

KONYA TİCARET TEŞKİLATI

DÜNÜ VE BUGÜNÜ

Mehmet EMİNOĞLU

KONYA
TİCARET ODASI

Yayın No: 16

KONYA TİCARET ODASI KÜLTÜR VE
EĞİTİM YATIRIMLARI - 16

KONYA

TELEFON: 0332-312-3016

TİCARET TEŞKİLATI

YERİ

ADRESİ

Konya T.C. Başbakanlık

KONYA TİCARET TEŞKİLATI

KONYA TİCARET ODASI VE YATIRIM İŞLERİ BAKANLIĞI

YERİ

YERİ

ADRESİ

YERİ

ADRESİ

KONYA

**KONYA TİCARET ODASI KÜLTÜR VE
EĞİTİM YAYINLARI - 16**

ISBN: 975-512-301-6

Kitabın Her Hakkı
KONYA TİCARET ODASI'na ait olup
KONYA TİCARET ODASI ve yazar ismi belirtilerek
alıntı yapılabilir.

Baskı:
Damla Ofset A.Ş. (0332) 342 06 88
KONYA

**KONYA
TİCARET TEŞKİLATI**

**DÜNÜ ve
BUGÜNÜ**

Hazırlayan:
Mehmet EMİNOĞLU

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Takdim	11
Sunuş	17
Dua	19

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARET	23
Peygamberler de Sanat ve Ticaret Yaparlardı	25
Kur'an-ı Kerim Ticaretin Helal Olduğunu Bildirir	25
İslâm'da Tüccara Tüccar Adını İlk Veren Peygamberimizdir	26
İslamiyetin Ticaret İçin Sefer Etmeyi Teşviki	27
İslamiyette Tüccarın Değeri	28
Ticari Aletler ve Semadan Gelen Teraziler	29
Piyasa	30
İslâm'da Ticari Anlaşmalar ve Noterlik	31

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ HAREKET	33
Ticaret Tarihi	35
Sikke ve Kur'an-ı Kerimde Geçtiği Ayetler	35
Faizsiz Banka, Emanet Merkezi ve Çek Sistemi	35
Türklerde Ticaret	36
Çin Türk Parası	37
Türk İktisâdî Siyaseti	37
Türk Ticari Kervan Yolu	37
Türklerde Ticari Düzen	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜSLÜMANLARDA TİCARİ HAREKET	39
Emevi Parası - Abbasi Parası - Konya Parası	40
Müslümanlarda Ticari Hareket	41
Ticari Yolların Ehemniyeti	45
İslâm ve Bizans Rekabeti	46
İslâm'da Yol Yön ve Mesafe Taşları	47
Emevi Yol - Yön - Mesafe Taşı	48

"İşbu eserimi merhum
babam Mehmed Esad'ın
ruhuna ithaf ederim"
müellif

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TİCARET TARİHİNDE ANADOLU VE KONYA	51
Dünya Ticaretinde Anadolu ve Konya'nın Yeri	53
Milattan 3 bin yıl Önce Konya	55
Romalılar Zamanında Anadolu ve Konya	56
Bizans İmparatorluğu Zamanında Konya	57
Selçuklular Zamanında Anadolu ve Konya Yolları ve Hanları	58
Osmanlılar Zamanında Anadolu Ticaret Yolları ve Hanları	66
Osmanlılarda Ticari Yollar Şebekesi	68
Osmanlılarda Ticari Ulaşım Muhafazası	70
Koruyucu Dervişler ve Koruyucu Derbendler	70
Osmanlılarda Ticari Posta ve Yol Murakabesi	71
Osmanlılar Devrinde Dünya ve Ticaret	73

BEŞİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVRİNDE MADENİ PARADAN KAĞIT PARAYA: (KAİME'YE)	77
Osmanlı Devrinde Madeni Paradan Kağıt Paraya (Kaimeye)	80
Sultan Abdülmecid Devri Kaimelerden Bir Örnek	83
Sultan Abdülaziz devri Kaimelerden Bir Örnek	86
Sultan Abdülhamid devri Kaimelerden Bir Örnek	88
Sultan V. Mehmed Reşad Devri Kaimelerden Bir Örnek	90
Cumhuriyet Devri Evrak-ı Nakdiyesi	92
İç Borçlanma Tahvilleri	93
Konya Osmanlı İktisadi Milli Anonim Şirketi	96
Osmanlı İtibari Milli Bankası: Bir Örnek	97

ALTINCI BÖLÜM

OSMANLILAR VE KONYA	99
Osmanlılar ve Konya	101
Konya Mahsulleri - ithalat ile ihracatı ve Madenleri	106
Dokuma ve Sanâyi İmalatı	106
Konya Vilayetinin Senelik Masrafı	107
Madenleri	107
Konya Küherçile Fabrikası	108

YEDİNCİ BÖLÜM

İSLAMDA TİCARİ TEŞKİLAT	111
İslâm'da Ticari Teşkilat Ve Hisbe	113

Asrı Saadette İhtisab	114
Emevi Devletinde İhtisab	116
Abbasilerde İhtisab	117
Muhtesibin Makamı ve Görevleri	117

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SELÇUKLULAR'DA TİCARİ TEŞKİLAT "HİSBE"	121
Selçuklularda ihtisab	123
Anadolu Selçuklularında İhtisab	123
Akşehir'de İhtisab	124
Konya'da Meydanı ihtisab	124
Selçuklular'da Daru-l Muhtesip	125
Selçuklularda Muhtesibin Görevleri	126

DOKUZUNCU BÖLÜM

OSMANLILARDA TİCARİ TEŞKİLAT: HİSBE	129
Osmanlılar'da Muhtesibin Ticari Vazifeleri	132
Muhtesibin Yardımcıları	132

ONUNCU BÖLÜM

İSLAM'DA KARZ-I HASEN MÜESSESESİ (VAKF-İ NUKÛD)	133
İslam'da Karz-ı Hasen Müessesesi ve Vakf-i Nukûd	134
Akçe Vakfının Şer'i Hükmü ve Bunun Örnekleri	136

ONBİRİNCİ BÖLÜM

ŞER'İ MAHKEMELERDEN TİCARİ MAHKEMELERE	141
Şer-i Mahkemenin Fiyat Listesi ve Esnaf Grupları	143
İslam Hukukunda Ticari Muhakeme	146
Sultan Bayazıd'ın Fatura İhdası	146
Şer'iyye Sicillerinden Muhakeme Örnekleri	149

ONİKİNCİ BÖLÜM

ESNAF	169
İlk İnsan Cemiyetinde Meslek Sınıfları: Esnaf	172
Osmanlılarda Esnaf	173
Osmanlılarda Esnafın Amirleri	175
İhtiyar Heyeti	175
Emekli ve Hasta Esnaf	178

Esnafın Orta Sandığı ve Müşterek Malları.....	178
Osmanlılar Zamanında Çarşı ve Pazar	179
Osmanlı Şehirlerinde Esnaf Teşkilatı	180
Esnafın ve Lonca (Oda) Heyeti Toplantıları	183
Ziyafet Toplantısı	183
Üç günler Toplantısı.....	184
Fevkalâde Toplantısı	184
Memleket Toplantısı	184
Gedik	184
Esnaf Cemiyetleri.....	185
Şehremaneti	187

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI-TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE TİCARİ TEŞKİLAT VE ODA- LAR	189
Ticaret Kanunu	191
Ticaret Odaları	192
Konya Ticaret Odası	193

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ODALARIN GÖREVLERİ.....	195
Odaların Dolaysız Olarak Yaptıkları Hizmetler	198
Odaların Sosyal ve Kültürel Etkinlikleri.....	200
Tüketicinin Korunması	201
Karşılıksız Öğrenim Bursu	202
Hizmet Şeref Belgesi ve Plaket	203
Diğer Faaliyetler.....	204
Konya Ticaret Odası Firma Nevileri ve Üye Sayısı	205
Konya Ticaret Odasına Kayıtlı 25.in üzerinde Personel Çalıştıran Firmalar Merkez İlçelere Göre sayıları	206

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

ESNAF VE SANATKÂRLAR ODASI.....	207
Esnaf ve Sanatkârlar Odası.....	209
Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)	214
Ticaret Borsaları	216
Ticaret Borsalarının Görevleri.....	217

ONALTINCI BÖLÜM

KONYA'NIN SINAI GELİŞİMİ	219
Konya'nın Sınai Gelişimi.....	221
Konya Sanayisinin Bugünü.....	222
Konya İli Sanayileri	223
Selçuklu İlçesi Sanayi Siteleri.....	223
Karatay İlçesi Sanayi Siteleri	224
Meram İlçesi Sanayi Siteleri	224
Sanayi Sektörü	225
İstatistiklerde Konya Sanayisi	226

ONVEDİNCİ BÖLÜM

TARIM SEKTÖRÜ.....	229
Tarım ve Sanayi.....	231
Tarımsal Sanayi.....	232
Un ve Yem Sanayi'i	232
Şeker Pancarı ve Şeker Sanayi.....	233
Kop Ve Atıksular	234

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

OSMANLI 1882-1904 DÖNEMİ KONYA TİCARET ODASI AZÂLARI.....	235
Konya Ticaret Odası 1882-1904 Dönemi Azaları	237
Cumhuriyet Döneminde Konya Ticaret Odası	243

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BELEDİYE ÇARŞI - PAZAR İLİŞKİSİ VE ULAŞIM... 247	
Belediyenin Kontrolüne Giren Faaliyetler	249
Konya Şehrinin Son Durumu	250
Ulaşım ve Taşımacılık	251
Karayolu.....	251
İlimizin Komşu İllere Olan Uzaklıkları	252
İl Merkezinin İlçelere Olan Uzaklıkları	252
Demiryolu.....	254
Kaynakça	255

TAKDİM

Gelişme, ilme ve ahlaka dayalı ticaret, ziraat ve sanayiye ciddiyle sarılmakla başlar.

Ziraat ve sanayi de genellikle yoğun ticari hareketlerle ilerler.

Konya, geçmiş on bin yıllık tarihinde, bu gelişmeyi, mevkii ve arazi-sinin elverişliliği ile yakalamış ve refah içinde kalmıştır. Günümüzde de aynı himmetle çalışıp mümtaz bir belde olarak canlı kalmayı başarabilmiştir.

Geçmişte Konya'nın idare ricali, şehrin ve çevresinin ürünlerini, komşu ve Dünya pazarlarına sevkiyatını temin etmek ve bunun devamlılığını kazanmak gayesiyle gereken ticari teşkilatı kurmuşlardır. Bunun canlılığı için de aralarına tüccar, ziraatçı ve sanayicilerin büyüklerini alarak bölgenin tanzimini beraberce yürütmüşlerdir.

Ürün sevkiyatının gerektiği gibi yapabilmek için de bu ticari teşkilatın yanında, ticari kafilelere gereken yol, köprü ve kervansaraylar inşâ etmiştir, ayrıca eskiden kalanları tamir etmiş ve muhafazaları için de sâbit ve seyyâr karakollar tahsiste bulunmuşlardır. Bu vesile ile Çin'den, Avrupa'ya ve Asya'dan, Afrika'ya uzanan bu bölgede birçok yolun korumasını Konya yapmıştır.

Üretim ve ulaşım araçlarının gelişimi sırasında, her türlü teknolojiyi almaktan geri kalmamaya çalışmıştır.

Geçmiş tarihteki ticari teşkilatımızın durumuna siz Konya'lı hemşehrilerimizin bir atf-ı nazar etmesi için bu konuda araştırmacı – yazar Mehmet EMİNOĞLU'nun hazırlamış olduğu “KONYA TİCARET TEŞKİLATI, Dünü ve Bugünü” adlı eseri sizlere takdim ediyoruz.

Eserin müellifine, çalışmasından dolayı müteşekkirimiz.

Hüseyin ÜZÜLMEZ

Konya Ticaret Odası

Yönetim Kurulu Başkanı

İslamda
Tüccara Tüccar Adını İlk Veren
Peygamberimizdir.

عن قيس بن أبي عرازة قال
كنا نسمى في عهد رسول الله
صلى الله عليه وسلم
"السماسرة"

فمر بنا رسول الله صلى الله عليه وسلم
فسمانا باسم هو أحسن منه فقال
"يامعشر التجار"

Suyuti'nin Evâil isimli kitabında "Kitâbu'l-Buyû'un baş tarafında, İbn Mace ve Taberâni Kus b. Ebi Araze'den şu tahricde bulunurlar: Biz Resulullah (s.a.v) zamanında "simsarlar" diye adlandırılıyorduk. Resulullah (s.a.v) bize uğradı ve bizi bundan daha güzel bir adla adlandırarak "ey tüccar topluluğu, alışverişte yemin ve batıl söz mevcut olur, o halde bunları sadakayla savın" buyurdu.

Taberâni "Resulullah (s.a.v) bizi tüccar diye adlandıran ilk kimseydi" ilavesinde bulunur.

SUNUŞ

Hayât..

Ticâret...

Hayât bir alış veriştir..

Ticâret de öyledir..

Hayât ile ticâret ikizi insanlığa insanlık dedirten unsurdur..

Bu sebepten ticâret genişleme farkıyla beraber ilk insan cemiyeti ile başlamıştır.

Peygamberliğin ana vazifesi din, ahlâk, hak, can, nesil ve mal muhafazasını öğretmek ve bu konularda insanları eğitmektir.. İlk insan Adem aleyhisselam bu vazifeleri yanında kendisinin öğrendiği bu şeyleri çocuklarına belletmekti..

Adem (a.s.) âilesinin bir ferdi besici olur iken, diğeri ziraatçi olmuştur. Baba da öğretmenliği yanında sanat ile iştiğal etmiş ⁽¹⁾, anne de çocuk yetiştirme, yemek işleri ile örgü işlerinde bulunmuştur.

Böylece Eğitim, sanat, ziraat, (değiş-tokuş) alış-veriş ve ticârî sınıflardan şu gurublar o zamanlarda tebârüz etmiştir:

1-Öğretmen Esnafı,

2-Çocuk Bakım Esnafı

3-Harîf (sanat) Esnafı..

4-Ziraat Esnafı,

5-Besi Esnafı,

Ve bu âile çoğalarak mekân ve imkân bakımından dağılmaya ve âileler haline gelmeye başlamıştı.

¹ Tarihi Taberi, Tarihu-l Ümemi ve-l Müluk Daru-l Kalem Beyrut, C. 1, s. 61 - 65.

Bu arada isyanlar da olmuştu ⁽²⁾.

Peygamber ocağından uzaklara gidenler ecdadın aldıkları emirleri unutmuşlar ve tahrifata dalmışlardı..

İsyan ve itaatsizlik yapanlar da, insanlık talimatına uymamışlar ve vahşete düşmüşlerdi.

Bunlara da öğretmen peygamberler gelmişti, kimine bir kişi, kimine birkaç kişi katılmış ve kimine de hiç kimse aldırış etmemişti ⁽³⁾.

Medeni hayatta yaşayanlar terâziyi ve ölçüğü, yani hakkı ve adaleti bilmişler, ötekiler ise ne hakkı ne de adaleti sezmişlerdir.

Bugünkü dünyanın bazı yerlerinde, hakka dikkat etmeyenlerce bu hal aynen mevcuttur..

Devletler de bu duruma varılmamak için hakkı korumaya yönelik ticârî kanunları, emir ve nehiyleri koymuşlar, bunları takib edecek Muhtesibler, Kadılar, İhtisab Ağaları, İhtisab Nazırı, Şehremaneti, Belediyeler ve bunlara bağlı icrâ yardımcılarını tayin olunmuş. Tüccarın da zâtî teşkilatlanmasını istemişler ve teşkilatlarını devamlı murakaba etmişlerdir.

Tüccar ve Esnaf da bunun için Loncalar, Odalar, ve birlikler (Konfederasyonlar, Fedrasyonlar) tesis etmişler ve zabıta sistemi kurarak alış verişi ve hakkı zabt u rabt altına almışlardır.

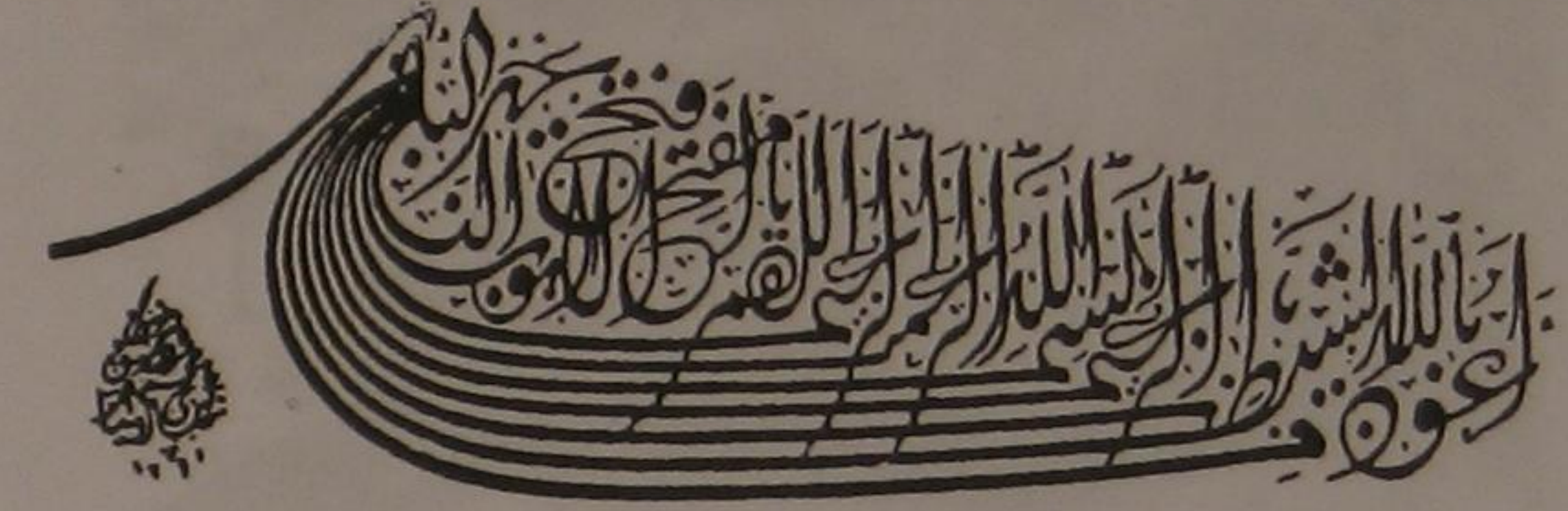
Bu çalışmayı hazırlamaktaki amacımız Konya'nın ticari önemini, ticarî tarihi ile ticaret teşkilat mefhumu hakkında bilgiler elde edip sunmak olacaktır..

Mehmet EMİNOĞLU

1/11/1997

² Tarihi Taberi c.1, s. 71.

³ Bugünkü gibi dünyanın çoğu tarafında medeniyet sürerken diğer taraflarda vahşet alabildiğine hareket etmiştir. Bu günlerde bu vahşet bazen medeniyet adına yapılmaktadır.

Euzu Billahi Mine-ş Şeytani-r Racim

Bismillahi-r Rahmani-r Rahim

Ya Mufettiha-l Ebvabi

iftah Lena Hayre-l babi

Ey Hayır ve Kâr Kapılarını

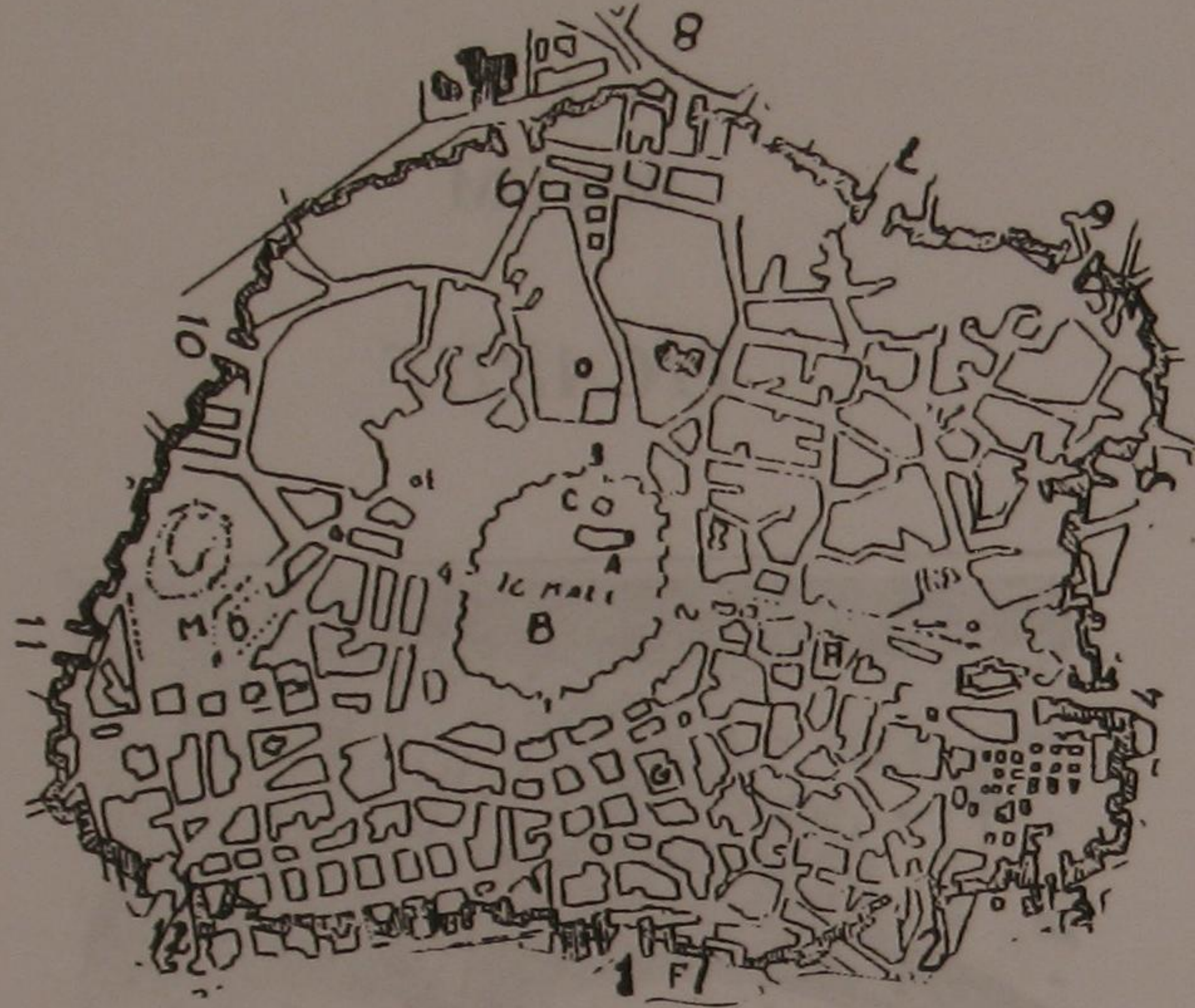
Açan Allahım !

Bize En Hayırlı Kapıyı Aç !!

1.
BÖLÜM
TİCARET

Konya Şehri : Matrakçı Nasuh'un vaptiği resim (1535)

Konya'nın Kapıları

Kal'a Kapıları

- 1- Lârende Kapısı
- 2- Atpazarı Kapısı
- 3- Telli Kapısı
- 4- Aksaray Kapısı
- 5- Çeşme Kapısı
- 6- Ayas Kapısı
- 7- Ertaş Kapısı
- 8- Ladik Kapısı
- 9- Sille Kapısı
- 10- İstanbul Kapısı
- 11- Antalya Kapısı
- 12- Yeni Kapı

TİCARET

Ticaret,

Alış veriş anlamında Arapça bir kelimedir.

Ticâret: t.c.r. kökünden masdar olup bu da tacir isminden müştak bir ism-i fi'ildir.

Tüccar kelimesi de cem' şeklindedir.

Ticaret, bir kişinin ya da bir ortaklığın bir malı, ya da çeşitli malları toplu olarak alıp, belli bir oranda daha yüksek fiyatla satıp kazanç sağlamasıdır.

İbn Haldun ticaretle ilgili şöyle der: "Bilmiş ol ki; ticaret, malı artırmak için kazanmaya uğraşmaktır. Bu da ticaret malını ucuza alıp pahalı satmakla olur. Ne tür mal olursa olsun. Un, tarım ve ziraat ürünleri, hayvan veya kumaş. Bu fazla miktara kâr denir.

Bu kâr için uğraşan kişi ya ticarî malları alır ve piyasanın ucuzluktan pahalılığa geçiş yaptığı sırada piyasaya sürer, bunun sonucunda kârını maksimize eder ya da bir şehirden diğerine nakleder. Çünkü bu eşyayı satacağı şehirde bu mal daha az ve daha değerlidir. Burada satarak kârını büyütür⁽⁴⁾.

***

Ticaret, fertler, kuruluşlar arasında yapıldığı gibi devletler arasında da yapılır. O zaman dış ticaret söz konusu olur, buna İDHALAT (ithalat)⁽⁵⁾ (iç alım), İHRACAT⁽⁶⁾ da (dış alım) olmak üzere ikiye ayrılır.

⁴ İbn Haldun: El Mukaddime 2/927.

⁵ D.h.l. kökünden Arapça bir kelimedir. Girdirmeyi ifade eder. Araplar buna "İstirâd" derler. Verede kökünden kullanırlar.

⁶ H.r.c. kökünden Arapça bir kelimedir. Çıkarmayı ifade eder. Araplar buna "Tasdir" derler. Sadara kökünden kullanırlar.

***

Sunuşta dediğimiz gibi, ticâret insânî bir işdir.

İlk insânî âile ile başlamıştır. Hatta ticaretin ana çeşitleri ve sınıfları onlarla şöylece teşekkül etmiştir:

- 1-Öğretmen Esnafı,
- 2-Çocuk Bakım Esnafı
- 3-Harîf (sanatkar) Esnafı..
- 4-Ziraat Esnafı,
- 5-Besi Esnafı,

Meşru yönleri de Hak mefhumu ile bu âileye cennette kendilerine:

“Bu cennete giriniz , istediğiniz kadar yiyiniz, ancak şu ağaca yanaşmayınız, yanaşırsanız zalimlerden olursunuz” (7) emri ile bildirilmiştir

Yani şu ağaç sizin değildir,buna yanaşmayınız, hatta ondan yemeye hakkınız yoktur denmiştir.Burada HAK tanıtılmış olup hakkın hududuna yanaşmak o hakka tecavüz etmeye yol açar hissi verilmiştir.

***

Böylece, o ilk âile ile ilk devlet ve ticâret yasası konmuş , Hak prensibi bütün insânî işlerde gerekli olduğu ilk insanların ruhuna işlenmişti.

Adem (a.s.) dan sonra gelen peygamberler de Hakka ait olan emirleri ihya ettiler, unutulmuş kısımları yenilediler,âilelerin çoğalmalarıyla ticârî sahanın genişlemesi vâkî olduğundan buna göre de bilgileri de genişlettiler.

Arkaolojik kazılarda binlerce yıl öncesine âit ticârî ortaklık hükümlerini kapsayan taş ve tuğlalardan levhalar bulunmuştur.

Bunlar da ticârî işlemlerin,yazılı tarih öncesinden beri cari olduğunu ispatlar, hatta ticaretin kaide ve esaslara göre yapıldığını gösterir.

⁷ Bakara suresi, ayet: 35.

Peygamberler de

Sanat ve Ticâret yaparlardı

Tevrat ve incil-i şeriflere - Sahih olduğuna kanaat getirilen bölümlere - baktığımızda, peygamberlerin helal ticarete teşvik ettikleri görülür.

Peygamberlerin tarihlerini incelediğimizde de bir kısım peygamberi zışanın Tüccar, bir kısmının sanatkar,bir kısmının besi ile iştiğal ettiklerini hatta bazılarının da bir kaç iş yaptıklarını görürüz .Meselâ Davud (a.s) büyük bir sanatkardı. Peygamberliği yanında, askeri kumandan olmasıyla beraber elinin emeğini satıp ondan yiyeceğini satın alırdı.İdris (a.s.) yazıcı ,terzi ve dokumacıydı, Nûh (a.s.) da tüccar ve gemi mühendisi ve mimarıydı, İbrahim (a.s.) da tüccar- besiciydi, Şuayb (a.s.) da tüccardı.

Peygamberler kendilerine iman edenlere örnek olmaları hasebiyle müminlerden de aynı işi yapanlar çok olurdu..

Bizim Rasûlumuz Muhammed - sallallahu aleyhi ve sellem- ticaret yapmıştı.

Büyük halifelerimizden Hz. Ebu Bekr ve Hz. Osman-i Zinnureyn (r.a.lar) tüccarlardı.

Bizim Hanefî mezhebimizin müessisi Ebu Hanife Hz.leri de Alim ve tüccardı .Sultan II. Abdulhamid de mobilya marangozu idi.

Kur'an-ı Kerim

Ticaretin Helal olduğunu bildirir:

Kur'an-ı Kerim ticaretin helal olduğunu şöyle bildirir:"Aranızda karşılıklı rızâya dayanan ticaret olması halinde alınan kâr müstesnadır (haram değildir) (8).

HZ. Enes (ra)'dan gelen rivayette şu olay geçer: Abdurrahman b. Avf Medine'ye geldi. Nebi (sav) onu Sâ'id b. Er-Rebî' El-Ensârî ile kardeş yaptı. Sa'id zengindi. Abdurrahman'a şöyle dedi: Malımı seninle yarıyarıya bölüşüyorum ve seni evlendiriyorum. Abdurrahman:

⁸ Nisa suresi, ayet: 29

Allah malını ve ehlini bağışlasın. Bana pazarı göster dedi. Pazara gitti yağ ve peynirden kâr ederek döndü (Siret İbni Hişam)

Gazâ seferlerinde ve hacc mevsiminde bile ticaret yapmak caizdir. Üstelik gazinin veya hacının sevabı da eksilmez⁽⁹⁾.

İslamda

Tüccara Tüccar Adını İlk Veren Peygamberimizdir

عن قس بن أبي عرازة قال
كنا نسمى في عهد رسول الله صلى الله عليه
وسلم
"السماسة"
فمر بنا رسول الله صلى الله عليه وسلم
فسمانا باسم هو أحسن منه فقال
"يامعشر التجار"
إن البيع محضرة الحلف واللغو، فشوبوا
بالصدقة
وزاد الطبراني
"فكان أول من سمانا التجار"

Suyûti'nin Evâil isimli kitabında "Kitâbu'l-Buyû'un baş tarafında, İbn Mace ve Taberâni Kus b. Ebî Araze'den şu tahrircde bulunurlar: Biz Resulullah (sav) zamanında "simsarlar" diye adlandırılıyorduk. Resulullah (sav) bize uğradı ve bizi bundan daha güzel bir adla adlandırarak "ey tüccar topluluğu, alışverişte yemin ve batıl söz mevcut olur, o halde bunları sadakayla savın" buyurdu. Taberâni "Resulullah (sav) bizi tüccar diye adlandıran ilk kimseydi" ilavesinde bulunur.

⁹ Siyeri Nebi.

İslamiyetin

Ticaret için Sefer Etmeyi Teşviki

Hazreti Osman b. Affan (r.a.) efendimin ticaret için bir deniz filosu varmış. Ayrıca bazı sahabe-i kiram deniz ötelere ticaret yaparlarmış⁽¹⁰⁾.

عن ابن عباس رضي الله تعالى عنه :
"أوصيكم بالتجار خيراً ، فإنهم برُّ د
الآفاق وأمناء الله في الأرض " ديلمى

Deylemi, İbn Abbâs'tan şu rivayeti tahrir eder: "Tacirler konusunda size hayrı tavsiye ederim. Onlar ufukların elçileri ve Allah'ın yeryüzündeki emînleridirler."

Kur'an-ı Kerimde Rızık konusunda ticâret ile Seyahat beraber anılır ki bu da ihracat ve İthalata ait sayılabilir: Şöyle ki⁽¹¹⁾:

"De ki semalarda ve yerde size rızık kim verir.De ki ALLAH !!"

Bu ayeti kerime Uzaylara da mal götürün ve uzaylardan da mal getirin demiyor mu ?

"Yerin ufuklarına gidiniz ve Allahu Tealanın rızıklarından yiyiniz ve O'nun huzuruna varacaksınız"⁽¹²⁾.

Bu ayeti kerime de rızık ve ticarete verilen ehemiyet gösterilmektedir.Hatta rızık için seyr u sefer etmek isteniyor..

Her yere...

Hattâ : Ufuklara...

Ufuklar da neresidir ?

Burçlar..

Semadaki arzlar değil mi ?

¹⁰ Et-Teratibu-l İdariyye Kettani Ar. C. 2, s. 30.

¹¹ Sebe'suresi, ayet: 24,

¹² Tebareke Suresi, ayet: 15.

Ve Hakkı unutmayınız diye buyruluyor..!

Alan da satan da hep huzuruma geleceksiniz..

Ticareti ve işi buna göre yapınız.

Burada çok yönlü teşvik vardır..

Tenbih ve ikaz vardır..

İyi düşünmek gerekir..

Hatta Rasulullah efendim ticârî bir cümhuriyet sayılan "Mekke-i Mükerreme"de dünyaya gelmiş ve orada ihracat - ithalat işlerini yapmıştı⁽¹³⁾.

Bu da bir diğer teşviktir.

Çünkü Peygamberler birer önderdirler.

İslamiyette Tüccârın Değeri:

Allahu Teala ticaret hakkında şöyle buyuruyor

"Allah, muhakkak bilmiştir ki, içinizden hastalar olacak,diğer bir kısım da Allahın fazlından nasib aramak üzere yer yüzünde dolaşacaklar.Bir başka kısım da (Allah) yolunda cihad edeceklerdir"⁽¹⁴⁾.

Bu âyetteki yeryüzünde dolaşmaktan maksad, ticarettir. Bunun için de Allah, ticareti dinin en üst derecesi olan cihaddan önce zikretmiştir. Bunun için Hz. Ömer (r.a.) şöyle diyordu:

"Allah'ın fazlından rızık aramak için sefere çıktığımda, yükümün iki dengi arasında ölmem, Allah yolunda mücahid olarak savaşmaktan daha iyidir"

Bir başka hadiste de şöyle buyruluyor: "Kendisinden emin olunan müslüman doğru tüccar, Kıyamet günü itâatkâr yüce kişilerle beraberdir"⁽¹⁵⁾.

Selefi Salih de şöyle derlerdi:

¹³ Bak Kureyş Suresi. Devlet Teşkilatı için Bak S. İbni Hişam

¹⁴ Müzzemmil Suresi, ayet: 141,

¹⁵ Kenzu-I Ummâl: 4/123.

وكان السلف يقولون :
" اتجروا واكتسبوا فإنكم في زمان إذا احتاج
أحدكم كان أول ما يأكل دينه "

"Ticaret ediniz ve kazanınız, çünkü siz öyle bir zamandasınız ki, biriniz muhtaç olsa ilk yiyeceği şey dini olacaktır"⁽¹⁶⁾.

Ticari Aletler

ve Semadan Gelen Terazî⁽¹⁷⁾

İslamiyet ticarete bunca önem verirken ticârî aletlere de önem vermiş, bu hususta kaide ve esaslar kurmuştur. İslam Fıkıh kitaplarında bu mevzuda çok babları ve fasılları mevcuttur⁽¹⁸⁾.

Kur'an-ı Kerim'de ticarete âlet olan ve hak muhafazası için çok mühüm sayılan Terazî ve Ölçek konusunda Ayeti Kerimeler buyurulmuştur :

Allahu Teala peygamberlerle insanların doğru alış veriş yapmaları amacı ile gökten yazılı levhalar halinde gönderdiği kitab ile birlikte TERAZİ'yi de gökten indirdiğini şöyle bildirir :

"لقد أرسلنا رسلنا بالبينات وأنزلنا معهم
الكتاب والميزان ليقيم الناس بالقسط "

" And ile söylerim ki peygamberlerimizi mucizelerle gönderdik ve insanlara Kitab ve Terazî indirdik"⁽¹⁹⁾.

¹⁶ Et-Teratibu-I İdariyye, C. 2, s.73

¹⁷ Süneni ibni mace: Hadis No: 2139

¹⁸ Günümüzde Dr. Hamdi Döndüren tarafından "Delilleriyle Ticaret ve İktisad ilm-i Hali" adlı bir eser yayınlanmıştır.

¹⁹ Hadid Suresi, ayet 25. Kurtubi, Taberi, Bahr-i Muhit, Tefsir-i Kebir, Tabatıbai tefsirlerine bak.

Tartı ve Ölçek Aletlerinde

Hile Yapanlara da:

“Ölçek ve Terazinin hakkını tam verin (tam ölçün ve tam tartın) ve insanların mallarının değerini düşürmeyin “⁽²⁰⁾. Bir de “Ölçeği ve tartıyı eksik yapmayınız”⁽²¹⁾.

Ve bu terazi ve ölçekte doğru olmayan Şuayb (a.s)ın kavmi gibi bazı kavimlere ağır azâb gelmiştir.

Piyasa

İslamın ilk dönemlerinde insanlar alışveriş hükümlerini ve adâbını, helâl ve haramını öğrenmeden alışveriş yapmazlardı. Bu tür hükümlerin öğrenilmesi genele Farz-ı Kifâyedir. Ancak ticarete atılmak isteyenlere ticaret kurallarını öğrenmek Farz-ı Ayn olur. O dönemde tüccar öğretirdi, öğrenen de ticaret yapardı.

Ömer (ra) şöyle der: Dinde yeterli bilgisi olmayan çarşımıza girmesin. Ya da alışveriş ve faiz hakkında bilgisi yeterli olmayan çarşımıza girmesin. Hz. Ali (ra) efendim de

وفي نهج البلاغة أن علياً رضي الله عنه قال
"من اتجر بغير فقه فقد ارتبك في الربح"

Nehcu'l Belağade nakledildiğine göre "Ticarette bilgisi yeterli olmayan Faiz (Riba)'e saplanır" diye buyurduğu geçer.

Ebû Said El-Hadimi El-Hanefî El-Berikatu'l-Mahmudiyye Fi Şerhi-t Tarikati-l Muhammediye adlı eserinde:

"Tüccarın alışverişle ilgili sıhhat, fesad, butlan, helal, haram, faiz ve sair hükümleri öğrenmesi gerekir" demektedir⁽²²⁾.

²⁰ Araf suresi, ayet: 85,

²¹ Hûd suresi, ayet: 85,

²² Et-Teratibu-l İdariyye, C.2, S.18.

İslâm'da Ticarî Anlaşmalar

ve Noterlik

Kur'an-ı Kerim'de ticarî ve her türlü anlaşmalar konusunda şöyle buyrulmuştur:

“Ey iman edenler: Ahit ve anlaşmalarınızı tam olarak ve vaktinde yapınız”⁽²³⁾.

Borç alma konusunda da şöyle buyrulmuştur :

“Ey iman edenler bir şey için süreli borç aldığınızda onu yazınız ve bunu adaletçe yazan bir i (Katib-i Adl-Nöter) yazsın..”⁽²⁴⁾.

Fıkıh alimleri bu ayeti kerimeleri ve Rasulumuzun Sünnet ile Hadisi Şeriflerinden Ticaret ve Muamelat kanunlarını tesis etmişler ve bu hususta dünyaya ticari hukuk yolunu göstermişlerdir.

²³ Madie suresi, ayet: 1,

²⁴ Bakara suresi, ayet: 282,

2.
BÖLÜM

TİCARÎ HAREKET

Bağdad'ta Pazar Hayatı

"Makâmati Hariri Kitabı (1054-1122)Tarihinde Yazılmıştır"

TİCARET TARİHİ

Ticaretin İnsani bir iş olduğu bellidir. Bu sebepten ticaret, insanın olduğu her zaman yapılmıştır. İnsanlar arasındaki değiş-tokuş ile başlamış fakat malın malla değiştirilmesi güçlüğü daha sonra paranın (sikke basması) doğmasına yol açmıştır. Para alış verişi karşılığı olduğundan sonra ticaret daha hızlı bir gelişme göstermiştir.

İslam'da ilk sikke hazreti Ömer (r.a.) devrinde İranlılar ile birlikte dövülmüş ve ilk sırf İslam sikkesi de Emevi Abdülmelik devrinde basılmıştır.

Sikke ve Kur'an-ı Kerim'de Geçtiği Yerler:

Para :Dinar ve Dirhem ya da altın ve gümüş kelimeleri Kur'an-ı Kerim'de şu surelerde geçmektedir:

Ehlikitab ile ilgili olarak :Dinar (altın sikke) kelimesi: Al-i İmran suresi, ayet 75.

(Dirhem gümüş sikke) de : Yusuf (a.s.) kıssasından Firavn'ların zamanında geçmektedir: Yusuf Suresi ayet: 20. ve 62.

Ayrıca Kehf Süresi, ayet: 19 ve 31.de geçmektedir.

Tartılı altın ve gümüşün anılması da:

Al-i İmran ayet: 14 ve 75. Nisa Suresi, ayet 20. Tevbe Suresi ayet: 34-35.de geçmektedir. ⁽²⁵⁾

Faizsiz Banka, Emanet Merkezi ve Çek Sistemi:

Daha sonra "Faizsiz (Ribâ'sız) Banka Sistemi" ve "Para - Mal Emânet Merkezi" kurulmuş Kahire'de neşredilen "Minberulislam" isimli dergide bir Mısırlı yazar "Çek" üslubunun Orta Asya ile Bombai limanı arasında ticaret yapan tüccarların kullanmış olduklarını yazar, hatta bu kelime Türkçe olup çek anlamında olduğunu anlatır ⁽²⁶⁾.

Burada önemli bir konu ki Faiz ile çalışan Banka sistemini kuran Hristiyanlar'ın yanında Faiz haram iken Yahudiler yanında da kısmen helaldir.

²⁵ Konya'da basılan sikke için bak. "Merhum Dr. İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Konya Tarihi" ve "Aksaray Tarihi".

²⁶ İngilizcesi "Cheque" olduğunu "Türkçe'de Yabancı Kelimeler sözlüğü"nde geçer. Araplar aynen kullanırlar fakat Adli kitaplarda "Sak" olarak geçer.

TÜRKLER'DE TİCARET

Türklerin At ve Deve ile Ticarî Kafileleri

TÜRKLERDE TİCARET ⁽²⁷⁾

"Eski zamanda Türkler ve Orta Asyalılar yalnız avcılıkla, ziraatle, hayvan beslemekle yetinmemişler ve ticaretle de iştiğal etmişlerdir.

Sürülerinin ve avlarının mahsullerini hububat mukabilinde Çinlilere verirler, Hindistan, İran ve Bizans ile de ticari münasebetlerde bulunurlardı."

Çin Türk Parası:

"Bu münaseble Çinliler yarı Türkçe , yarı Çince sikke (para) bastırmağa mecbur oldukları gibi , muhtelif Türk devletleri de ayrı ayrı Sikkeler çıkarmışlardır."

Türk İktisâdî Siyaseti :

"Tü - Kiyo Türk devleti komşularına karşı iktisâdî bir siyaset takib ettiği gibi, Bizanslılarla giriştikleri münasebetlerin esasını da Çin - Bizans ticaretine İran'ı karıştırmayarak doğrudan doğruya vesayet (aracı) etmek istemelerini teşkil ediyordu. Her ne kadar buna mani olamadılar ise de, coğrafi mevkileri icabı olarak, Asyanın muhtelif medeniyetleri arasındaki münasebetlere vasita oldular. Türk hakanlarının saraylarında dünyanın her tarafından toplanıp getirilmiş sanat eserleri olduğu gibi halk arasında da iktisadi bir refah ve inkişaf vardı. Kendi mahsulleriyle zirai ve sınai ihtiyacını temin ettikleri cihetle - Mesela Çin ipekleri kabilinden -ithal ettikleri maddeler ihracata nisbetle şüphesiz ki çok az ve ehemiyetsizdi."

Türk Ticârî Kervan Yolu:

"Bu ticaret, Orta Asyanın hemen hemen binlerce senelik bir kervan yolu vardı ki, Çin İpekleri batı havalisine asırlardan beri bu yoldan gelirdi. "Gobi" çölünden ve dağlar arasındaki Naim çukurluğu kumsallarının kenarlarından geçen yollar Pamir de Terekdavan geçidinden batı havzasına ve İran ile Azerbeycan güneyinden Irak ve Suriye havalisine gider.

²⁷ Türk Tarihi Dinisi: Merhum Prof. Dr. Fuad Köprülü.

Adana- Konya-Bosfor (İstanbul Boğazı) yolu ile gider ve bu yolu takiben gelir. Türkler, Çin 'den aldıkları ipeği bu yol ile batıya getirirlerdi.

Her halde eski Türkler,muhtelif medeniyet alemleri arasındaki iktisadi münasebetlere vasıta olmanın ehemiyet ve faidesini pek alâ takdir etmişler ve Coğrafi mevkilerinin bu husustaki öneminden faydalanmışlardır.

Türklerde Ticari Düzen:

"İslam olan Türkler, idari teşkilatlarında mühtesibliğe makam vermişler ve bu makam sahibi çarşı ve sokakların intizam ve asayişine, Belediye işlerine bakarlardı. Bu vazifeye mutemed hâdim ağaları , bi taraflıkla tanınmış büyükler,Türk ihtiyarları ,hattâ âlimler tayin olurdu.

Şehirlerde "Şehir Reisi" bulunurdu ki bu mevki' babadan oğla intikal ederdi. Şehrin iç işleri bunlara tabi olduğu gibi, hükümdarlar da kendi emirlerini halka bunların yoluyla duyururlardı.

Ve böyle müesseseler ihtikarı men' ederdi .Bir defa Semerkande' kasapları et fiyatını yükseltmek istedikleri zaman, Hakan kasaplardan et alınmasını idam cezası ile yasaklamış her mahalle halkının müştereken koyun satın alıp kesmelerini emr etmiş ve böylece derhal ihtikarın önüne geçmişti.

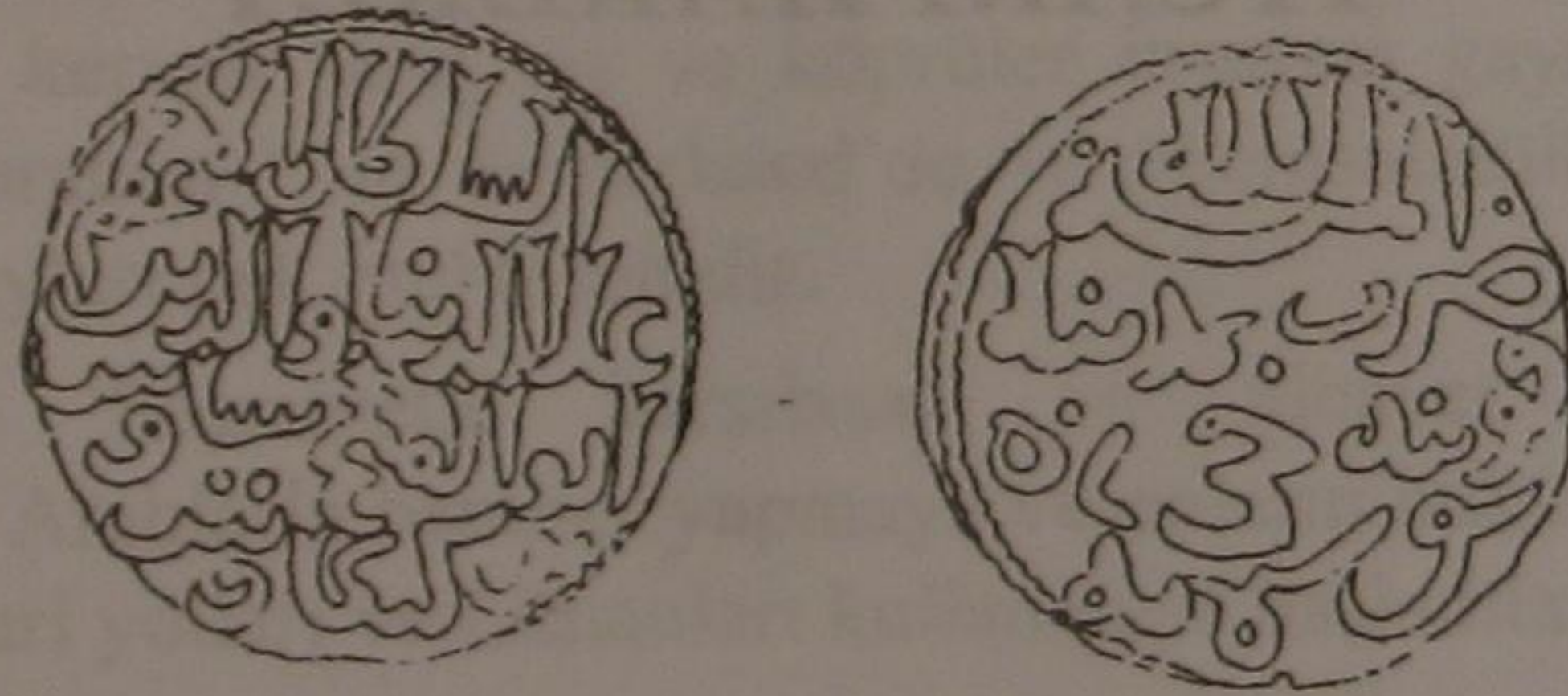
Ticari malları elde etmek ve diğer yerlere satabilmek için gereken asayiş ile kervan sarayları ve köprüler inşasına gayret edilmiştir."Tangaç İbrahim " in Semerkand'de ve "Şemsülmülk"ün Buha-ra'daki bu sarayları pek muhteşemdir.

Sonraları İslamiyetle karşılaşan ve nihayet kucaklaşan türkler,ticareti Arablarla beraber yapmaya ve onların hükümleri altında bulunan ticari yolları ve Limanları kullanmaya başladılar⁽²⁸⁾.

²⁸ Aynı Kaynak

3. BÖLÜM

MÜSLÜMANLARDA TİCARİ HAREKET

Emevi SikkelerindenAbbasi SikkelerindenKonya Sikkelerinden

Müslümanlarda Ticari Hareket: ⁽²⁹⁾

"İslam alemi Emevi ve Abbasi devirlerinde coğrafya sahası itibarı ile gayet genişti. Çin hududundan Afrika , Latin , Rum ve Avrupa arasıydı."

"Araplar, ticarete pek ziyade ehemiyet verirlerdi. Esasen Peygamber efendim ticaret etmiş olduğu için hiç bir kimse ticaretle meşgul olmaktan kadr ve haysiyetten eksikliğe düşeceğini düşünmezdi."

"İslam şehirlerinde pazar yeri vardı, mağazalar buralarda açılırdı, ticari muameleler burada görülürdü, fiyatlar burada tayin olurdu."

"Ticaret gemileri Akdeniz'den Hind Denizlerine, Hazer denizine hakim bulduklarından nakliyat çoğu zaman deniz yolu ile olurdu."

²⁹ "Büyük Tarihi Umumi" Ahmed Refik.

Arapların Ticaret Gemileri

"Bununla beraber muhtelif yollar ile Avrupa ile münasebetlerde bulunmuşlar. Bu yollardan biri Pirene, Diğeri Akdeniz, diğeri Volga nehrini takip eden kuzey Avrupa yollarını İspanya Arapları, Volga yolunu doğu Arapları takip ederlerdi. Araplar, Fransa'nın güneyinde bir çok asırlar ikamet ettiklerinden bütün münasebetleri Pirene yolu ile olması tabiiydi. Fakat, ticari münasebetler bilhassa Akdeniz yolu ile icra ederlerdi. Araplar Akdeniz'e hakim olduktan sonra her iki taraf sahilinde sıkı bir münasebet tesisine muvaffak olmuşlardı.

Arap idaresindeki İslam devleti zirveye vardığında bütün memleketlerde aynı dine riayet edilmiş, aynı lisan konuşulmuş, aynı kanunlara itaat edilmişti. İslam hükümetini teşkil eden yüzlerce kavimler arasında kuvvetli bir ortaklık hasıl olmuştu ki. buna, kavimlerin yekdiğerine karşı mübadele-i ticaret, seyahet, orduların ve milletlerin muharebeleri, din ve ahlak fikirlerin intişarı sayesinde tesir etmişti. Bunlar birbirleriyle çarpışmışlar, karışmışlar, birleşmişler, imtizac etmişlerdi sonunda bir İslam milleti olmuşlardı. Ticaret de buna göre her yoldan her vadiden ve her limandan gelir her milletten diğeri millete varır bir hale gelmişti⁽³⁰⁾.

³⁰ "Büyük Tarihi Umumi" Ahmed Refik

İslam medeniyeti, askeri yol ile genişlemesinden ziyade Ticari kabileler sayesinde yayılmıştı. Her zaman için Ticaret, bir muamele üslubu olması hasebiyle ticari malın yapılışı ve gönderilişi, gönderen cihetin dini hissini de yanında taşır.

Çünkü iyi insan iyi iş yapar.. Sattım kurtuldum diyemez. Çünkü Allahu Teala kendisini gördüğüne inanır.

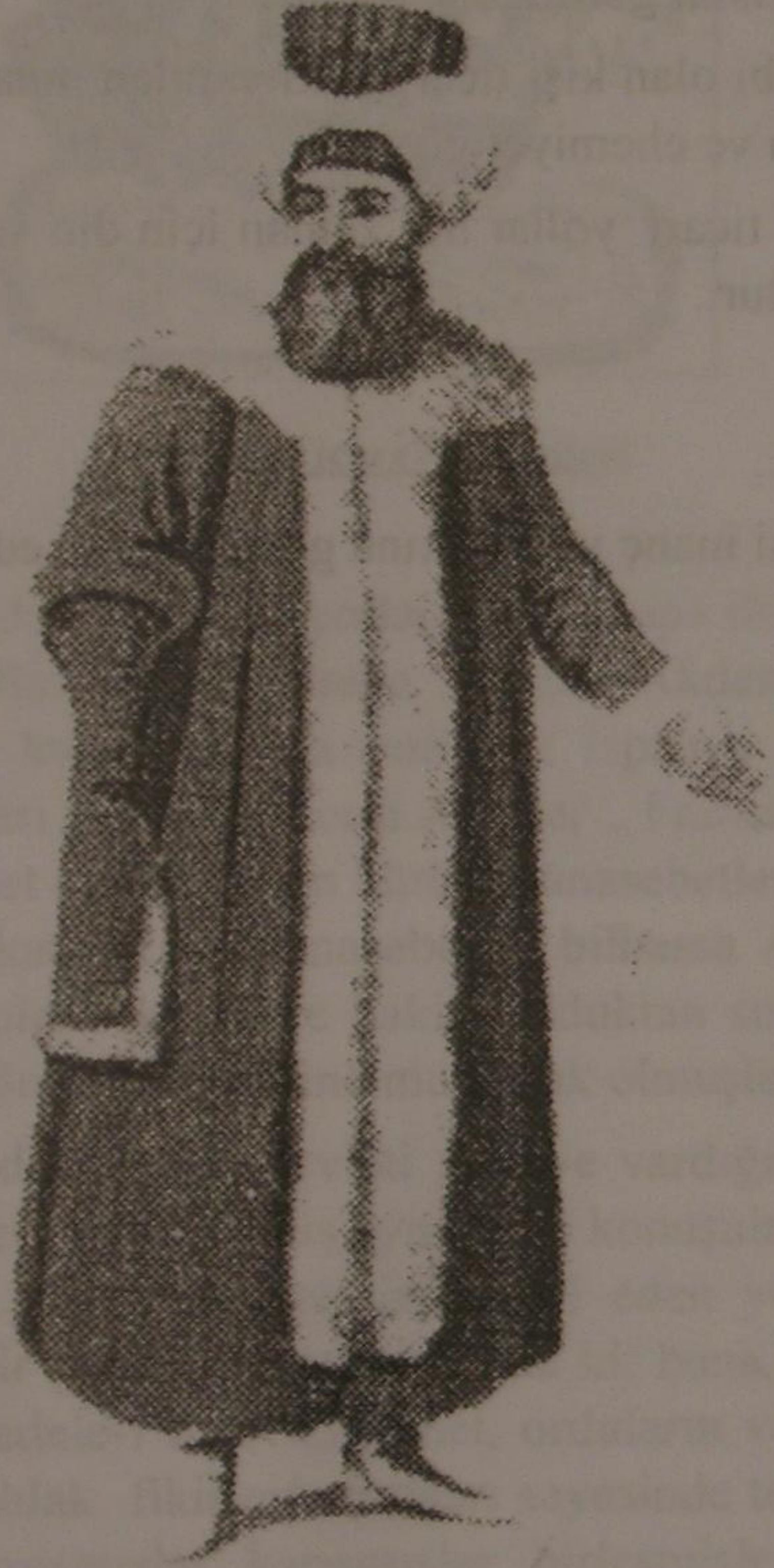
Emanet sahibi olan kişi ticari akid yapılan muahededden daha iyisini yapmaya özen ve chemiyet gösterir

Bu sebepten ticari yollar her zaman için din ve ahlakın yayılmasına bir yol olmuştur..

Ve oluyor..

Ve olacaktır..

Yani, her kişi inanç ve ahlakına göre hareket eder.

Osmanlı, Genel Ahlâk ve Ticareti Kontrol Eden

Müessese Başı: MUHTESİB

Ticari Yolların Ehemiyeti:

Müslümanlar bu ticaret ve seyahat sayesinde derin bir nazara malik olduklarından sâir kavimlerin icadlarından faydalandılar. İslamlar Çinli'lerden kağıt ve barud imali ile Pusula öğrendiler. Çinliler Pusulayı deniz yolculuğunda kullanmayı bilmezlerken İslamlar bunu bu seferlerde kullandılar. Hindlilerden şeker ve pamuk imalini öğrenip tatbik ettiler. İpekli dokumayı pek ziyade ileriye götürdüler, daha sonra yel değirmenleri kurdular, kanallar açıp ve tulum-balar tesis ederek tarla ve bahçe ekiminde büyük iktidar gösterdiler. Bağdad, Haleb, Fas, Cezayir, Trablus-i Garb ve saire şehirlerde altın ve gümüşten mamul ipekli dokuma (Markon) denilen Fas işleri vucuda getirdiler. İslam sanayii İspanya'da terakki etmiş, İspanya'nın boya ve tıbbi ilaçları batıda pek fazla makbuldü. Böyle ticaretin hareketiyle sanayi de hareket etmişti. Bu hareketlerle İslami ahlâkda verilmiş..

Maalesef gayri İslami ahlak da alınmıştı.

İslam ve Bizans Rekabeti:

Ve zaman çok geçmeden ticaret ve sanayi hususunda İslamlar Bizanslılara rekabet etmeye başlamışlardı. İslamların saltanatı Akdeniz sahillerinin Asya ve Afrika kısımları da dahil olmak üzere batıdan İspanya'ya, İran ve El-Cezire üzerinden kuzeyden Kafkasya'ya, doğu ve doğu güney istikametinde Afrika içlerine kadar genişlemişti.

İslamlar, dinlerini yaymakla beraber gittikleri yerlerde ticareti ve sanayi'i de ileri götürmüşler, yeni yeni kıtalara doğru seyahat icra etmişlerdi.

Onuncu asırda seyyah Makdisi Asya ve Afrika da, Onikinci asırda İdrisi İngiltere'de seyahat etmiş hatta Faroer adalarını ziyaret etmişti. Ondördüncü asırda İbni Batuta Pekin, Cava, Somatra, Delhi, Gırnata, Volga, Anadolu ve Konya gibi büyük sahalarda seyahat etmişti.

İslamların ticari ulaşımı Kazan, Volga üzerinden Baltık denizine, Kırgızlardan Sibiryaya Asya yolu ile Pekin'e kadar uzanmıştı.

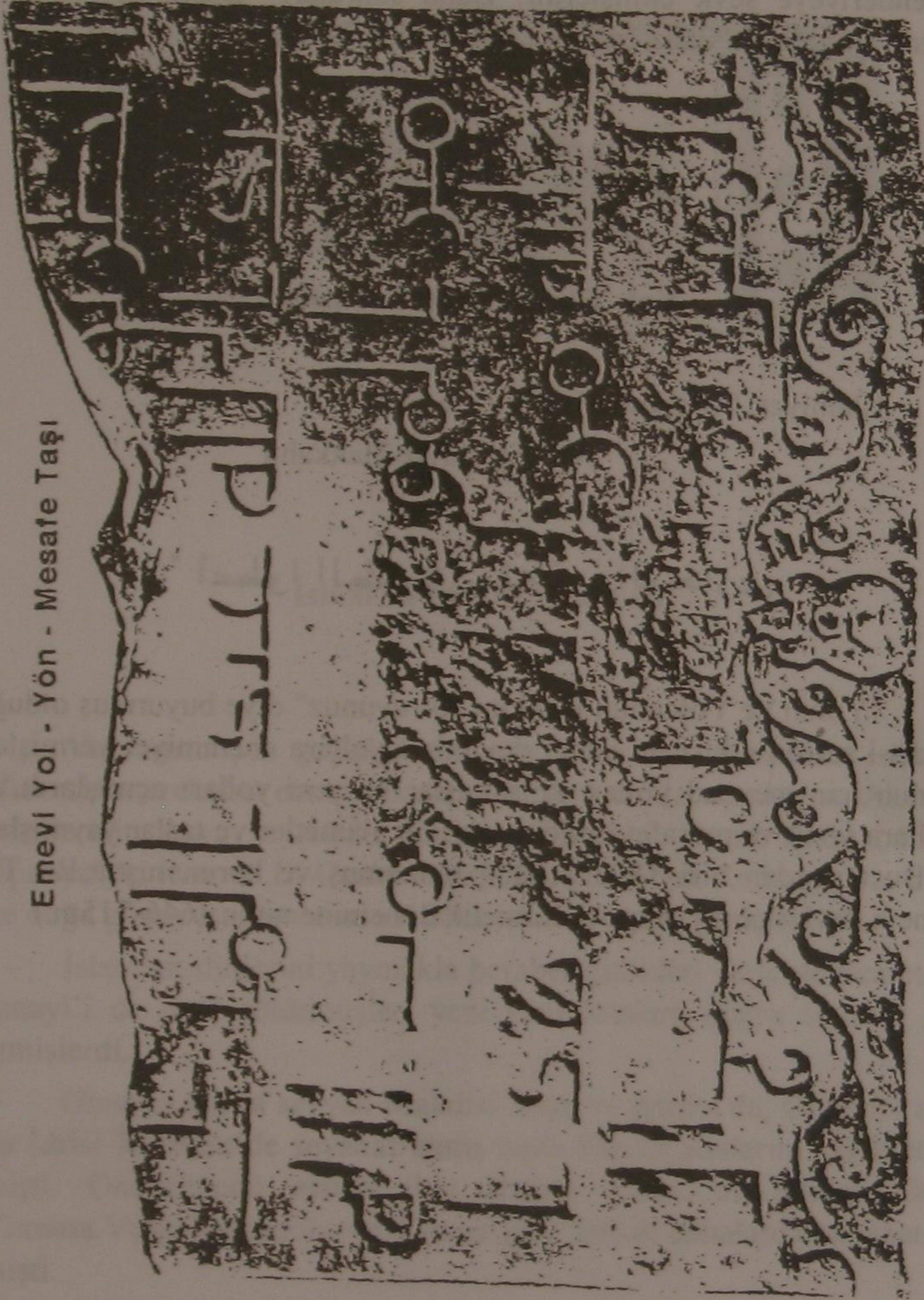
Hindistan ve Çin malları batıya nakl edilmiş, bütün mallarını Cidde'den kervanlarla Şam - Haleb ve Anodulu'ya veyahut İskenderiyeye sevk etmişlerdir. Daha sonraları Basra körfezinden Cizreye giden yol daha emin bir yol olduğu için tercih edilmişti.

İslam'da Yol Yön Ve Mesafe Taşları:

İslamiyet, Peygamberimiz (s.a.v.)in
"A'tu Et-Tarike Hakkahu"

"أعطوا الطريق حقه البخارى"

"Yolun ve Yolcunun Hakkını Koruyunuz" diye buyurmuş olduğu hadis-i şerifin etkisi ile İslam devletleri yollara ehemmiyet vermişler, bunun için mevcut yolları korumuşlar ve yeni yolları açmışlardı. Ve yollara yönü ve mesafeyi bildirmek için alâmetler ve taşlar yaymışlardı. Bu taşlardan biri 1893 yılında bulunmuş ve korunmuştur. Bu Taş Emevi devletine ait olup Abdülmelik dönemine aittir. (646-715m.)

Emevi Yol - Yön - Mesafe Taşı

Emevi Yol - Yön - Mesafe Taşı

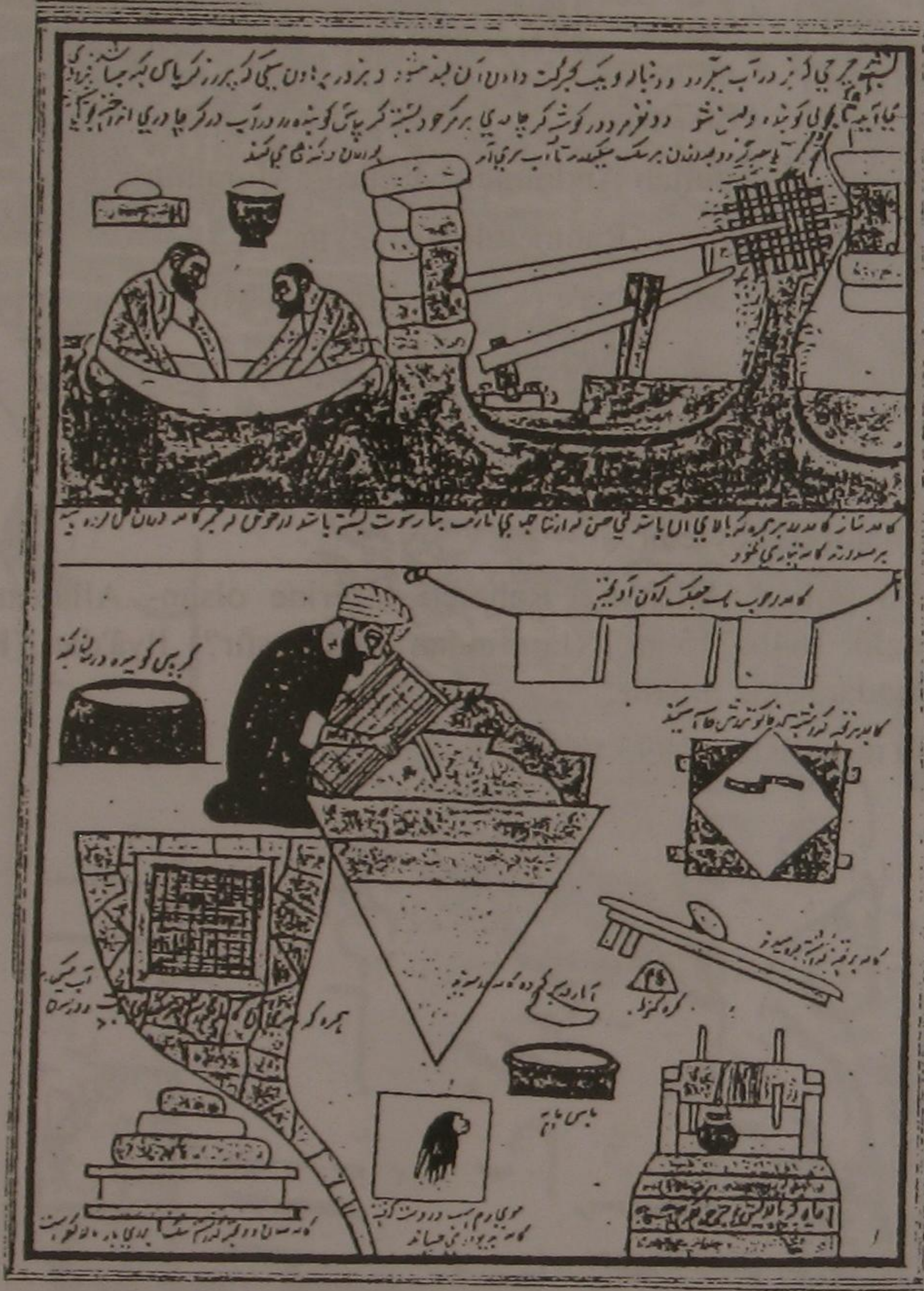
Bu yazının okunuşu:

"Et-Tarik .....
 Abdullah Abdulmelik Emiru-l Muminin
 Rahmetullahi Aleyhi
 Min İlya'e (Kudüs)ila haza-l Mil
 Semaniyete Emyal"

Anlamı da şöyledir:

"Bu yol..., -Allah'ın Rahmeti Üzerine olsun- Allah'ın Kulu
 Abdülmelik (646-715 m.) (tarafından yapılmıştır?) İlyâ'dan (Kudüs)
 buraya kadar sekiz mil'dir."

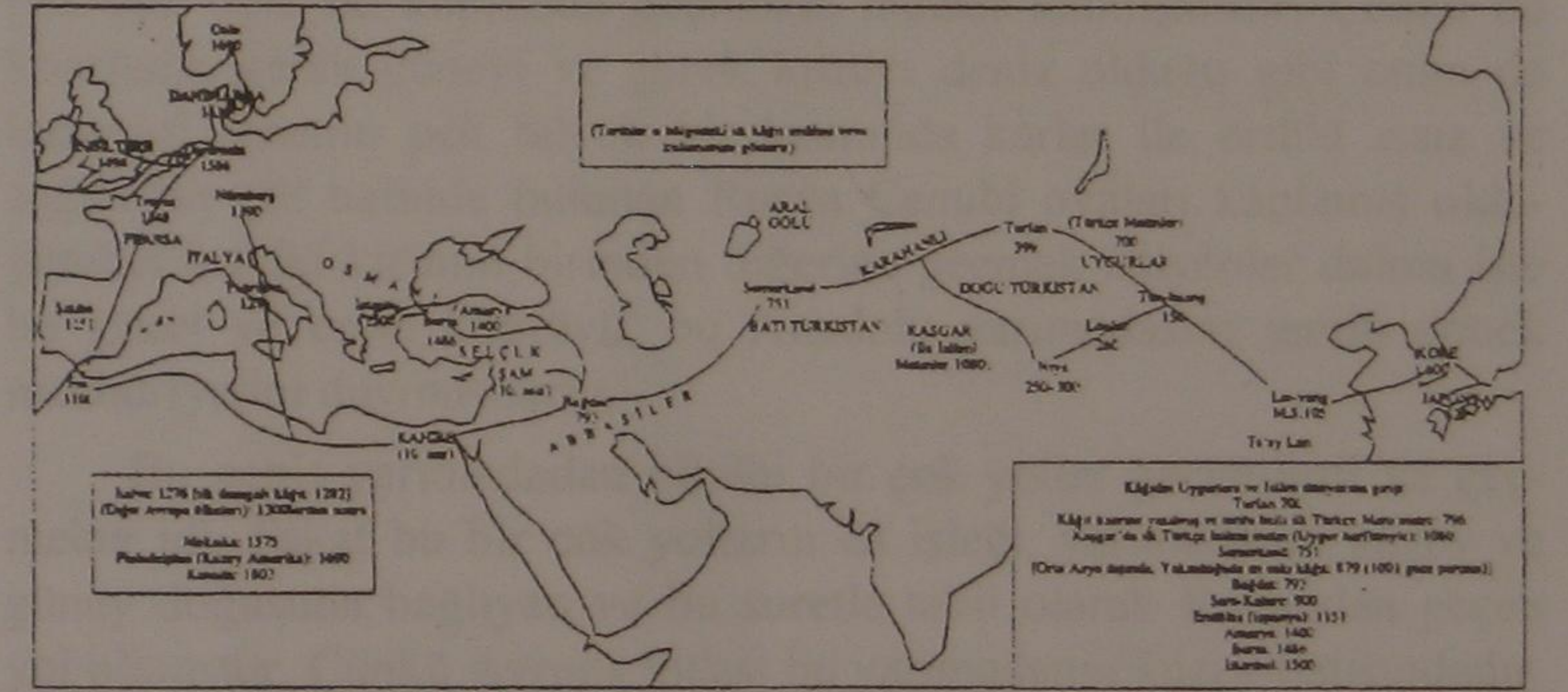
Bu mesafe taşı 1893 yılında bulunmuştur.

Ortaçağda İslam dünyasında kağıt imalatı ve aletleri

4. BÖLÜM

TİCARET TARİHİNDE Anadolu ve Konya

Kağıdın dünyaya yayılış yolu

Dünya Ticaretinde

Anadolu ve Konya'nın Yeri: ⁽³¹⁾

Anadolu Yarımadası, Asya ile Avrupa arasına kurulmuş bir köprü gibidir. Tarihten çok daha evvelki zamanlardanberi, gerek Asyadan Avrupaya ve gerek bundan Asyaya, her hangi sebepler olursa olsun hareket etmek mecburiyetinde bulunmuş olan kavimler ve milletler, pek çok defa bu köprüden geçmekte muztar kalmışlardır. Çünkü bu köprünün gerek güneyi ve gerek kuzeyi deniz olduğu gibi onun da kuzeyini senenin pek büyük bir kısmında karlar ile örtülü ıssız ve soğuk bir çöl halinde bulunan Rusya Cenubî ovaları kaplamış olduğundan her iki kıt'anın birinden diğerine geçmek isteyenler daima işte bu güzel ve emin köprüyü, bu Anadolu yarımadasını tercih etmek mecburiyetini duymuşlardır.

Bu geniş yarımadadan bittabi bir çok yollar geçebilirdi ve geçmekte idi. Fakat bu bir çok yolların en işleği, yarımadanın kuzey ve güney doğusuna bağlayan ve bu suretle tabii olarak Konyadan geçen yol olmuştur. Çünkü Avrupa kıt'ası bu yarımadanın kuzey batısındadır. Ve o vakit malûm olan dünyanın en medenî ve en mamur olan Suriye, Elcezire (Mezopotamya) ve Irak ta bu yarımadanın güney doğu cihetine tesadüf etmektedir.

İşte Coğrafi vaziyetinin bu müsaadekârlığından dolayıdır ki Konya değil yalnız tarihî zamanlarda, hattâ eski devirlerde bile daima

³¹ Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, Midhat Altan, 1940.

ve batıdan doğuya vukubulan muhaceretlerin, seyrüseferlerin; istilâ ve akınların güzergâhı olmuştur.

Hititler Lykya'ya ve Arzava'ya olan seferlerinde Konyadan geçtikleri gibi, daha sonraları İranîler de Yunanistana olan seferlerinde ve Yunan kumandanı Xénophone onbin Yunan askerini İran'a sevk ederken ve gerek daha sonraları İskender, Haçlılar ve saire hep Konyadan geçmişlerdir. Konya yolunun bu suretle tarihin her devrinde bilhassa tercih edilmiş olmasına sebep yine coğrafi vaziyetidir. Suriye'ye gelipte Kilikyayı ve (Gülek Boğazı) vasitesiyle Torosları geçerek Konya ova-yaylasına çıkmış olan her hangi bir kavim, daha kuzeyi takip edip te Lykaonya çöllerinde hem yolunu kaybetmek, hem de susuz ve yiyeceksiz kalarak bin türlü zahmet ve meşakkatlere uğramaktansa daima bir rehber gibi batıya ve batı kuzeye doğru uzanmakta olan Torosların ve bunların şubelerinin kuzey ve doğu eteklerini takip ederek, kaldıkları merhalelerde bol bol su ve yiyecek ve barınacak bir yer bulabilmek için işte bu güney yolunu tercih etmişlerdir ki bu yolda tabiatıyla Konya şehrinin bulunduğu noktadan geçmektedir. Çünkü bu mühim şehir, Toroslardan teferru etmiş olan dağların doğu eteklerinden nihayet bir saatlik bir mesafede bulunmakta ve dağların bolca gönderdikleri sularla sulanmakta ve hayat bulmaktadır.

Böyle batı kuzey ve doğu kuzeye uzanan ve Avrupayı Asyaya rapteden en mühim ve en işlek bir yolun üzerinde bulunmasından başka fazla olarak ta bunun tam ortasında ve doğrudan doğruya batıdan: Ege denizi sahillerinden gelen ve diğer taraftan da doğu ve kuzeye giden diğer yolların da birbirini katettikleri bir nokta üzerinde bulunması bu şehrin ticaret bakımından inkişafına pek büyük hizmet etmiştir.

İstilâ ve fütihat devirlerinden başka zamanlarda da Anadolu komşusu olan medenî ve mamur kıtalarda daimî surette ticarî ve fikrî münasebetlerde bulunmuştur. Bunun sebebi Anadolunun tabii menbaları itibariyle olan zenginliğidir. Anadolunun gerek kuzey ve gerek güney versanlarında bulunan ve oradan silsileler halinde uzanan dağlar, zengin ormanlar yetiştirmiştir. Sümerler, Akadlar, Asurîler gibi medeniyet sahasında ilerledikleri halde memleketleri ormandan mahrum bulunan milletler her zaman Anadolunun, dışları ormanlarla süslü

olan bu dağlarının içleri de maden cevherleriyle dopdoludur ve bu madenler pek eski zamanlardanberi işletilmişlerdir. Halbuki yukarıda zikrettiğimiz medenî kavimlerin memleketleri ormandan olduğu gibi madenî cevherlerden de mahrum oldukları cihetle bunları tedarik etmek için de yine Anadolunun zengin tabii definelere müracaat etmekten uzak kalamamışlardır. İşte Anadolunun ve bu meyanda Konyanın, tarihin en eski zamanlarında bilhassa şark kavimleriyle yaptığı ticaretin en başlıca amilleri bunlardır: Transit ticareti, kereste ticareti, maden ticareti.

Milattan 3 Bin Yıl Önce

KONYA

İslâmiyetten evvel Anadolunun ve bilhassa Konya havalisinin ve Konya ile pek yakından komşu bulunan ve hemen pek çok bakımdan tarihleri birbirine karışan kıtaların, meselâ Kapadokyanın İsa (a.s.)'dan evvel üçüncü bin'de iktisadî bakımdan ne vaziyette bulduklarına atfınazar edelim.

İsa (a.s.)'dan evvel üçüncü binde Orta Anadolunun iktisadî vaziyeti: Bir takım iktisadî sebepler bazı Sümer prens ve hükümdarlarını, kuvvetli zamanlarında, Akdeniz kenarındaki zengin bölgelere doğru uzak seferler yapmak teşebbüsünde bulunmağa sevk ve tahrik etmiştir. Uruk hükümdarı Gılgameş'in destanı, bu kahramanın, Gâvur Dağları Amanus'tan başka bir şey olmıyan "Ardıçlı Dağlar Memleketi" kıralı olan Huvava yahut Humbaba'ya karşı olan mübarezelerini hikâyeye eder. Bu destan, bize kadar gelmemiş olan bir takım tarihî malûmat üzerine istinad etmektedir. Humbaba, Suriyelilerdeki Kombabos efsanesinin mevcut olması da Fırat Nehrinin aşağı havzasındaki medeniyet ile Küçük Asya arasındaki eski münasebatı yâd ve hatırlatacak olan hikâyelere, İsa (a.s.)'dan evvel XIII. üncü asırda bile, Anadoluya ne kadar büyük bir ehemmiyet verilmekte olduğunu ispat eylemektedir.

İsa (a.s.)'dan evvel 2700'e doğru Adab kıralı Lugal-anna-undu bu kıt'ada hakimiyetini tesis ve idame ettiğini iddia ediyor. XXVI. ncı asırda, üçüncü Uruk sülâlesinden Lugalzaggizi güneşin battığı cihette yolunun "Yukarı Deniz"e (yani Akdeniz)'e kadar açıldığını görüyor. Lugalzaggizi'ye halef olan ve Samî ırkıdan bulunan Akkad sülâlesi

aynı kıt'ada bir takım seferler yapıyor ve Küçük Asya'ya müdahale ediyor. Bu sülâlenin müessisi olan Sargon, Fırat üzerindeki Mari (Tellülharirî), Suriye sahilinde ve Gubla (Cebail) nın güneyindeki Yarmuti ve Amanus dağlarının güney silsilelerinden ibaret olan İbla (Cebeli arsu) ile Amanus dağı'ndan başka bir şey olmıyan "Ardıç dağı" ve Cebeli Lübnan'dan ibaret olan "Açıkdağ" idiler. Bu destanda Sargon'un "Gümüş dağları"na kadar gittiği zikredilmektedir ki burası da Kapadokya'dan ibarettir.

Romalılar Zamanında Anadolu ve

KONYA

Romalılar devrinde Küçük Asya ve bilhassa Konyanın ticaretinde evvelki devirlere nazaran evsafi mümeyyiziyi haiz bir tahavvül görülmez. Gerek ziraat ve hayvanat ve gerekse maâdin ve sanayi cihe-tinden serveti ve ihracatı Hellenistik devirde ne gibi şeyler idise Romalılar zamanında da yine onlardır.

Bundan evvelki devirlerde olduğu gibi Lycaonia hıttası ve şimdiki Konya Vilâyetinin diğer aksamı yine Toroslar üzerindeki kurşun, gümüş ve altını ihtiva eden maden ocaklarıyla yine Tatta gölünden çıkarılan beyaz, temiz ve leziz tuzıyla, yine bol surette ürettiği buğday, arpa ve çavdarıyla, yine güzel ve uzun yünlü koyun ve keçileriyle ve yine bu yünlerden imal olunan halılarıyla... vs. meşhurdur.

Ticaret yollarına gelince, yine ta Hititler, İranîler ve Yunanlılar zamanındaki büyük yollardır. Yani batıdan gerek Gediz = Hermos vadisini takiben kuzeyden ve gerek Menderes (Meandre) vadisini takiben güneyden gelen iki yol Yanık Ladiğe (Laodicée Conibusta) geldikten sonra ya doğuya gitmekte devam ederek Koropasos = Coropassos yoluyla Aksaray = Archelais ve Kayseriye = Mazaca'ya ve yahut ta güneye inerek Konya = İconium, Karaman = Lâranda ve Ereğli = Cybistra yoluyla Gülek Boğazına doğrulur ve oradan da Suriyeye ve Fırat nehrine doğru giderlerdi. Bütün bu hususlarda eski devirlerde ve bilhassa Hellénistik devirde olduğundan farklı bir şey yoktur.

Bizans İmparatorluğu zamanında

KONYA

Roma İmparatoru Diokletien zamanında, 292 senei Milâdî sene-sinde yollar manzumesinde bir tahavvül görüldü. Bu imparator İzmit=Nicomedia şehrini imparatorluğa payitaht ittihaz etti. Bu devirden itibaren Nicomedia ile vilâyetleri yekdiğerine bağlayan yollar büyük bir ehemmiyet elde ettiler. Milâdın 330 senesinde İstanbul, imparatorluk için payitaht olarak seçildiğinde bu temayül artık mutat bir hale gelmiş bulunuyordu. Nicomedia'ya olduğu kadar da İstanbul'a giden bütün bu yolların biribirleriyle birleştirilmesine teşebbüs edildi. Şimdi cazibe merkezi artık Roma değil İstanbul olmuştu. Roma ticareti için kullanılan yollar azalarak sade iki bölgeye yarıyan yollara inhisar etmişti. Jüstiniyen'in zamanı hükûmetinde tahavvül tamamlandı. Teşebbüs ettiği idarî islahat ve tensikatta bu hükümdar eski yollar manzumesine nihayet vererek yeni sistemi kabul ve takviye etmiştir.

SELÇUKLULAR ZAMANINDA
ANADOLU
VE KONYA YOLLARI VE HANLARI

1825 yıllarında Konya'nın Kale Kapısı Manzarası

Aziziye Cami'i ve Önünde Bir Pazar

SELÇUKLULAR ZAMANINDA ANADOLU VE KONYA YOLLARI VE HANLARI

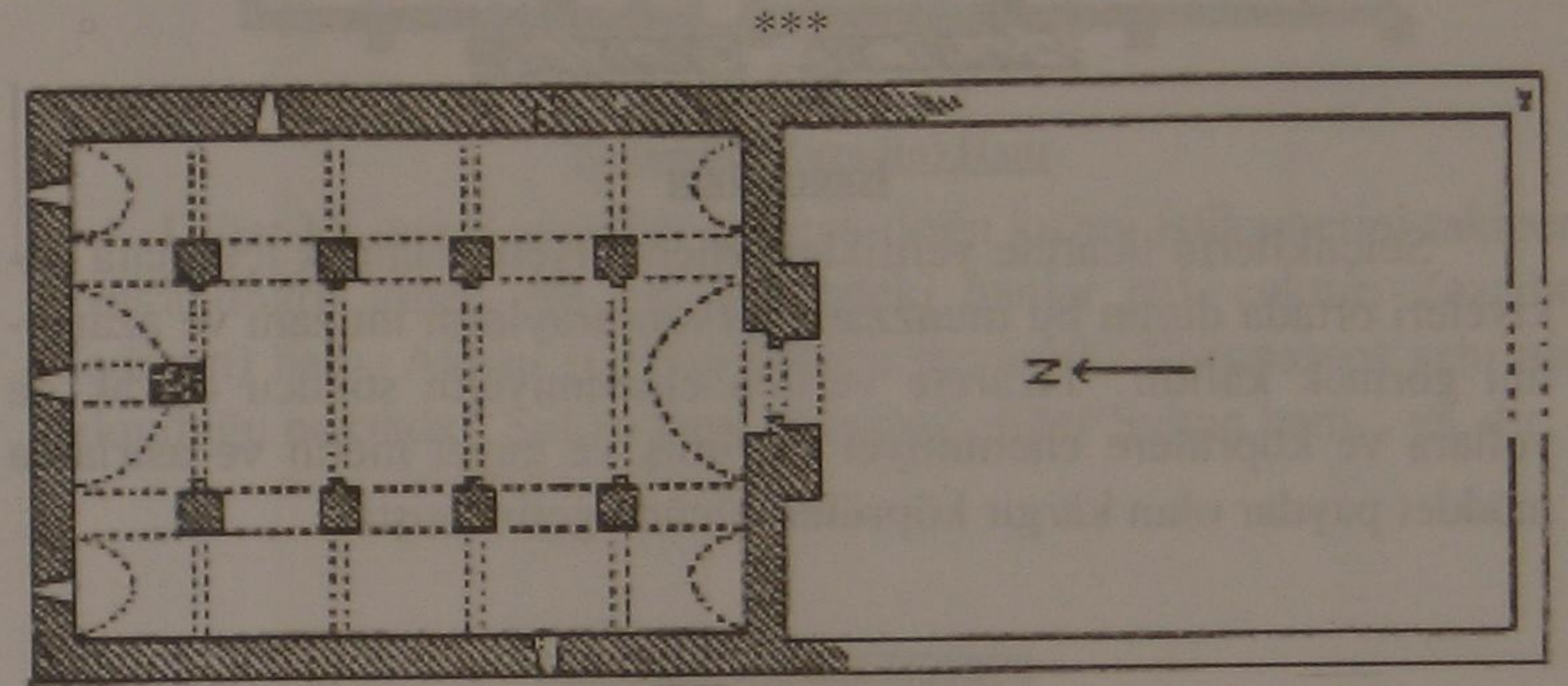
Selçukîler zamanı tek mil Anadolu'nun ve fakat bilhassa Konyanın bir şaşaa ve ihtişam devri olmuştur. İki buçuk asra yakın bir müddet devam eden bu devirde medeniyet, her şubesinde, her sahasında şayanı hayret bir şaşaa ve inkişaf göstermiş, her tarafa gözler kamaştıran ziyalar saçmıştır. Bu ziyanın merkez-i İntişarı Konya şehri olup buradan şuaat tarzında her cihete intişar ediyor, ve bütün hudutlara kadar uzanıyordu. Bu medeniyet tâ Azyanıklar ve Hitit devrinde başlayıp Frigyalılar, İranîler, Yunanlılar, Romalılar ve Bizanslılar devirlerinden geçerek Selçukîler devrine kadar gelmiş ve bu zamanda şaşaa ve inkişafının son şiddeti iktisap etmişti.

Selçukîler mahallî kadim medeniyetlere varis oldukları gibi islâmiyetin parlaklığı zamanında doğudan, Hintten, Çinden ve İrandan gelen diğer medeniyetlerden de hissedar olmuşlar, velhasıl bunların hepsini de Türkün, nuru, terakkiyi, vüs'ati seven, ruhu ile yuğurup mezcederek bundan gözler kamaştırmağa kâfi bir netice husule getirmişlerdi.

İslâmiyet intişar ettiği yerlerdeki mimarları ve diğer her türlü san'atkârları ve san'at işçilerini faaliyete getirmişti. Nasıl ki bir takım seyyahlar, dervişler vasıtasıyla felsefî meslekler ve telâkkiler, tasavvufî mezhepler ve düşünceler islâm âleminin bir başından öbür başına

kadar mesafe ile her sahada intişar ediyorsa işte mimarî de bu suretle san'atkârlar tarafından her tarafa yayılıyor. Kuvvetli bir koruyucunun, terakkiper bir hükümdarın muzaheretine mazhar oldukları yerlerde bedîî abideler bırakıyorlardı. Hintten, Çinden, İrandan gelen müzeyyen eşya üzerindeki tesirlerini gösteriyorlardı. Bu suretle Selçukî san'atın bir derecesi tekâmüle vâsıl oldu.

Selçukîler zamanında Anadolu'nun her tarafı camiler, medreseler, mektepler, kervansaraylar, imaretler, darüşşifalar, su yolları, köprüler, saraylar ve daha bir çok diğer binalarla doldu.

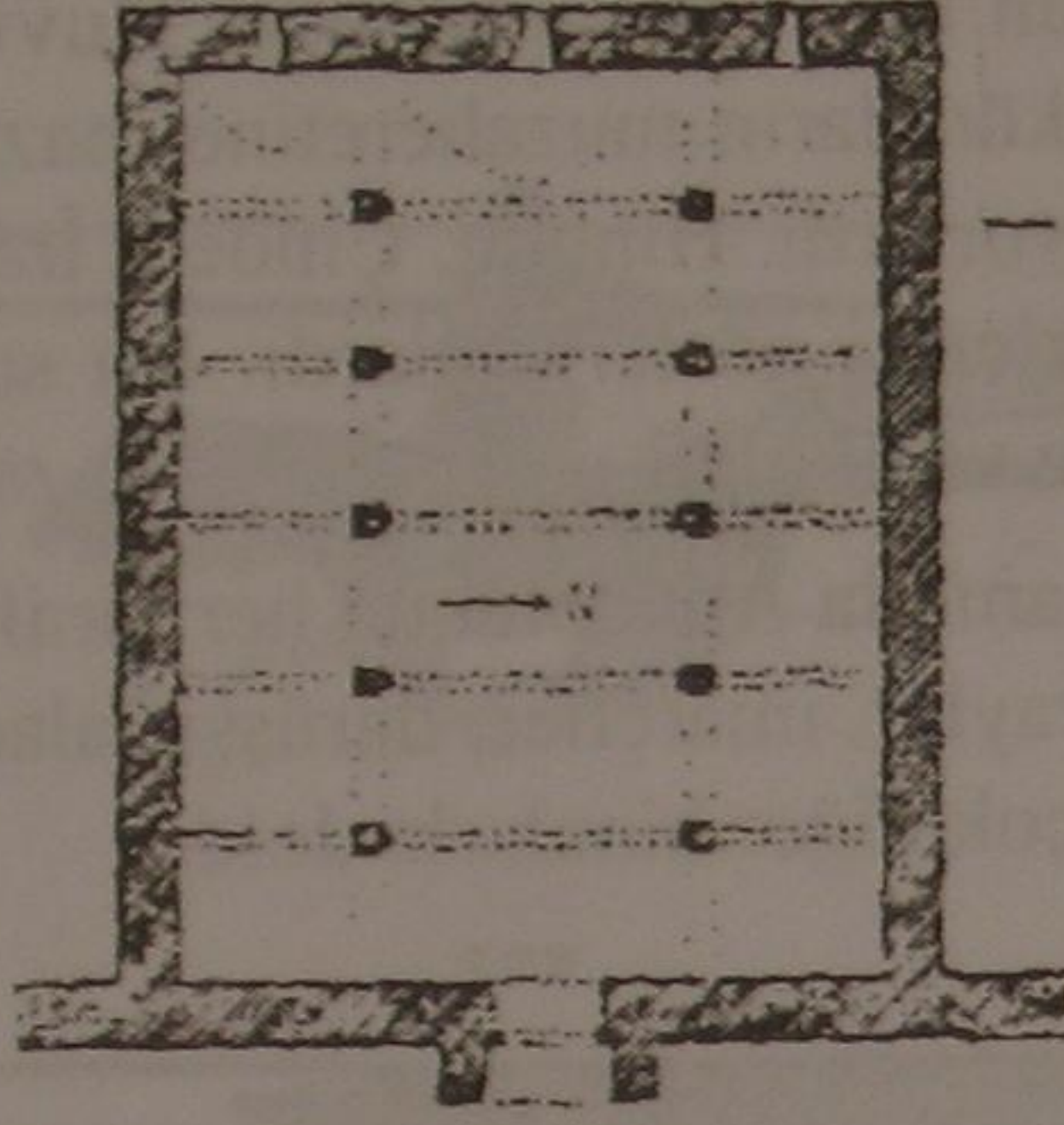

Dokuzun Hanı

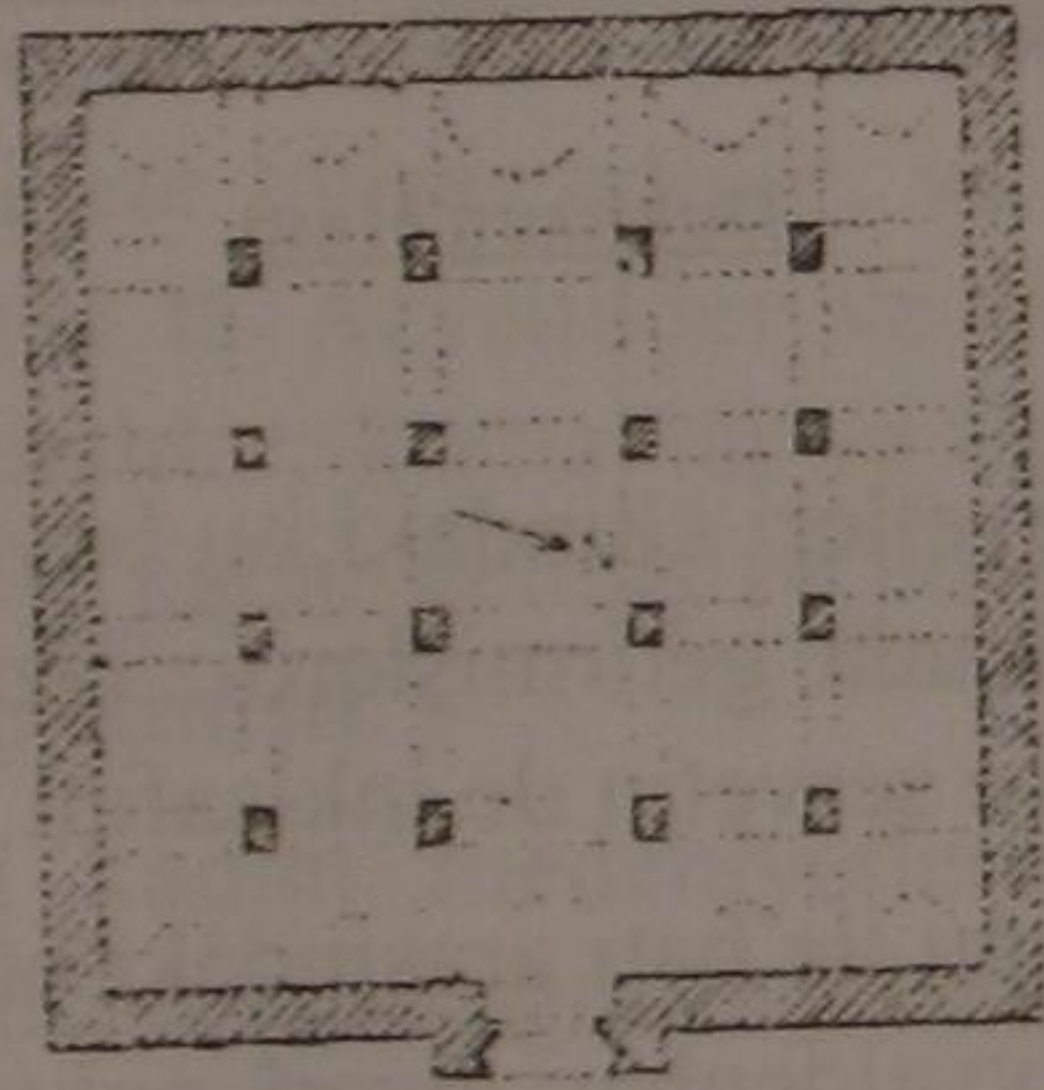
Selçukîler, hakimiyetleri altındaki bu büyük kıt'ada muntazam ve kuvvetli bir teşkilât vücuda getirmişlerdi. Uzun bir müddet sulh ve asayişin temini, ticaret ve servetin de inkişafını mucip olmuştu.

Anadolu, zaten doğu ile batı arasındaki büyük ticaret yolları üzerinde bulunduğu evveldenberi ticarî noktai nazardan mühim bir mevkie haiz olduğu gibi bu ehemmiyet Selçukî Türk medeniyetinin inşai zamanında daha ziyade artmıştır. O zamanlar henüz Süveyş kanalı açılmamış ve hattâ Ümit Burnu yolu bile keşfedilmemiş olduğundan Şark ile Garp yani Asya ile Avrupa⁽³²⁾ arasındaki yegâne büyük ticaret yolu Anadoludan geçiyordu. Bu şiddeti faaliyet ise bir çok kervansarayların inşasını istilzam etmişti.

³² Asya: Doğu, Avrupa: Batı demektir.

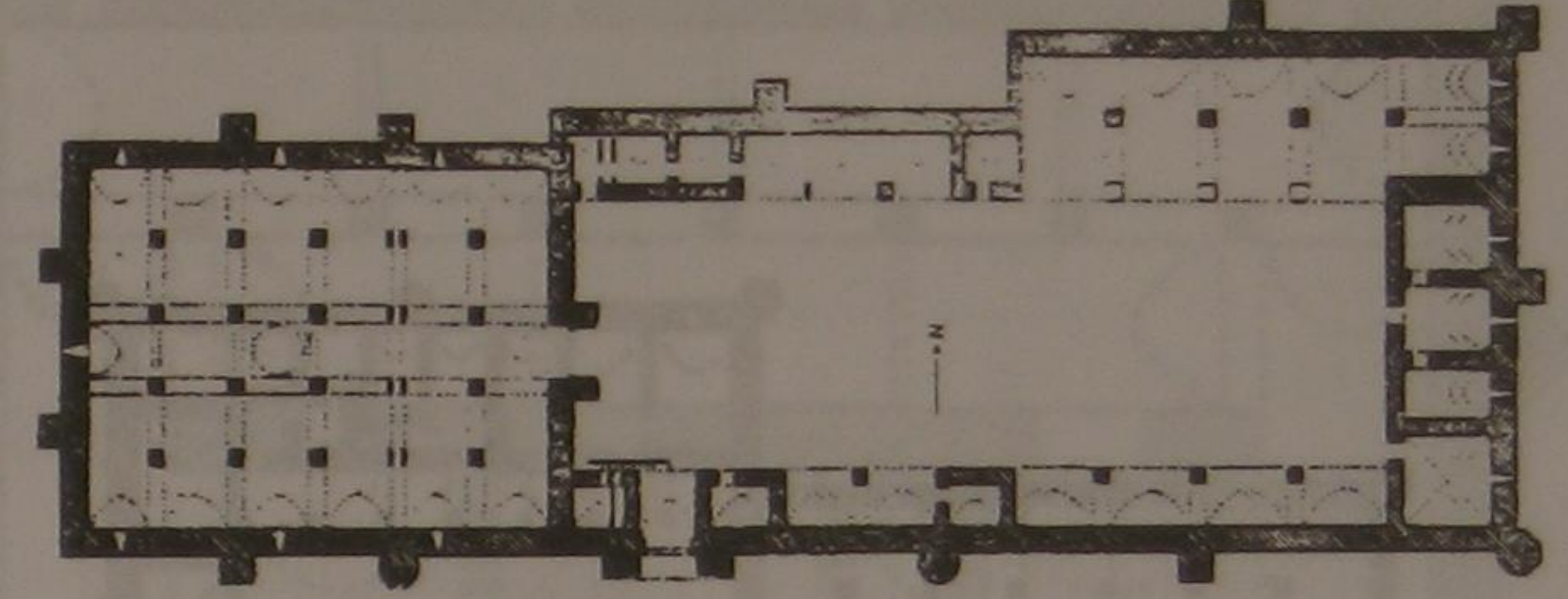
Kadın Hanı

Selçukîlerin ticarete verdikleri ehemmiyeti anlamak için hâlâ bakiyeleri ortada duran bu muazzam kervansarayların intizam ve azametini görmek kâfidir. Ticarete verilen ehemmiyetin sonucu olarak da yollara ve köprülere ehemmiyet verilmiş ve gayet metîn ve asırlarca müddet paydar olan kârgir köprüler vücûda getirilmişti.

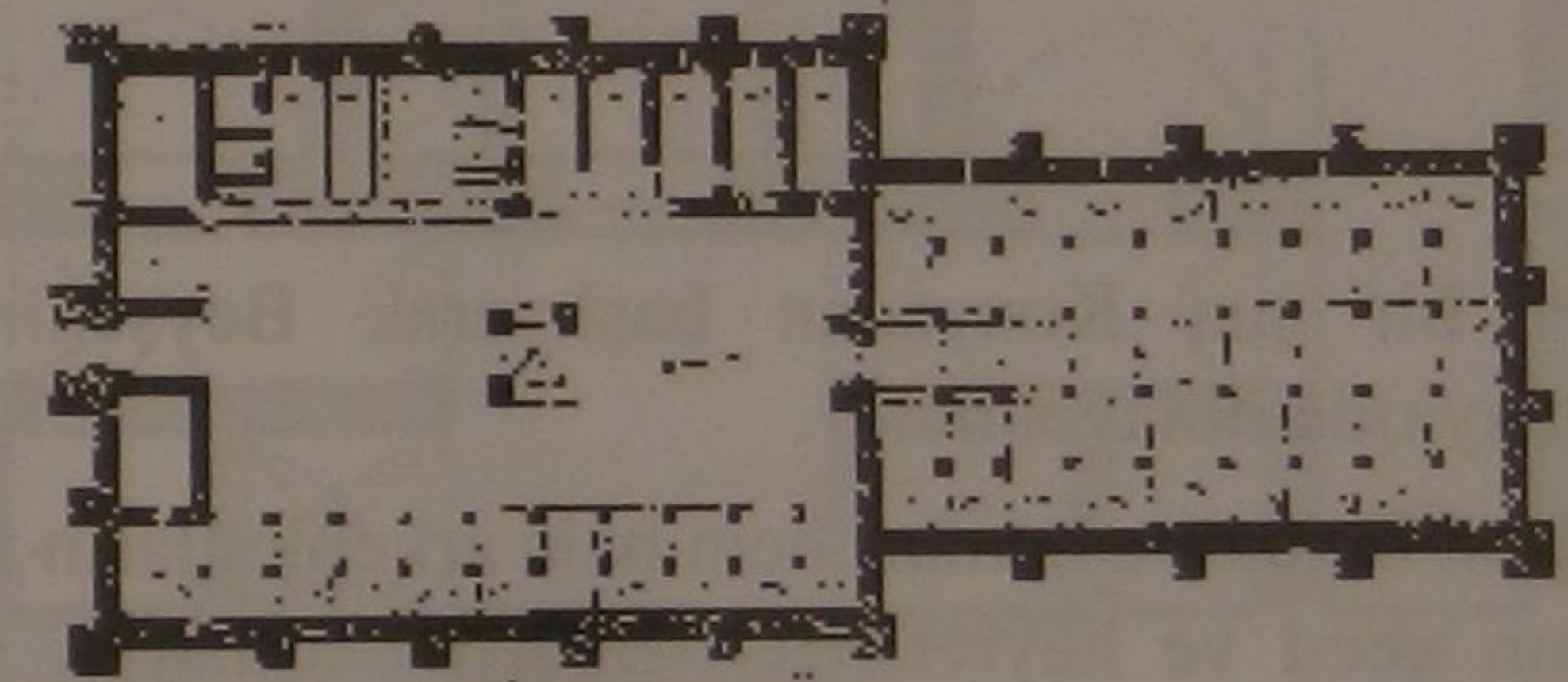
İshaklı Hanı

Selçukî hanlarının Konyadan itibaren her tarafa doğru adeta şuaat tarzında açılıp uzandığı görülür:

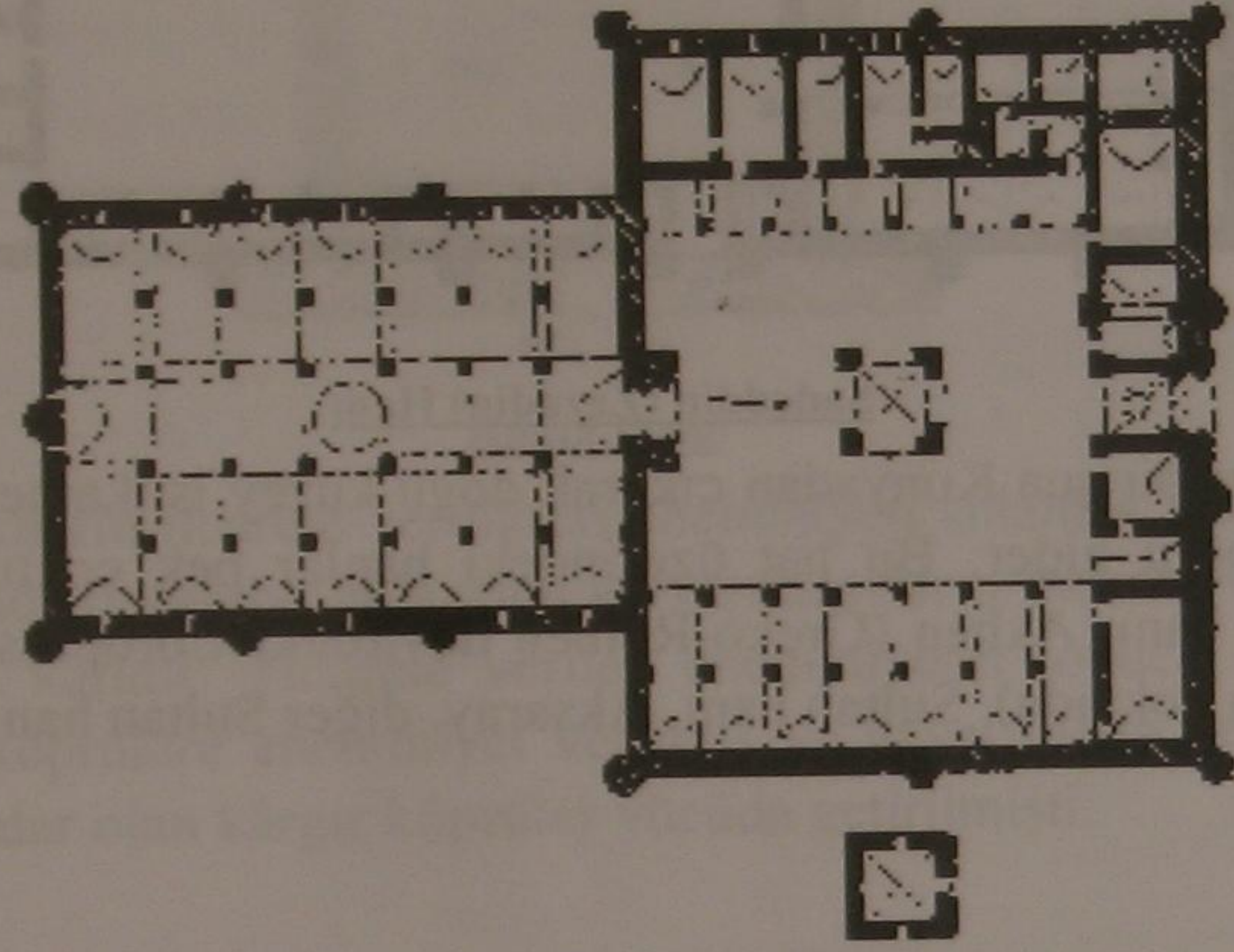
Şuaat birisi Konyadan çıkarak batı kuzeye gider ve Afyonkarahisar'da nihayet bulur. Bu hat üzerindeki başlıca abideler: (Dokuzun hanı), (Kadın hanı), (İshaklı hanı)'dır.

Sadeddin (Zazadin) Hanı

Diğer bir şua Konyadan çıkarak doğu kuzey istikametini takiben Sivas'a doğru gider: Bu hat üzerindeki hanlar pek çoktur: Zazadin (Sadettin) hanı, Akhan (Greko-Romen devirdeki Coropassos şehrinin bulunduğu noktada). Sultan hanı, Aksaray, diğer Sultan hanı... vs. dir.

Sultan Hanı

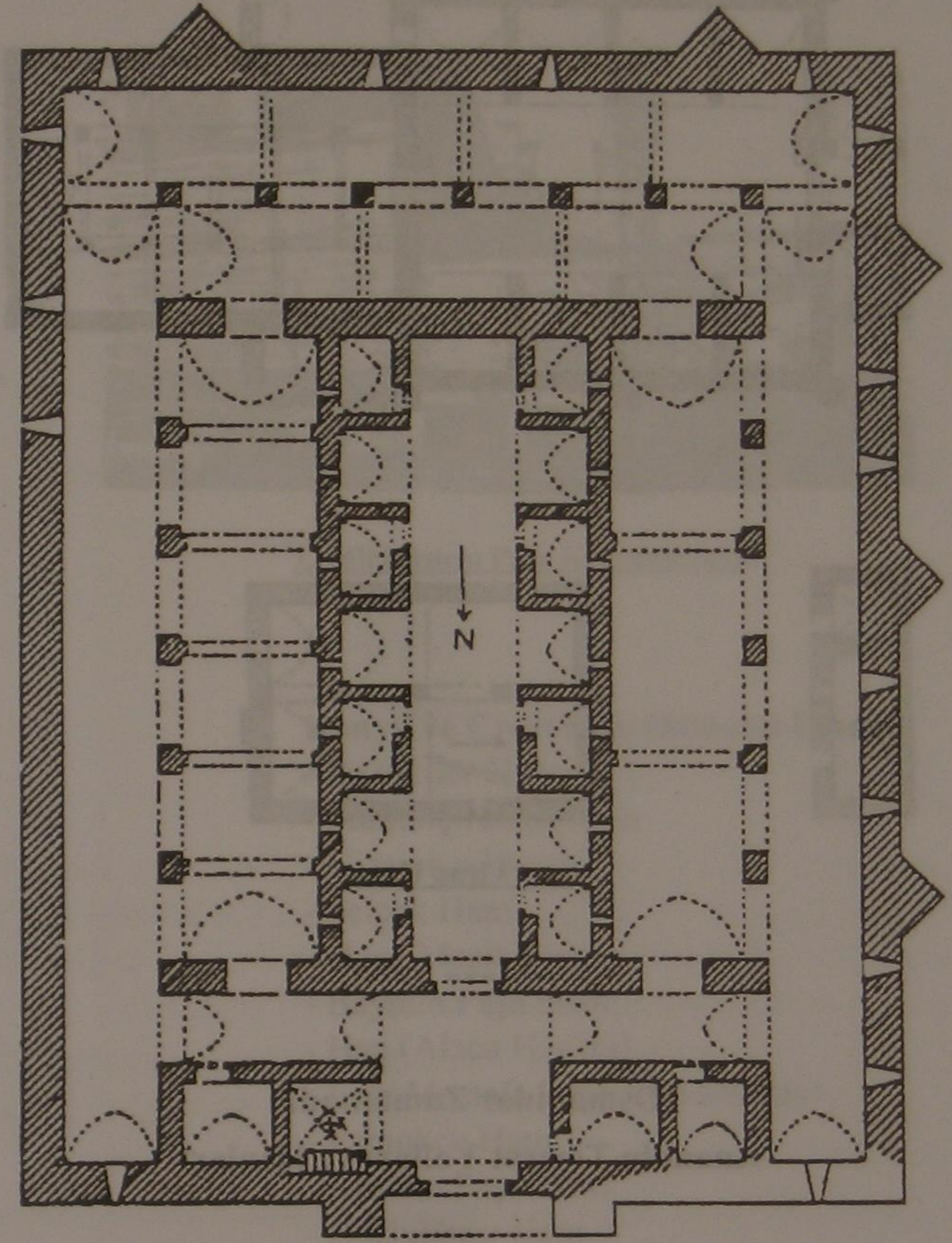
Diğer bir şua Ulukışla'dan başlayarak Niğdeden geçer ve Kayseride diğer şua ile birleşir.

Tuzhisar Sultan Hanı

Diğer bir şua Konyadan başlayarak Beyşehirden geçer ve Alâiye'(Alanya)de nihayet bulur.

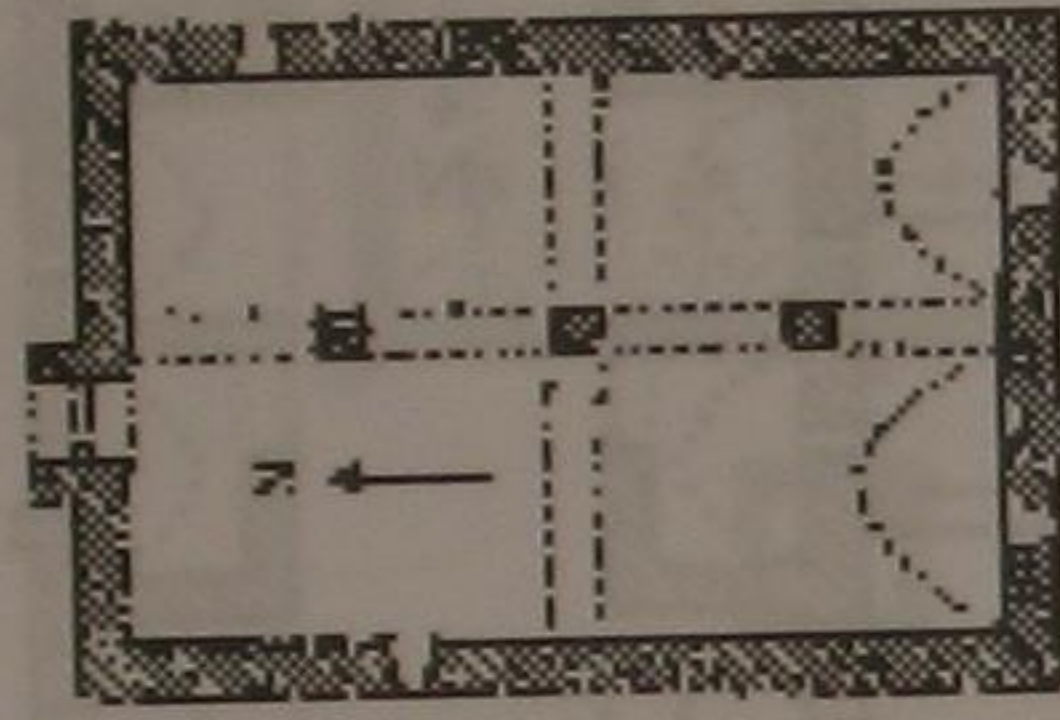
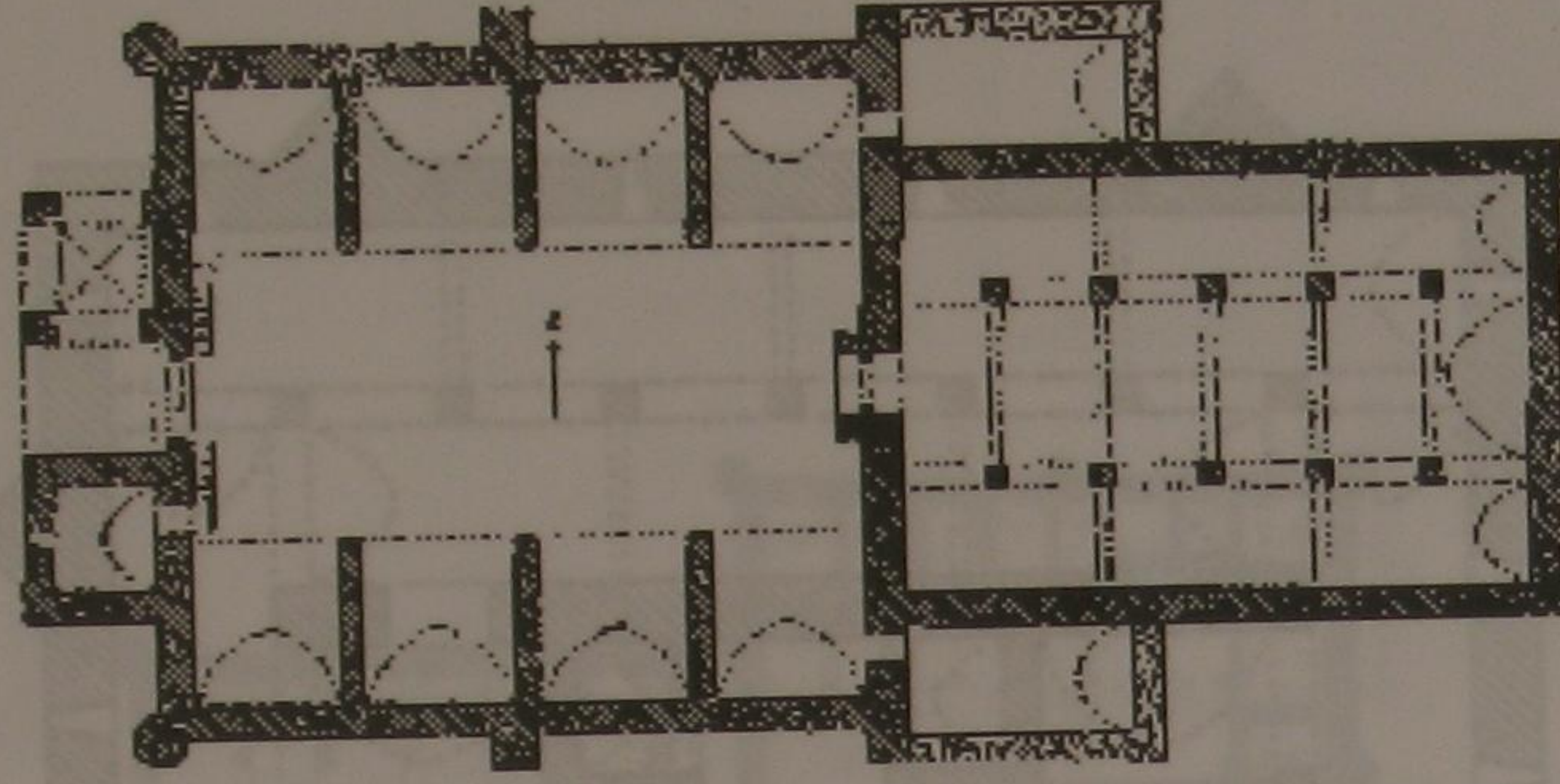
Velhasıl bütün bu hanlar, hem hâlâ arkeologların ve sanayi'i nefise erbabının vecd ve hayretlerle nazarı temaşalarını üzerinde tevfik edecek kadar bedi, birer eseri san'at, hem de asırlarca müddet şark ile garp, şimal ile cenup arasındaki iktisadî ve ticarî faaliyetin temami inkişafına

Alara Hanı

hadim ve her türlü istirahati, huzur ve sükûnu cami birer melce' (sığınak) , birer penah olmuşlardır.⁽³³⁾

³³ Han Resimleri: Tarihi Türk Hanları: İsmet İlter'in eserinden alınmıştır.

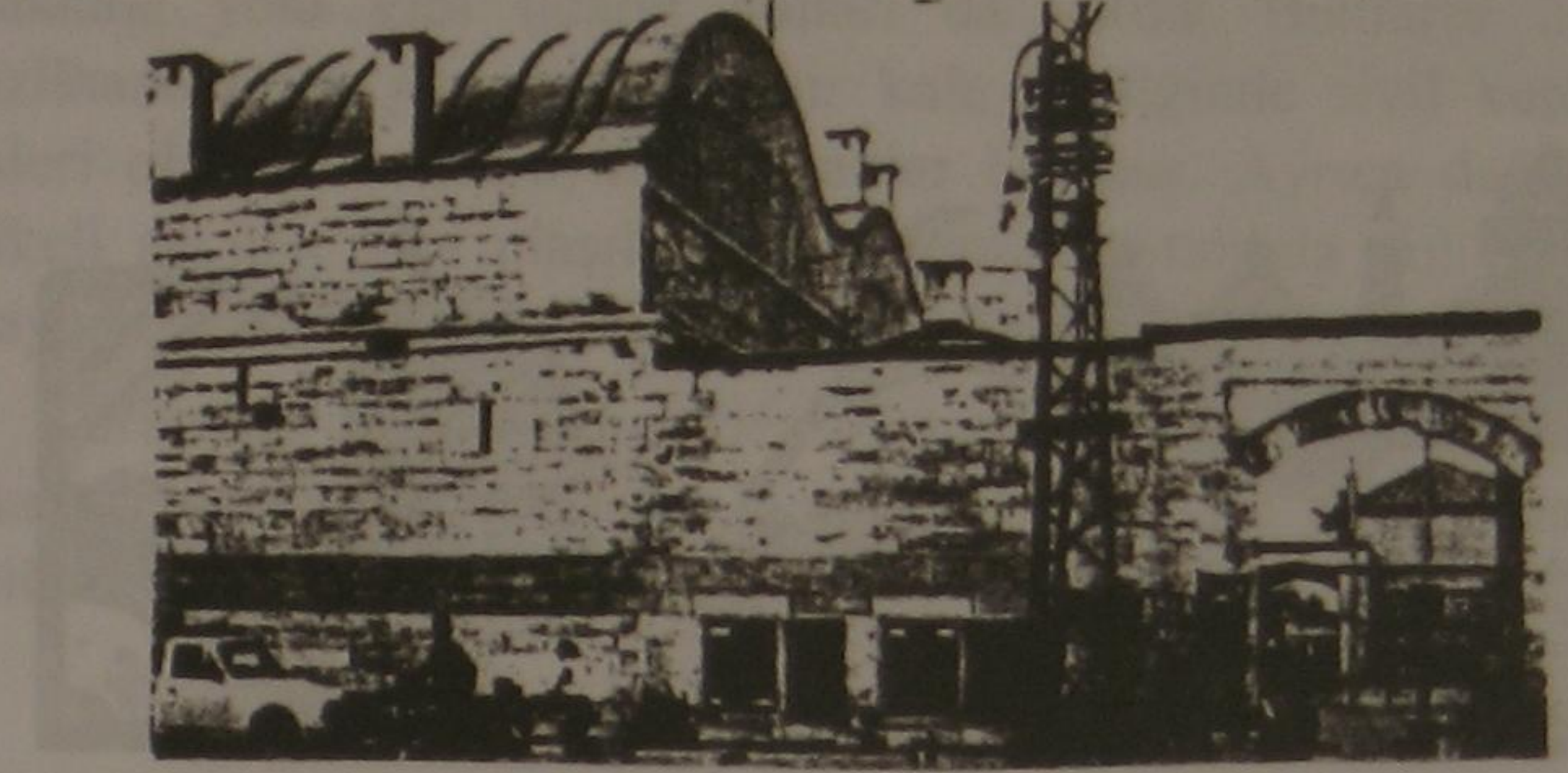

Kızıl Viran Hanı

***

Osmanlılar Zamanında Anadolu Ticaret Yolları ve Hanları

Osmanlılar'ın Bizans ve Selçuklular'dan devraldıkları İpek Yolu üzerindeki yolların bir kısmı tekerlekli araçların geçmesine elverişli düz yollardır. Büyük bir kısmı ise kervan ulaşımına imkan tanımaktadır. Yine Osmanlılar kervansaray, köprü gibi bayındırlık tesisleri kuruyup geliştirilmiştir. Bu durum daha çok Selçuklular'dan miras kalması Anadolu için geçerlidir.

Ereğli Rüstem Paşa Kervansarayı

Konya ve Civarında Osmanlı Hanları

- Bezirciler Hanı
- Mumbiç Hatun Hanı
- Nizamiye Hanı
- Selçuk Hanı
- Hoca Mezit Hanı
- Bayram Paşa Hanı
- Han (Alaca Han'da)
- Lala Mustafa Paşa Kervansarayı
- Pamukçu Hanı
- Rüstem Paşa Hanı
- Buzlukbaşı Hanı

Osmanlılarda Ticari Yollar Şebekesi

Osmanlılar İstanbul merkez olmak üzere ülkeyi önce Rumeli ve Anadolu ciheti olarak iki bölgeye ayırmış, sonra her bölgeyi de Sağ Orta ve Sol Kol olarak bütün yol şebekesini bu 6 anayola bağlamışlardır. İstanbul'dan başlayan bu yolların istikametleri şöyledir:

Rumeli cihetinde Sağ Kol (Vize-Aydos-İsmail-Akkirman-Özi-Kırım), Orta Kol (İzmit-Sofya-Niş-Belgrad- ...) ve Sol Kol (Tekirdağ-Malkara-Dimetoka-Selânik- ...).

Anadolu cihetinde Sağ Kol (Eskişehir-Konya-Adana-Antakya...), Orta Kol (İzmit- Bolu-Merzifon- Tokat- Sivas-Malatya- Diyarbakır- Musul-Kerkük-Bağdad -Basra ...), Sol Kol (Merzifon'da Orta Kol'dan ayrılarak Erzurum-Kars-Tebriz).

Bu yollar üzerinde arazinin topografyasına göre 3 ilâ 18 saat aralıklarla değişen menzilhâneleşer kurulmuştur.

Ayrıca bazıları yüzyıllardır kullanılan "kuzey kervan yolu İstanbul - Bolu - Amasya - Tokat - Şebinkarahisar - Erzurum - İran, Kayseri

yolu Sapanca - Geyve - Beypazarı - Ankara - Kayseri, Hac yolu (Şam üzerinden Mekke ve Medine'ye ulaşır), Bursa - İzmir yolu, Bursa - Çanakkale yolu gibi ticaret yolları da vardır. Bunların üzerinde menzilhanelerden ayrı her biri bir kale niteliğinde sivil konaklama tesisleri olan kervansaraylar ve hanlar bulunur. Ayrıca dağ başları, tehlikeli geçitler gibi ulaşılması zor, ıssız noktalarda yol emniyetini sağlayan bir de derbent teşkilatı vardır.

Karayollarını kesen nehirlerin köprü yapımına imkân vermeyen bölümlerinde karşılıklı geçişler için çoğu kez bedava yararlanılan vakıf gemiler işletilmiştir⁽³⁴⁾.

³⁴ Konyalı ve Mevlâna soyundan olan Şeyh Ahmed Vakfiyesinde Tuna üzerinde sahiller arası taşıma yapan karşılıksız nehir nakil vakıf vasıtaları olduğu kayıtlıdır.

Osmanlılarda Ticari Ulaşım Muhafazası

Koruyucu Dervişler: Ulaşım güvenliğinin sağlanması için zaviyeler yaptırılmış ve buralarda dervişler görevlendirilmiştir.

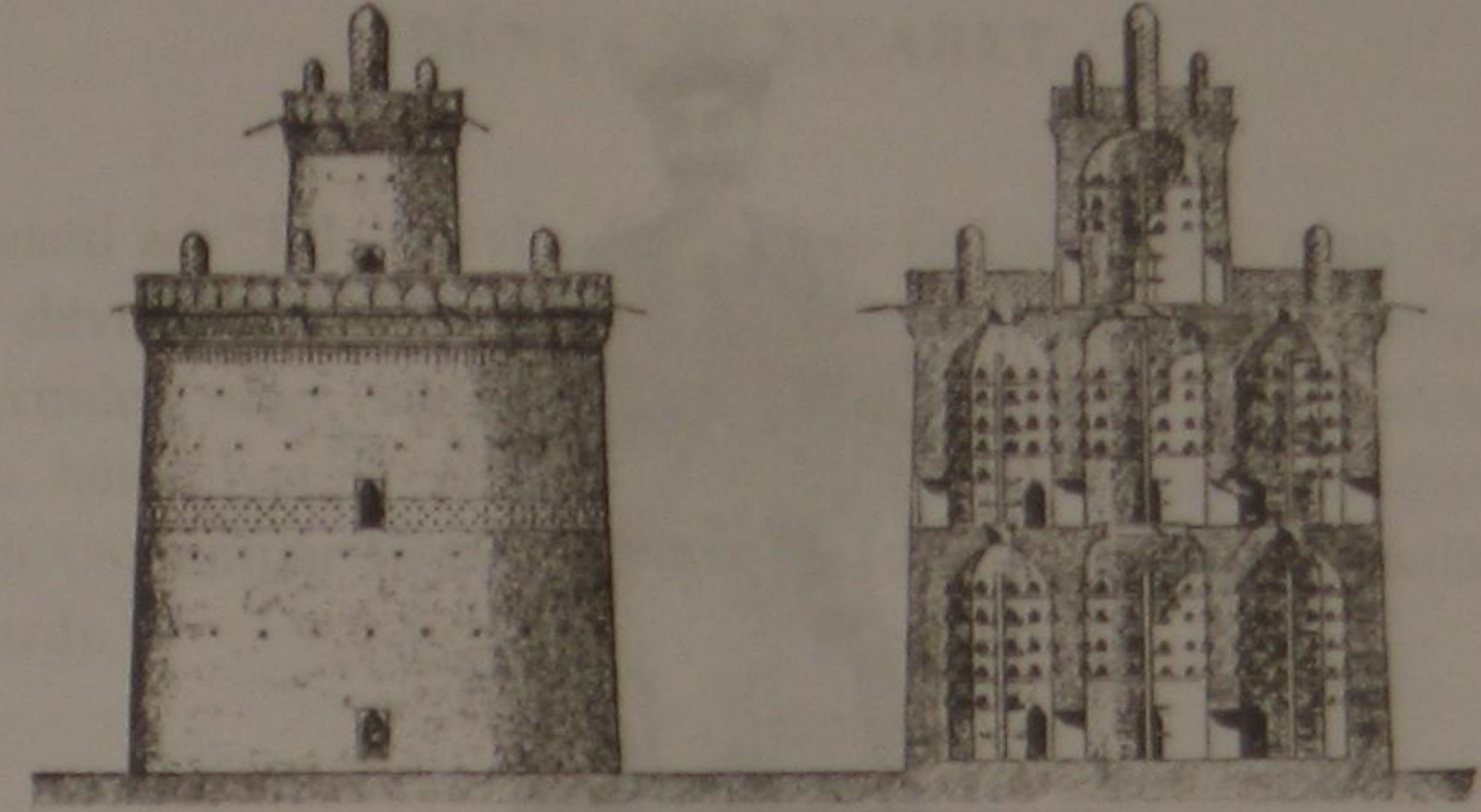
Koruyucu Derbentler: Sonraları bu amaçla derbent teşkilatı oluşturulmuş, Anadolu'da 2.288 ve Rumeli'de 2.906 aile, avarız vergilerinden muaf tutularak bu işle görevlendirilmiştir.

Derbentler, bir bölgenin ve yolun emniyetinin sağlanması bakımından önemli bir tesis olmaları yanında, ıssız yerlerin şenlendirilmesi için iskan vasıtası olarak ta kullanılmışlardır.

Derbentler iki çeşitti: Birincileri yurtluk ve ocaklık şeklinde tımar sistemi içerisinde kullanılan derbentler, ikincileri vergi muafiyetleri usulü ile kurulan derbentlerdir. Bu ikinciler vakıf, has veya boş topraklar üzerinde kurulmaktadır.

Bir başka açıdan derbentler kale mahiyetinde olanlar, vakıf şeklinde bulunanlar, han ve kervansaray olarak kullanılanlar, köprü civarlarında bulunanlar olarak kısımlara ayrılabilirler.

Derbentler, XVII. yüzyıldan itibaren kırsal kesimde güvenliğin azalmasına paralel olarak, bozulmaya başlamışlar, görevlerini yapamaz duruma düşmüşler ve askeri mahiyette olanları hariç, yerlerini bırakmışlardır. Bu durum da güvenliğin ortadan kalkmasına ve çevre köy hatta kasaba ahalilerinin eşkiya baskınlarından korunmak için yerlerini terketmelerine yol açmıştır. Devlet XVIII. yüzyıl başlarından itibaren bu bozuk duruma müdahale ederek derbent ahalisini eski yerlerine yerleştirmeye veya yeni ahali sevketmeye başladı.

Posta Dağıtıcısı Vazifesini Gören Güvercin Posta Kulesi

Osmanlılarda Ticari Posta ve Yol

Murakabesi

Resmî haberleşme, "ulak teşkilâtı"yla sağlanırdı. Başlangıçta iyi ata binen tatarlar arasından seçildikleri için kendilerine "tatar" denilen bu ulaklara sonraları "sâî, haberci, postacı" da denilmiştir. Kendilerine mahsus elbise ve kalpak giyerlerdi. Bu elbiselerin başkaları tarafından giyilmesi yasaktı. Bir ulak güzergâhın topografyası, yol üzerinde su kuyuları, meskûn yerler bulunup bulunmaması, menzillerin ve atların durumuna göre ve namaz vakitleri hesaba katılırsa günde 12 ilâ 48 mil gidebilirdi. Bunlar askerî yollar üzerindeki menzilhanelerden beygir değiştirmek, ihtiyaç gidermek için yararlanırlardı. Her menzilde yorğun hayvan ve ulak değiştirilirdi. Ama haberler gizli ve önemli ise ulaklar değiştirilmezdi.

Menzil teşkilâtı özel haberleşme için kullanılmazdı. 50-60 ulağı olan vezir daireleri vardı. Ulaklar yolları üzerindeki şehir ve kasabalarda ahaliyi Şer'î mahkemelere toplayarak taşıdıkları ferman ve hükümleri okuturlardı. Taşradan merkeze gönderilen evrakı da yine u-

laklar getirirdi. Özel haberleşme sâî'lerle yapılırdı. Bunlara da yaptıkları hizmet karşılığı ücret ödenirdi.

Postacı: Tatar

1839 yılında menzil teşkilâtı terk edilerek posta teşkilâtı kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda deniz taşımacılığının iskeleleri Karadeniz kıyılarında, Akdeniz cihetinde ise Mora'ya ulaşan sahillerde ve Cebel-i Tarık'a kadar uzanan Ege, Kuzey Afrika kıyılarında sıralanmışlardır. Bu iskeleler menzilhânelerin ilga olmasından sonra kurulan posta teşkilatı için kullanılmışlardır. Posta teşkilatıyla beraber menzil teşkilatı ortadan kaldırıldığından, Osmanlı ülkesi içinde büyük devletlerin postaları da Osmanlı postalarının kullandığı yollar ve imkânlardan yararlanabiliyorlardı. Üstelik Batılı posta teşkilatları daha deneyimliydi. Ayrıca Avrupa'dan ülkemize mektup, gazete ve dergi gönderen gayrimüslimler ve Jöntürklerce de tercih edildiklerinden rekabette üstünlük sağlamışlardı.

OSMANLILAR DEVRİNDE DÜNYA VE TİCARET

Resmi adı "Ed - Devle El- Aliyye El-Usmaniye" olan Osmanlı Devleti devrinde Konya için bir şey değişmedi, çünkü bunlar Türk kavimlerinden olup sünni müslüman kimselerdi. Bu memleketlerin Osmanlı hâkimiyetine girmek sanki bu yöre halkının isteğiydi. Bu sebepten Osmanlılar ticaretten, medeni, dini hayattan bir inkilâb yapmamışlardı.

Osmanlı Sevvar Bir Çarkeci Esnafı

Karamanoğulları başka bir cihetten işaret alarak Osmanlı'nın büyümesine engel olmak istediler ise de başaramadılar. Ve böylece Kon-

ya mahalli bir vilayete başkent olmaktan çıkıp cihân şümûl bir devlete bir eyalet oldu.

Bu cihan şümûl devlet ile yek parça haline gelen Anadolu ve Konya eski hayatına devam etmişti. Karayolu ticaretin devamına gereken kervan sarayları, yol köprü inşaları devam ede gelmişti.

Bu devletin himmeti ile yeni çarşılar ve pazarlar kurulmuştu. Hatta devletin sahası büyümesinden dolayı da ticaret daha geniş yerlere uzanmıştı.

Osmanlı Bir Tenekici Esnafı

Bu sebeplerden, önce anlatılan bu mevzularda Osmanlı Dönemi diye bir bab açmamıza lüzum yoktur..

FAKAT :

Malumdur ki, ticari malların nakli, insanların ve hayvanların sırtlarında taşınmakla başlamıştı. Sonraları ırmaklarda , göllerde ve denizlerde yelkenli gemiler kullanılırdı. Binlerce yıldan beri eşyanın ulaşımı, değişmez bir şekilde daima aynı hızla, yani karadan at, katır ve deve gibi hayvan sırtında kervanlarla nakl edilir ve karadan denize gelince gemilere aktarılırdı.

1900'lerde Konya

Bir kaç on yıl içinde , sürat devri gelip yerleşti.

Önce Buhar, ticaret âleminde belirdi. Ve 19. yüz yıl başlarında yaygınlaştı.

1824 den itibaren demir yolu mesafeleri kısalttı ve Lokomotifler ağır katarları çeker hale geldi. Demiryolu şebekesi genişletildi ve dünyayı sardı.. Buharlı gemi eşyanın naklini daha çabuklaştırdı.

Geçen yüzyılın sonunda yeni icadlar ve petrolun kullanılması ,yollara daha bir canlılık getirdi. Şiddetli bir rekabet kamyonla lokomatifi birbirine düşürdü.

1919 dan sonda Havacılık gelişti, 1950 lerde Uzak Doğuya uçar oldu.

Haberleşme araçlarındaki gelişme, aynı tempoyu izledi.

1832 yılında Mors telgraf alfabesi icad edildi.

1878 yılında Okyanus dibine ilk kablo çekildi. Yeryüzü git gide daha yoğun çeşitli Kara, Deniz ve Hava ulaşım araçlarıyla çevrelendi. Okyanusların arasında kanalların, Alplerde tünellerin açılması büyük karayollarının inşası mesafeleri iyice kısalttı. Bununla paralel olarak mübadelelerde de bir hacim çoğalması görüldü.. Ağırlıkları yüzünden 19 . yüzyıl başından önce taşınması mümkün olmayan mallar, milletler arası yollarda görülmeye başladı.

Osmanlıların döneminin büyük bir kısmı bu icadların devri sayılır.

Osmanlı da büyük inkişafa soyundu. Kendisi de bir taraftan icadetti.

Diğer taraftan Avrupanın icadlarından faydalandı.

Denizlerinde Buharlı, petrollü gemiler çalıştırdı.

Tiren yollarını döşetti. Berlin - Medine-i Münevvere'ye kadar ulaşan hatlar kurdu. Osmanlı Uçakları İstanbul - Kahire arası uçuş düzenledi.

Fakat koca çınarın milleti kendi kendini gereği kadar yenileyemedi. Ve bu çınarın budanmasına ve gövdesinin kesilmesine sebep oldu..

Ama kökü sökülmedi, Cumhuriyet kuruldu ve aynı milletin bir kısmı yoluna devam edegeldi ve edegelmektedir.

Konya: Karatav Medresesi Taş İşçiliği

5. BÖLÜM

OSMANLI DEVRİNDE MÂDENİ PARADAN KAĞIT PARAYA: (KAİME'YE)

Osmanlı Madeni Paralarından

Tevrat, :

Hajjaj 2/8:

Orduların Rabbi Diyor ki:

“Gümüş benim, altın benim”

Yani bunlar yalnız sizindir.

(Yahudi ve Hıristiyanlarıdır)

Bizans Büyükleri de kendi devlet ricallerine:

“Altın’a sahib olan idareyi elde eder.”

diye telkinde bulunmuşlardı.

Sonuçta

Osmanlılar hile ve harp ile altın ve gümüşlerinden

mahrum bırakıldılar.

Osmanlı Devrinde
Madeni Paradan Kağıt Paraya
(Kaime'ye)

Osmanlı devletinde Para denince akla Altun,Gümüş ve Bakır veya bunlardan biriyle karıştırılmış para gelir. Madeni paralar, Tarih boyunca kullanılmıştır. Osmanlılar da kullanmışlardır. Bu konu üzerinde geçmiş sahifelerde yazı sunmuştuk.

Osmanlı Devleti âlem şumûl olmasından sonra aldığı o geniş sahalarla becerikli idare sunan devlet ricali bulamamış ve nihayet gerilemeye başlamıştı.Sistemi değiştirmek lüzumu hasıl olunca hazineye takviye amacı ile yeni paraya ihtiyaç doğmuştu.

İlk kez,1850'de dış borç alınması düşünülmüş ve bunu gerçekleştirmek üzere Londra'da bir borç sözleşmesi imzalanmıştı.Ancak bu anlaşma sultandan habersiz olarak yapıldığından ve kabul etmediği unsurların olmasından dolayı bunu imzalamamış , dolayısıyla Osmanlı hükümeti,anlaşmayı tek yanlı olarak bozduğu gerekçesiyle 2.2 milyon franklık bir tazminat ödemek durumunda kaldı.

1850 'lı yıllarda devlet gelirleri ve giderleri kısa vadeli iç borçlarla dengede tutuluyordu.

Bu denge 1854 de Kırım savaşı ile bozuldu ve ilk kez bu yılda dış borçlanmaya gitmek zorunda kalındı. İngiltere ,Almanya, Avusturya ve Fransa gibi devletlerinden ardarda borçlar alında Bank-i Osmanî-i Şâhânî, Rusûm-i Sitte , Muharrem Kararnamesi, Duyuni Umumiye-i Osmaniye gibi dışa bağlanma anlaşmaları zoraki olarak devletin üzerine çöktü.

Duyûni Umumiye-i Osmaniye yolu ile ülke Avrupa tarafından koruma altına düştü sayılır hale geldi.

Maliye Nazareti de Avrupanın mali ve politik baskısı altına kalmak zorunda oldu.

Nihayet, borçlanma 1854 den 1954 yılına kadar devam etti .Bu durum, millet ile devletin kuruluştan beri ittifak ettikleri zihin çizgi-

sinden çıkmaları sonucu meydana geldi .Önceleri birlik ile giderlerken dünyaya sükun vermişlerdi, yıkılmaları ile da dünya, savaştan savaşa sürüklendi..

Nihayet z'af ve ihtiyaç bunları Avrupalıların bank-not dedikleri gibi Kağıt para cinsinden para basmaya sürükledi.

Sultan Abdülmecid zamanında hazinenin ihtiyacı üzerine Kai-me (Kağıt Para) çıkarılmasına karar verildi ve bu suretle "Kavaimi Nakdiyye-i Mutebere" adı ile ilk faizli ve müaccelelu Kaime tedavüle çıkarıldı. Ve bu tekrar edildi.Bu paraların faizli oluşunun sebebi halkı kaimelere (?) alıştırmak içindi. ve bunlar 1862 de tedavülden kaldırıldı .

Altun paraların yerini tutacak ve yerine kaim olduğundan, bunlara "Kaime" ismi verilmişti , halk arasında da buna "Kayma" denmiştir.

Sultan Abdülmecid'in vefatından sonra tahta Sultan Abdülaziz geçti. Hazineyi doldurmaya çalıştı fakat başaramayınca bu da Kaime çıkarttı. Daha sonra Sultan II. Abdülhamid devrinde de basıldı . Buna her nekadar Sultan V. Murad devrinde karar verilmiş ise de,Sultan V. Murad ancak 93 gün tahtta kalabilmişti. Yerine 31 ağustos 1876 da (1292) Sultan II.Abdülhamid geçirildi. Bu suretle V. Murad zamanında alınan karar bu zatın devrinde tatbik edildi.

Osmanlı devletine karşı Sırp ve Karadağ isyan etmişti. Ruslar'la da Osmanlılar arasında bir harbin çıkması muhtemeldi.Bu isyanları bastırmak ve muhtemel görünen Osmanlı - Rus harbi için paraya ihtiyaç vardı.Bütün bu masrafları karşılamak için kağıt paranın yine tedavüle çıkarılması gerekiyordu. Yeni çıkarılacak bu Kaimeler için "Kavaim-i Nakdiyye Nizamnamesi" hazırlandı .

II. Sultan Abdülhamid devrinde tedavüle verilen Kaimeler Faizsizdi.

Daha sonra da Kaimeler, Sultan Mehmed Reşad zamanında çıkarıldı. Birinci dünya harbi başlamıştı. Bunun için devletin masrafları gittikçe artıyordu. Piyasada para yokluğu yeniden kağıt para çıkarılmayı zorunlu kılındı.

Netice de, Kağıt Para (Kaime) her zaman zaruretler sonucunda tedavüle çıkarılmış fakat hem halka hemde hazineye pek çok zararlar verdiği görülerek kaldırılma çarelerine baş vurulmuştur.

İlk defa çıkarılan Kaimeler en uzun ömürlü olup 23 sene tedavülde kalmıştı. Tedavülden temamiyle kaldırılması için İstanbul halkından iane (yardım) toplanmış ise de her seferinde toplanan bu ianeler kaimelerin temamiyle ortadan kaldırılmasına harcanmayıp memleketin başka ihtiyaçlarına harcandığından istenilen maksad hasıl olmamıştı.

Sahtekarların bu kaimeleri taklid etmelerinden esnaf bu kağıt paraya itimiad edememişti bu sebepten madeni paranın yerini pek tutamamıştı. Fakat bu Evrak-ı Nakdiyye Cumhuriyet devrine kadar devam etti. Ondan sonra da kağıt paralar tedavülden kaldırılmadığı gibi Cumhuriyet devrinde de yine kağıt para basıldı.

Osmanlı Devleti devrinde kağıt para devletin dıñar olduğu zaruretler neticesinde çıkarılmış fakat çıkarılır çıkarılmaz da mahzurları görülerek kaldırılma çareleri aranmıştı ama ne çare !!

Ayrıca, sonraları faizli iç borçlanma tahvilleri basılıp halka satılmış ve İkdısadı-ı Milli Şirketler kurulmuş ve alanların adreslerinin zapt işleri büyük şehirlerde cami imamları ile mahalle muhtarlarına terk edilmiştir.

Sultan Abdulmecid
Devri Kaimelerden bir Örnek:
(1839 - 1861)

Birinci resimin yazısı: Ortada Faiz 25.

"Nakd makamında olarak eyadi-i nasda (insanların elinde) tedavül etmek ve Maliye Hazine-i Celilesinden senede iki taksit ile verilmek üzere faizi 25 muaccesesi 250 kuruşluk kaime-i muteberedir.

Mühür: Devleti Aliyye Maliyye Nazareti

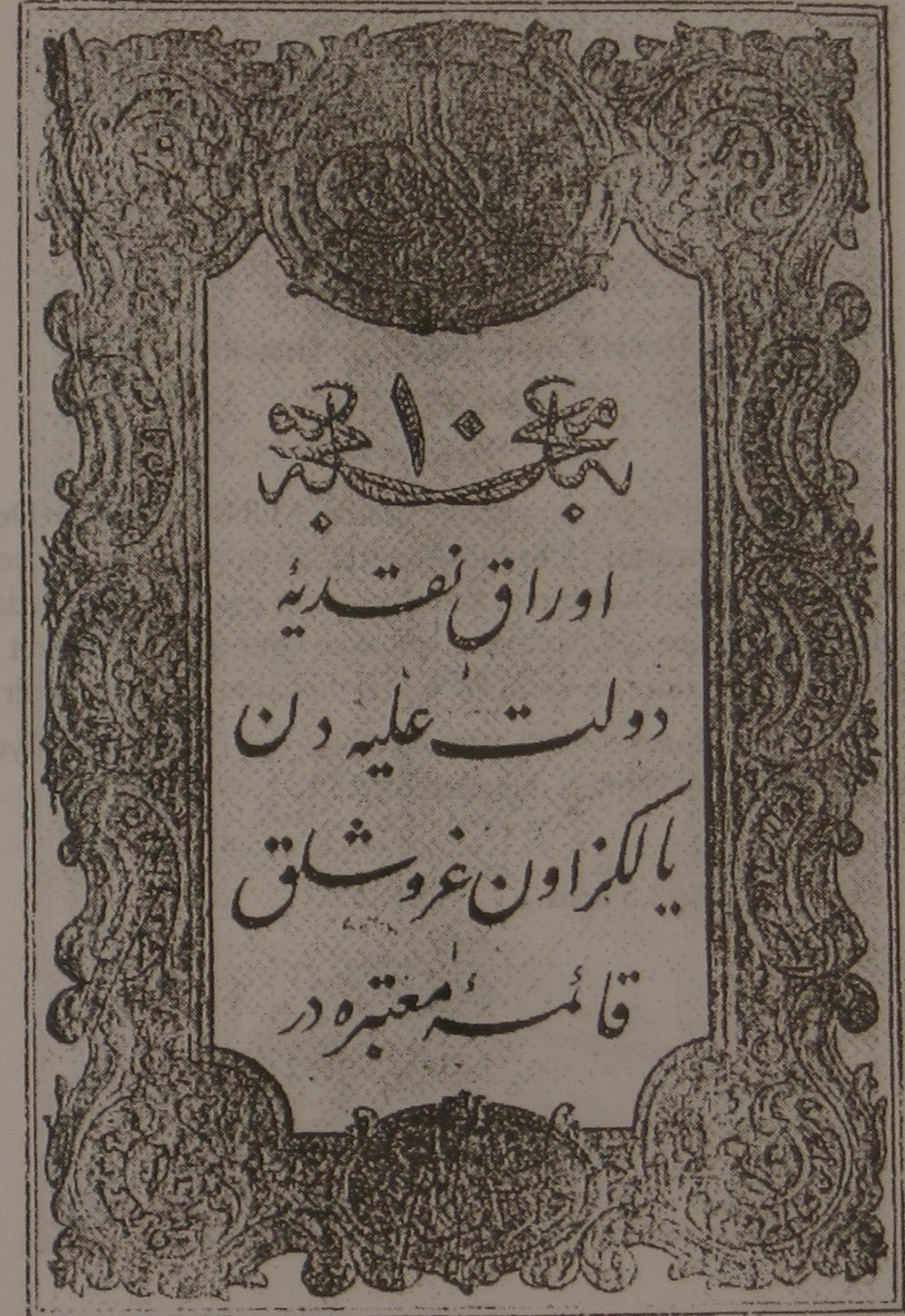
Hazine-i Celile-i Maliye'den neşr olunan evrakı muteberedir .
Kuruş :250 Aded:...

Ebadı: 11X18.4 cm.

***

İkinci resim: Ortada Bir Tuğra vardır. Dört köşede 10 sayısı yazılıdır. Çerçeve de Devleti Aliyye'nin nakdi makamında olarak eyadi-i nasda tedavüle karargir olup Hazine-i Şahanede aynı akçe gibi kabülumaşrut olan Bilafaiz (faizsiz) yalnız on kuruşluk kıymetli kaime, i muteberedir Muaccele 10. Evrakı Nakdiyye, i Devlet-i Aliyyeden. Yalnız on kuruşluk kaime-i muteberedir.

Ebadı: 12X17.2 Cm.

Sultan Abdülaziz
Devri Kaimelerden bir Örnek:
(1861 - 1876)

Ortasında Bir Tuğra, en altta ve ortada Mühür biçiminde Devlet-i Aliyye Maliye Nazareti . Dört köşede 100 sayısı yazılıdır. Çerçeve de Devleti Aliyye'nin nakdi makamında olarak eyadi-i nasda tedavüle karargir olup Hazine-i Şahanede aynı akçe gibi kabülü maşrut olan Bilafaiz (faizsiz) yalnız on kuruşluk kıymetli kaime-i muteberedir.

Ortada da :Muaccele 100 . Evrakı Nakdiyye-i Devlet-i Aliyeden. Yalnız yüz kuruşluk kaime-i muteberedir.

Ebadı: 13,4X18,5 cem

Sultan Abdülhamid
Devri Kaimelerden bir Örnek:
(1876 - 1909)

Bu kaimede yazılar enine yazılmıştır. Ortasında da zemini süsleyen yazı yerine Sultan Abdülhamid tuğrası vardır. Bunun her kenarında süsler içinde "100 kuruş" yazılmıştır. Kaimenin başında şu yazı vardır "Kavaim-i Nakdiyye-i Devleti Osmaniyyeden yalnız yüz kuruşluk kaime-i muteberedir" En altta da "Nazareti Maliyye-i Devleti Aliyye" yazılıdır. Bunun her kenarında da yazılar vardır. Sağ kenardaki yazı şudur: "Darü-s Saltanati Seniyyeti-l Osmaniyye" . Sol tarafta ki yazı da "Senet Rabi ve tis'a ve selase mie ve elf" dir.

Ebadı: 11,9 X19,5 m.

Sultan V.MEHMED REŞAD
Devri Kaimelerden Bir Örnek:
(1909-1918)

Başta bir tuğra vardır.İki kenarında da kaimenin kıymeti gösterilmiştir. Solda "1 Livre Turgue "Sağda "1 Osmanlı Lirası" yazılıdır. Ortada da: Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye "30 Mart 1331 tarihli kanun mucibince Karşılığı tamamen Altun olarak tediye edilmiş bir Osmanlı Liralık Varaka-i nakdiyye. Altında Maliye Nazırı Vekili" yazılı olup onun altında da Talat imzası vardır. Kaimenin iki tarafına seri numarası konulmuştur. En altta "Bedeli Derseadet 'de Tesviye olunacaktır". bulunmaktadır.

Ebadı: 9.5 X 17,2 cm.

Cumhuriyet Devri Evrak-ı Nakdiyesi
5 Kanunievvel 1927 de Tedavül Mevkiine Konulan 5 Paradan
bir örnek :
5 Türk Lirası

İÇ BORÇLANMA TAHVİLLERİ

Üzerinde bulunan yazıları Satır sırasıyla sunuyoruz :

No.1240848

Devlet-i Aliyyenin İstikraz -ı (İç Borçlanma) tahvilatınan. Tuğra
el-Gazi

Devlet-i Aliyye'nin Senevi(yıllık)yüzde on Faizlu İstikraz Dahili
(iç borçlanma) Tahvilatından

Kuruş
200

Sikke-i Halisa
(Saf Altun)
olaraküçyüz
kuruşlukbir
kıt'a Tahvildir

No: 124084

1- fi Sene 1296 (1878) 28 Kanun-i Sani-i Rumi tarihiyle muerrehan şerefsunuh buyurulan irade-i senyiyeye-i cenabı padişahi muktezayi münifi üzere ve her sene Rumi Ağustos ve Şubat ianele-
rinde faiz ve re'sulmale mahsub olan

2- akçesi bilcümle memaliki Osmaniyede bilaistisna miri san-
dıklarına ve gümrük idarelerine kabul olunmak oniki taksitde ve altı
sene zarfında mea faiz kamilen arkası alınmak

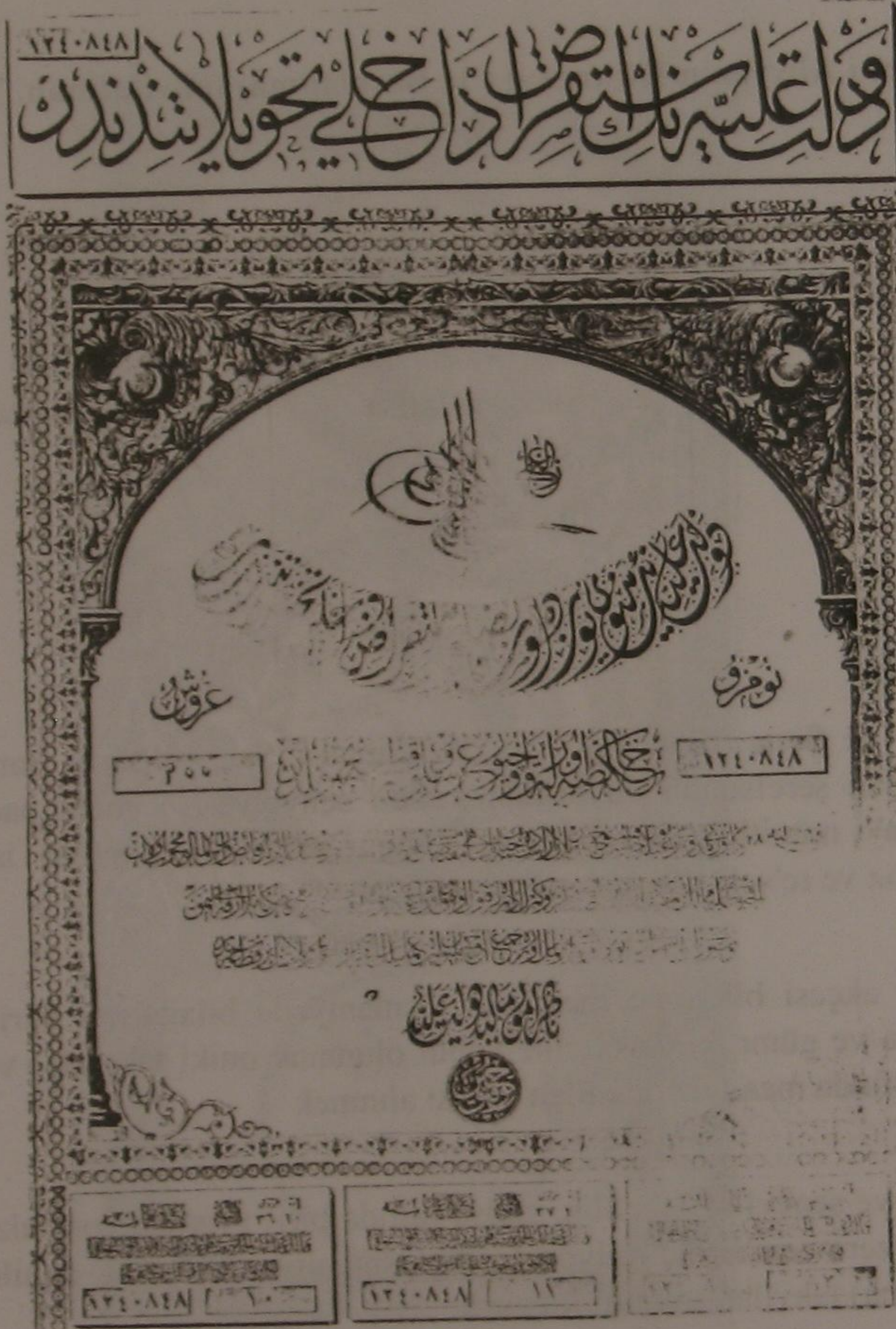
3- ve senevi re'sulmalin südsü (altıda biri) ve yüzde on faizi ve-
rilmek üzere cem'an üç milyon Lire-i Osmanilik istikraz-i dahili (İç
borçlanma) tahvilatının bir kıt'asıdır.

Nazır-ı Maliyye-i Devleti Aliyye: Mühür

Hüseyin Tevfik 1298 Rumi

12 Kupondan ibarettir.

Burada son üç kupon görülmektedir.

1. Fotokopi

Diğer Faizli Kupon

Konya Osmanlı İktisadi Milli Anonim Şirketi

5 Osmanlı Lirası kıymetini haiz iki hisselik senettir.

Fi 17 Şevval Sene 1329 ve 27 Eylül Sene 1327 tarihli iradei seniyye mucibince elli sene müddetle teşekkül etmiştir.

Bu kuponun numarası 24525 bu senedin altında 50 kupon vardır.

***

2. Fotokopi:

1922 senesinde Konyada çıkan Babalık Gazetesinde Bir ilan: Osmanlı itibar-i Milli Bankası

4.000.000 Liray-i Osmanı Sermayeli Osmanlı Anonim Şirketi

Merkez İdaresi Derseadet

İzmir ve Bursa'da Şubeleri.....

BilCümle Banka muamelatı ile İştigal eyler

عمانی اعتبار ملی بانقه سی

۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰ لیرای عمانی سرمایه ملی عمانی آتوم شرکتی
س کز اداره سی : درسمادنده

از میروبروسه شده شبه لری، عمالک عمانیه نیک و آورو با ابله آسی بنایک با ایلجه شهر لرنده مخا بر لری و اردو
و هدده لری و و هدده سز و دودوات قبولی و حساب جاری کشادی - عمالک عمانیه و اجنبیه
اوزرینه حواله قبولی - باجله قامیو بماملاتی - سندوات بخاریه استقونطو و کیمیلی - اسهام
و کویولات محاذظه، مایمه و ذروختی - امتنه و اسهام و کویولات متابلده آوالس اصلاسی
ارضیه ده موافق شرائطه امتنه حفظی و الماصل
بالجله بانقه معاملاتق ابله اشتغال ایلر

6.
BÖLÜM

OSMANLILAR
ve
KONYA

Konya Bedesteni (1538 -1901)

Osmanlılar ve Konya :

Şimdi elimde Konya vilayet matbaasında 1317/1899 yılında sayı 18 diye basılmış "Konya Vilayeti Salnâmesi" ⁽³⁵⁾ bulunmaktadır. Bu yıllığın fihristine baktığımızda şu başlıkları görüyoruz:

Sahife:	Konu:
70	Mahsulat (mahsuller)
71	Mensucat (Dokumalar) Mamulat (Sanayi)
71	İhracat-İthalat
72	Hayvanat
73	Konya nümune tarlası
74	Ziraat Bankası Şubesi
77	Vilayetin Ormanları
84	Meadin (Madenler)
86	Konya Küherçile Fabrikai Humayuni
87	Yollar
97	Konya'da Halı kilim sergisi
106	Vilayetin taksimatı

³⁵ Salnâme: Genel olarak geçmiş yılların veya bir yılın bütün olaylarını, her nevi icraatını, istatistik, ticaret, sanayi, iktisad, tarih, fen, ve biyoğrafi bilgilerini özet halinde ihtiva eylemek üzere her sene tertip edilen ve neşredilen eserler hakkında kullanılan bir deyimdir. Kelime olarak, yıl sene demek olan Sal ile mektup, kitap anlamında kullanılan Name'den meydana getirilmiştir. Türkçede yıllık kelimesi kullanılır. Devlet tarafından neşredildiklerine göre resmi olur. Bunların umumiyetle devlet teşkilatı ve kadrolarıyla buraları işgal eden rical ve yüksek memur adlarını, memlekete ait sair umumî malumatı ihtiva ederler. Bir de hususî müesseseler yahut şahıslar tarafından neşredilen gayri resmi Salnameler vardır. Osmanlılarda resmi Salname neşri ilk defa xix y.yıl ortalarında Koca Reşid Paşa'nın düşünce ve himmetiyle başlanmıştır. Bundan sonra gittikçe gelişerek her sahada gerek resmi, gerek hususî müesseseler tarafından pek çok çeşite ve pek faydalı neşriyatta bulunmuştur. Askeriyye Salnamesi, Bahriye salnamesi, Devlet Salnamesi Rasadhane-i Amire Salnamesi, Rüsûmat Salnamesi, Vilayetler ve Bazı Eyalatl-i Mümtaze Salnameleri. İşte bizim Konya Ticaret Odasının kuruluş tarihini ve Odanın azalarını bulduğumuz kaynak, bunlardan biri olan Konya Salnamesidir. Bu isimli eserlerden ileride sunacağımız K.T. Odasının başkanlarını ve azalarını derc edeceğiz.

314 Vilayetin mesahası, liva kaza, nahiye ve köy adedleri ve nüfusları

Bizim bu konumuz Konya'nın ticari durumu ve buna çok gerekli olan nakil işlerinde mühim rol oynayan köprü ve yol konusu olduğundan, bu Salnâme'de YOLLAR adı altında verilen bilgileri arz edeceğiz :

"Turuk ve meabir (Yol-geçit ve köprüler) insanlığın en önemli sosyal ihtiyaç halini almıştır. Küçük Asya'nın başlıca ticari ulaşım yollarından biri ve belki en eskisi olan Konya vilayetinden geçen Maveraünnehir caddesinin bugün izleri bulunan bakiyesinden anlaşılan ovalara ve yollara mümkün olduğu kadar genişlik verilmiş, lakin stratijik yerlerde ise ufak bir geçit mahalline bu yapılmamış.

Osmanlı'lar da yolların tesis ve tanzimine ötedenberi özel önem vermişler. Son zamanlarda da tiren yolunu tesis etmişler. Beş sene evvel İstanbul yolundan Konya'ya kadar beşyüz bu kadar kilometre uzunluğunda bir demiryolu uzatılmış ise de faidesi ancak Akşehir ve Ilgın gibi bir iki kazaya ve Konya ile civarına munhasır olmuştur. Ziraatin bol yetiştiği yerlerden buralara kolayca ulaşılabilmek için gereken yollar da sonraları Vali Ferid Paşa tarafından açıldı. Bir yol ile köprü işlerinde şöyle hizmetler sunuldu:

Vali Ferid Paşa hazretlerinin Konya vilayetine memuriyeti başlama tarihi olan 1314 /1896 senesi Mart sonlarından itibaren vilayette aşağıda gösterildiği vechile 242 kıta köprü ve geçit ve 734 km. yol mevcut olduğu halde 1314/1896 senesi sonunda köprü ve geçitlerin mikdarı 366 adede ve yolun uzunluğu 913 km. metreye baliğ ve 1315 senesi ilk üç ayı zarfında vücûde getirilen faydalı işler de ilave edilirse bu mikdara zam edildiği takdirde:

Köprülerin sayısı 376'ya ve yolun uzunluğu 970 km'ye ulaşır ki vali hazretleri böylece şu Konya'ya tayin olduğu şu 15 ay zarfında 120 köprü ve geçit ve 241 km. yol yapmış olur.

Konya'da Meram Köprüsü

Bugün vilayet içinde 24 yol bulunmaktadır. Bunlardan 374 km. tulunde (uzunluğunda) Isparta ve Burdur'den geçerek Konya'dan Antalya'ya mümted olacak yolun 133 kilometresi ,

Karaman tarihiyle Konya'dan Silifke'ye mümted olup dahili vilayette 160 kilometre tûlu uzunluğunda olan tarikin 138 kilometresi,

Akşehir tariykiyle Konya'dan Bursa'ya giden ve dahili vilayette 152 kilometre uzunluğu olan yolun 136 kilometresi,

62 kilometre uzunluğu olan Bozkır - Karaman yolun 40 kilometresi,

Ve Nevşehir ile Ürgüb'ten geçerek dahili vilayette 91 kilometre uzunluğu olan Kırşehir - Kayseri tarikinin 19 kilometresi,

Akşehir -Yalvaç-Karaağaç yolunun bu senenin ilk üç ayı zarfında 4.5 kilometresi ,

90 kilometre uzunluğu olan Ebradi-Beyşehir tarikinin 19 kilometresi,

45 kilometre uzunluğu olan Isparta -Dinar yolunun 40 kilometresi,

18 kilometre uzunluğunda olarak Isparta -Dinar yoluna bağlanacak olan Burdur -Dinar yolunun bu sene ilk baharında 2 kilometresi ,

Beyşehir yoluyla Konya'dan Antalya'ya giden ve 240 kilometre uzunluğunda olan yolun 92 kilometresi,

Türbe Önündeki Buğday Pazarı

Ve Niğde-Konya yolunun 34 kilometreden ibaret olan Karapınar - Ereğli kısmının dahi 5 kilometresi,

82 kilometre uzunluğu olan Alaiyye (Alanya) - Bozkır yolunun 5 kilometresi,

Antalya - İstanos yolunun 7 kilometresi,

Niğde-Kayseri şubesinin 2.5 kilometresi ikmal olunmuş,

141 kilometre uzunluğu olan Niğde-Mersin,

66 kilometre uzunluğu olan Elmalı-Finike ve Isparta yollarının Allahu Tealanın izniyle bu sene bitirilmesi karara bağlanmıştır.

14 kilometreden ibaret olan Konya -Meram ve 1.5 kilometreden ibaret olan Konya-İstasyon ve 1.5 kilometrelik Sarayonü - Iğın-İstasyon , 2.5 kilometrelik Akşehir - İstasyon yollarının kat'i kabulleri icra edilmiştir.

Bunlardan başka bu inşaatla beraber köprü, geçit ve istinad duvarları gibi işler dahil değildir. Bunlar için ayrıca kitabın sonunda bir laiha verilmiştir (asılda).

Ayrıca Arapsun civarında Kızılırmak üzerinde bina edilecek olan 130 metre açıklığında 13 gözlü tam kargir köprü Ağustos ayında,

Burdur - Dinar yolundan beri 32 , diğeri 16 metre ve açıklığında iki nim (yarı) kargir köprü ile Isparta- Dinar yolunda iki köprü ve iki geçitin Temmuz ayı zarfında ihaleleri icra olunmuştur ,

Diğer Bir Buğday Pazarı

Antalya - Beyşehir yolunda yapılacak Aksu köprüsü münakasa olarak,

Yine Antalya-Isparta yolunda vaki Karahayıt büyük köprü , diğer 32 aded köprü ve Geçit'in bu sene tamamlanması Allahu Tealanın izni ile kararlaştırılmıştır.

İşte vilayetimizin umûri nâfıası, ahvalinin hulâsası bundan ibâret olup zâti şevketsimât hazreti padişâhînin inâyâti ve âmâl-i mekârimi iştîmâli mülûkânenin ta'mîmi mehâsini emrinde mesâi ve ikdâmâti mebrûresi meşhûdi 'uyûni ibtihâc olan vâli-i vilayet devletlu Ferid Paşa hazretlerinin himemâti mütevaliyesiyle daha pek çok âsâri nafîa vucûda getirileceği şübhesizdir.

Konya Mahsulleri-İthâlat ile İhracâtı ve Madenleri

Konya Mahsulleri:

Buğday, çavdar, arpa, nohut, mısır, fasulye, sisam (susam), patates, mercimek, yulaf, bakla, darı, tütün, kitre, cehri, kökboya, keten, zeyrek, tomolan (trufel), afyon, haşhaş, palamut, burçak ve saireden ibarettir. Sebze ve Meyvenin çoğu dahi yetişiyor.

Dokuma ve Sanâyi İmalatı:

Gömlüklik ve çarşaflık bez, seccade, kilim, çorap, keçe, yünden başörtüsü, keten peşkir, yün ve tiftikten mamul bir nevi fanile ve kuşak, abâ, tuğla, kire nid, toprak desti, hifaflık (Mestlik) saraçlık, kuyumculuk, dericilik, arabacılık ve saire.

İhracât:

Ulaşım vasıtalarının yokluğu ve ihracatçıların uzaklığı cihetiyle İhracat Konya'dan önceleri sınırlı ve belki yok denecek hükmünde iken Padişah hazretlerinin imar hareketiyle üç sene evvel Haydar Paşa Şimendeförünün (Tiren) Konya'ya ulaşmasıyla bu engel giderilmiştir. İşbu Demir Yolları ile hasıl olan ihracat ve nakliyyat külliyyetle: Buğday, arpa, yapağı, tiftik, afyon ve deriye ve Tophane-i Amire için (Top Fabrikası) küherçileye munhasır olup bunlardan başka kara sığır, manda, koyun, keçi, yağ, bal, peynir, balmumu, mısır , nohut, çavdar, cehri , kitre, palamut, kuru üzüm, ve diğer bazı hayvan ve mahsul ile tilki, seksan, tavşan, kurt, çakal deriyle, halı, seccade, kilim, ve kuru bağırsak ve taze ve kuru meyve gibi şeylerden az çok ihracat yapılmaktadır.

İthalât:

Kahve , Şeker, Sabun, pirinç, petrol, zeytinyağı, ispirto, tıbbi malzeme, attariyye, manifatura, demir, bakır, kalay, zirai yeni aletler ve saireden ibarettir,

Senelik ithalât ve ihracât:

Konya vilayetinin senelik ithalatı " Kırkaltı-46) milyon.

İhracatı (Seksenbeş-85) Milyon kuruştan ibarettir.

Konya Vilayetinin Senelik Masrafı:

Konya vilayetinin senelik geliri Doksan iki Milyon yedi yüz yetmiş iki bin(92.772.000) kuruştur.

Ve giderleri: onüç milyon iki yüz yetmiş dokuz bin beşyüz yetmiş dokuz (13.279.579)kuruştur.

Mâdenler :

Cenâbı Hakkın memleketimize bahş ettiği hazineler nimet ve saadetin şayan-i tebcil olanlardan biri de Madendir.

Vilayet dahilinde otuz-kırk mahalde maden mevcut olup bunlardan yirmi biri Teke (Antalya) sancağı dahilinde muhtelif mekanlarda ve yedisi Hamidabâd (İsparta) ve biri Niğde ve yedisi dahi Konya sancağı içinde ve daha bazı mevkilerde bulunmaktadır.

Bulunan madenlerin dörtte biri kömür,dörtte ikisi krom ve dörtte biri altun , gümüş, porselen, kehriba, bakır, cıva, ersanik, petrol, anti-mon, zımpara, zift, demir madenleridir .Krom manganiz ve gümüş dahi bakır arsenik ve cıva ile kehrüba dahi kömürle karışık olup, anti-mon ise yalnız Teke'nin İstanos nahiyesinde krom ve manganiz ile karışık bir halde mevcuttur. Bunlardan Koçhisar kazasının Vayvay köyündeki kömür madeni işletilerek iki bin tonilatosu ihrac olunmuştur.

Elmalı kazasının Finike, Eğridir, Kardıç nahiyesindeki Krom madeninin dahi dört bin tonilatosu Avrupaya nakil edilmiştir.

Mezkur madenlerin hemen tümü için gereken ruhsatname verilmiş ve cevherlerin ihracını kolaylaştırmak ile de memleket gelirinden faydalanmıştır.

Vilayet içinde şöhret bulan Bulgardağı maden-i Humayunun olup bu maden yüce hükümet tarafından ancak yetmiş senedenberi işletilmektedir.. Yüz küsur ocaktan (mağaradan) ibaret olduğu halde bunlardan yalnız onüç tanesi imal edilebilmektedir.

Sermayesi altı bin sekizyüz seksen (6880) liradan ibarettir. Senelik çıkartılan bir milyon iki yüz yirmi üç bin kuyye cevherden onbin otuzüç kuyye-i atik gümüş, yedi kuyye ikiyüz elli dirhem altun, yüzelli bin kuyye merdesenk hasıl olmaktadır. Ve bunlar muhtelif fiatlarla senelik yekun yedi bin ikiyüz seksen beş lira tutmaktadır. Madencilerin

istihkakı ve saire masrafları çıkarılınca Hazine-i Celileye senelik altı yüz doksan üç (693) Osmanlı lirası girmektedir. Maden işletmesinin özel sermayesi evvelce 24.000 lira iken şimdi 8.000 (Altun) liraya indirilmiştir bu sebepten bugün (1899 da.) harman mahallinde Kal olunacak iki senelik cevher bulunduğu halde , şimdi Kal edilemediği gibi, elyevm işletilmekte olan 13 mağaradan elde edilen cevher mevcut olan yüz ellibir aded fırından ancak sekizinin üç aylık işine kâfi derecede iken arada ameliyata fasile (işe ara) verildiğinden Kal muamelesi beş ay kadar devam edebilmektedir.

Şu tafsilata nazaran mâdenin tahsisatına daha ne kadar para zam edilirse ol miktarda fazla cevher izâbe olunarak gelirin de o nisbette artacağı malumdur.

Maden-i Humayunun mahrukat sarfiyatı katır sırtıyla geldiğinden Valilik tarafından tahkik buyurulan kazâ merkezine özel bir yol ile Niğde Mersin şösesine bağlanması yapılmış böylece eksikleri giderilecektir

Konya Küherçile Fabrikası:

Konya ve havalisini teşkil eden geniş arazinin muhtelif yerlerinde Küherçile denilen yanıcı madde kesretle bulunduğundan resmi ruhsat ve muayyen şartlar ile bazı yerlerde ham küherçile istihsâl olunur.

İşbu Küherçile munhasiren Konya şehri içinde kurulu Fabrika-i Humayun'a ait ve başka cihete nakil ve sarfi katiyyen yasaktır.

Mezkur fabrikanın kuruluş tarihine ait resmi ve doğru belgeler elde edilememiştir.

Bin ikyüzelli (1250 h./ 1834 m.) tarihinde kurulduğu rivayet olunur.

1284 h./1867 m tarihinde Tophane-i Amireden Binbaşı Ali Efendi namında bir zat Fabrikaya memur edilerek ilk defa olmak üzere tarafı devletten idare olunmaya başlamıştır.

Bin iki yüz doksan 1290 h. /1873 m. tarihinde Fabrikanın altında yangın çıkarak bütün müştemilatı yanmış ve 1331 h/ 1882 m. de yenilenmiştir.

(Bu durumu anlatan yazıt taş Mevlana müzesinde bulunmaktadır. Müellif)

Fabrikanın iç müştemilatı bir kalhane, yedi aded küherçile kazgan ocağı, dört soğutucu, iki taban havuzu, altı büyük süzge, bir de kalhaneye müttasil ayrıca açık kazgan ocağı vardır.

Dış müştemilatı bir ham küherçile, iki malzeme ve saire anbarı ile bir de memurlara has ikametgâh vardır.

İşbu Fabrika en az çıkardığı senelerde üçyüzbin kuyye halis küherçile yapar ve süzülen küherçile trenle doğruca Tophane-i Amireye gönderilir.

Fabrika, Tophaneden memur bir kolağasının idaresindedir.

***

Bu tarihi Küherçile fabrikası ve Baruthanesi 1958 yılında Belediye tarafından istimlak edilmiş yıktırılarak yerine Sebze Hali yapılmıştır.. Şimdi(1997) de bir kısmı yola gitmiş geri kalan kısmına da Belediye bir inşaat yapıyor.

***

Bu da geçer yahû

***

7.
BÖLÜM
İSLAM'DA
TİCÂRİ TEŞKİLAT

ولتكن منكم أمة يدعون إلى الخير
ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر
وأولئك هم المفلحون
آل عمران : ١٠٤

"Sizden hayra davet eden ıylik etmeye emreden,
kötülükten döndüren bir kısım insanlar bulunsun,hayra erişenler anc
bunlardır

(ve bunlara uyanlardır)"

Al-i İmran Suresi ,ayet: 104.

Osmanlı Son Dönemi Konyalı

Bir Zabıta Memuru

İSLAM'DA TİCARİ TEŞKİLAT VE HİSBE

Ticaretin, insanî bir iş olması hasebiyle bu işle iştigâl edenlerin de , insan cemiyetlerinin ihtiyaçlarına uygun şekilde, insanca, hareket etmeleri gerekir.

Bunlar, insanların ihtiyaçlarını karşılamaları için cemiyet tarafından (devlet) insanca murakabe altında tutulmaları amacı ile, hak dinler ve sonradan gelen islamiyet ve dolayısıyla adâletle çalışan devletler tüccarı ve esnafı insanca çalışabilmelerini temin edecek şartlar ve nizam-nameler koymuşlardır.

İslam dini, bu şartlara "Neden böyle yaptın" manasında olan Muhasebe kelimesinin kökünden gelen "Hisbe " adını vermiş ve bu kurulun başına da "Muhtesib" (Hesaba çeken) ve işine de "İhtisab" ve bulunduğu yere de "Daru-l Hisbe" demiştir.

Muhtesib'i Kadı'ya karşı sorumlu kılmış ve Kadıyı da divana karşı mesul yapmıştır .

Bu müesseseleri de, bu sahada çalışanların ahlakından ve muamelelerinden de mesul kılmıştır.

Muhtesibin konumuz dışı olan salahiyetleri de vardı.

Böylece toptan ve ya parça alış - verişten , sanayiden, ziraatten ve ticaretten, yani halkın maişetinden ve refahından devlet reisi mesul olmuş oluyor.

İslam fakihleri Muhtesib ile ilgili Ayet ve Sünnete dayalı eserler yazmışlar ve bu vazifeye devletin en büyük alimlerini getirmişlerdi .Örnek olarak:Bedru-d Din El-Ayni, El-Mikrizi, İbni Hacer gibi büyük alim isimlerini verebiliriz.

Devletin zaif olduğu zamanlarda işler gayrihillerin eline düştüğü de olmuştur.

Bu işin özü Kur'an-ı Kerimde müslümanlara emr edilen:

ولتكن منكم أمة يدعون إلى الخير
ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر
وأولئك هم المفلحون
آل عمران : ١٠٤

"Sizden hayra davet eden, iyilik etmeye emreden,
kötülükten döndüren bir kısım insanlar bulunsun,hayra erişenler
ancak bunlardır ."

(Ve onlara uyanlardır)

Al-i İmran: 104

kaidesine dayanır. Bu sebepten murakabe bütün müslümanlara farzı kifayedir. Tayin edilen biri varsa ona farzı ayn'dir⁽³⁶⁾.

İslam dinine göre insan hayatını tanzim etmekle mükellef olan ve iyi işleri belletmekle görevli bulunan kimseler peygamberlerdi.

Kur'an-ı kerim'de onlara şöyle buyrulduğu nakl edilir:

"Ey peygamberler: Sizlere rızık olarak verdiğimiz şeylerin en iyilerini yiyiniz ve iyi işleri yapınız" ⁽³⁷⁾

Diğer bir ayeti kerime'de :

"Peygamberlere hayırlı işler yapmalarını vahy ettik" diye buyruluyor." ⁽³⁸⁾

Ve peygamberlerin kendilerinin nüfuz bölgeleri genişledikçe kendilere kaim-makam olarak zevat tayin ediyorlardı..

Asrı Saadette İhtisab

Bizim peygamberimiz Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem e-fendim kendi zatı şerifi iyi amel ve iyi iş için va'z u nasihat etmekle

³⁶ El Maverdi: El Ahkamu-s sultaniye.

³⁷ Muminun suresi, ayet 51.

³⁸ Enbiya suresi, ayet 73.

birlikte pazarlarda dolaşır ve bayi ile müşterileri murakaba ederlerdi..Ayrıca pazarlardan gelen şikayetleri dinlerlerdi.

Bir defasında kendisi pazarda iken birisinin satmakta olduğu malın içerisine elini sokar ve malın içerisinin ıslak olduğunu görür.Sebebini sorar, o da yağmurdan olmuştur der. Peygamberimiz de : Bu ıslak yeri yüze koysan da alıcılar görseler ve "Aldatan bizden değildir ⁽³⁹⁾ diye buyururlar ⁽⁴⁰⁾. Böylece kendisi Kâdî ve Muhtesib olurdu.

Bu arada Semra binti Nuheyk El-Esediyye ismindeki bir kadını Medine'de muhtesip olarak istihdam etti. Semra, çarşı pazarda dolaşiyor, hisbe görevini yerine getiriyordu.

Mekke-i Mükerrreme'yi feth ettiklerinde oraya "Said b. El-âs b. Ümeyye "isimli sahabiye çarşuyu murakabe etmekle mükellef (muhtesib) olarak bırakmıştı ⁽⁴¹⁾.

Kendilerinin irtihallerinden sonra Halife olan hazreti Ebu Bekr e-fendim, hazreti Ömer b. El-Hattab e-fendimi Kâdî tayin etti ve bu zat çarşı pazar murakabasini (Muhtesipliği) kendisi icra etti. Halife olduktan sonra da aynı işe önem verdi ki kendisi pazarları kontrol eder terazi ve ölçekleri tetkikten geçirir ve hile edenleri cezalandırırdı ⁽⁴²⁾ Makrizi, Hz. Ömer devrinde Medine'de Said b. Yezid, Abdullah b. Utbe Şifa binti Abdullah, Semra binti Nüheyk'in muhtesip olarak görev yaptıklarını zikreder ⁽⁴³⁾ ve kendisinin tayin ettiği valilere önce sunduğumuz (iyiliği emretmek ve kötülüğü yapmayın demek) vazifesini onlara tevdi ederdi. Ve Kâdiler de suçluları cezalandırırlardı.

Hazreti Ömer (r.a.) âhret muhasebesinden çok korktuğunu anlatırken "Fırat kıyısında kalan bir taş hayvanın ayağını acıtırsa ve Ey Ömer bunu niye kaldırtmadın derse ne yaparım" diye işin vehametini ve önemini insanlara hatırlatmış.

³⁹ Camiussağir İmam suyuti El-Mektebet Ticariye-Kâhire 1352 h. Hadis no. 8879

⁴⁰ Konu En- Nuzumu-El İslamiye: Enver Rifai. Dimeşk. Darulfikr: B. 1992. s. 123

⁴¹ El-İstiab fi Esmâi El-Ashab El-İsabe altında: El-Mektebe Et-ticariyyelkübra- Kahire 1932: c.2, s.8

⁴² Tarihu-n Nuzumumi ve-l Hadare El-İslamiyye. Kahire-Darulfikr El-Arabi - 1991: Doktora Fethiyye Abdulfettah En Nebravi, Ezher- Dirasat İnsaniyye Fakültesi hocalarından: s. 133

⁴³ İslam'da Adlîve Sistemi. s. 135.

Bu "Emr ve Nehy" işini gönüllü olarak da yapanlar vardı.Çünkü bunlar Al-i İmran suresinde buyrulan ayete itaat ediyorlardı:

"İçinizden iyilik işlemeye davet eden ve kötü işleri yapmaktan ala koyduran bir kısım insanlar bulunsun. İşte iflah olan bunlardır (ve bunları dinleyendir) ⁽⁴⁴⁾.

Aslında bu ayet bir muhtesiblik (Belediye İşleri - Ticareti ve A-lış- verişi davranış ve ahlâkı kontrol eden bir) müessesinin bulundurmasına emr sayılır.

Raşid halifelerin tamamı bu vazifeyi yaptılar ve yaptırıldılar ⁽⁴⁵⁾.

Emevi Devletinde İhtisab:

Emevi Devleti de aynı sistemi devam ettirdi. Hele Ömer b. Abdilaziz (r.a.) bunun üzerinde durdu ve Cuma hutbelerinde müslümanlara bu konuyu ve bir çok din i- ahâki konuları ihtivâ eden şu ayeti kerimenin okunmasını esas kılarak davayı her hafta ihya etti:

" إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذي القربى

وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى يعظكم ...

سورة النحل : ٩٠

"Şüphe yok ki Allah (c.c.) adâleti , (ihsanı) iyiliği ve yakınla- ra yardım etmeyi emreder . Fuhuşu ve kötü işi, zulm etmeyi yasaklar.Size va'z ediyor, olur ki söz dinlersiniz".

Nahl Suresi.ayet:90

Ve tarihçilerin nakillerine göre bu işleri yapmaya özel görevli muhtesipler tayin edilmişti.

⁴⁴ Al-i İmran suresi, ayet 104.

⁴⁵ Tarihu-n Nuzumumi ve-l Hadare El -İslamiyye. Kahire- Darulfikr el Arabi -1991: Doktora Fethiyye Abdulfettah En Nebrâvi, Ezher- Dirasat İnsaniyye Fakültesi hocala- rından: s. 120

Abbasilerde İhtisab

Tarihi Taberi ⁽⁴⁶⁾'de Abbasi halifesi Ebu Cafer El-Mansur'un (735-774m.) 157 hicri senesinde " Ebu Zekeriyya b. Yahya" isimli bir zatı Bağdad ve çarşılarına Muhtesib tayin ettiği yazılıdır.

Böylece bütün islam devletlerinde bu nizam devam etmişti.

Muhtesibin Makamı ve Görevi:

Muhtesib:

İhtisab: Hisab sorma, hesaba çekme, mesuliyet, zecr etme, ceza- landırma manalarına gelir ⁽⁴⁷⁾.

Hisbe,sözlük anlamı ile inkar, reddetme anlamını taşır. Arapçada "İhtesebe aleyhi"inkar etti, reddetti anlamını verir.Kamusu-l Muhit'te ona saydı yükledi, inkar ve reddetti. Muhtesib kelimesi de bu köktendir" diye geçer.

Fakihlere göre: İyiliği emretmek ve kötülüğü yapmayın demektir. Bu iş ki müslümanları idare edenlere bir farzdır ⁽⁴⁸⁾.

Hisbe makamı bazen Devlet reisinden sonra bazen Kadı'dan sonra gelirdi.Bazen eline Polis amirliği imtiyazı da verilirdi. Bazen Kadı'nın kendisi muhtesib olurdu.Bu konuda İbni Haldun şöyle der: "Hisbe makamı Kadılık makamına hizmet eder" ⁽⁴⁹⁾.

Bu hisbe makamının konularını bizim konumuza göre arz edece- ğiz, yoksa bu makam sahibinin bu iyiliği emretme ve kötülüğü nehy etme görevi çok geniştir,bu konu için ayrı kitaplar bulunmaktadır. Bunun için Ticaret ile ilgili kısımları arzedeceğiz:

Hisbe Teşkilatının;

- Ölçü-tartı,
- Sağlık ve temizlik kontrolü yanında
- Faiz,

⁴⁶ Tarihi Taberi Tarihurusuli ve-l Muluk: Darulkalem Beyrut c.9. s.262.

⁴⁷ Kamus-i Türki: Ş. Sami.

⁴⁸ El Maverdi: El Ahkamussultaniye ve Tarihu-n Nuzumumi ve-l Hadare El-İslamiyye. Kahire-Darulfikr El-Arabi - 1991: Doktora (Bayan) Fethiyye Abdulfettah En-Nebravi, Ezher- Dirasat İnsaniyye Fakültesi hocalarından. s. 121.

⁴⁹ Konu En-Nuzumu- El İslamiye: Enver Rifai Dimeşk Darulfikr: B. 1992. s. 123.

- Şüpheli ticarî faaliyetler, aldatma,
- Ölçüden kısma,
- Fiyat kızıştırma,
- leş, içki ve domuz ticaretini önleme,
- Pazarlarda iş görenler arasındaki anlaşmazlıkları giderme,
- Borçluları borçlarını vadesinde ödemeye teşvik etme,
- Zengin ve varlıklıyı dilencilikten menetme, güçlü ise bir meslek edinmeye mecbur kılma
- Hayvanlara zarar verecek ağırlıkta yük yüklemekten
- ve gemicilerin batıracak ağırlıkta yük almaktan sakındırır
- ve buna benzer davranışları önleme görevleri vardı.

Yine hisbe örgütü, işyerlerinin konum bakımından ve dağılım bakımından uygun olmasına dikkat eder birbiriyle uyumlu her meslek grubunu bir araya toplardı.

İçinde ateş yanan mesleklerle; demirci, fırıncı gibi, parfümeri ve güzel koku satanları ile elbise satanları aralarındaki uyumsuzluk münasebetiyle, doğabilecek zararları önlemek düşüncesiyle birbirinden uzak kurulurdu . Bunun sonucunda halk çarşı pazarda duman, çirkin kokular ve manzaralarla rahatsız olmazdı.

Hisbe için bazı ilkeler tesbit edilmişti. Bunlar meslekten mesleğe değişirdi. Muhtesiblerden kimi bir meslekte kimi diğerinde uzmanlaşır. Her sanat ve meslek dalı için bir veya daha çok bilirkişi tayin edilirdi. Bunlar o sanat veya meslekte uzman, işin hile ve dalavere noktalarını bilen insanlardı. Her mesleğin rekabet içinde olması amacıyla nizamnâmeler ve rapolar düzenlenirdi. Yine muhtesib seçimi ve yerleştirilmesi için de kurallar konulmuştu.

Muhtesib görevini yaparken, doğru yol gösterme ile başlar, vaaz ve öğüt verme, Allah korkusunu hatırlatma bunlarla da muhatabında düzelme görmeyince çirkin olmamak üzere sözle incitme, sonra bizzat eliyle değiştirme. Netice vermezse cezalandırma ile tehdit etme ve ardından azarlama, beklenen sonucu vermemesi halinde dövme ve (hadd dışında) tazir cezası verme nihayette yardımcılarını veya silahını kullanma gibi aşamaları izlerdi.

Hisbe mekanizması, adli mekanizmadan aşağıda, adli mekanizma ise mezâlîm mahkemeleri mekanizmasından aşağıda kalır. Bunlar arasındaki düzenleme yukarıdan aşağıya doğru; mezâlîm mahkemeleri, adli kurumlar ve hisbe teşkilatı şeklindedir (⁵⁰).

⁵⁰ İslam İktisat Metolojisi: Dr. Refik Yunus El-Mısıri-, Ter. Hüseyin Arslan s. 164.

8.
BÖLÜM

**SELÇUKLULAR'DA
TİCARİ TEŞKİLAT
"HİSBE"**

Zıvırık Hanı

Selçuklularda İhtisab: ⁽⁵¹⁾

Büyük Selçuklular zamanında, her şehirde, loncaları teftiş ve ticâret ahlâkını kontrol eden bir muhtesib bulunmaktaydı. Bu meselenin önemli olduğu ve ehemmiyetine binâen üzerinde durulması gerektiği, devletin ünlü veziri Nizâmü'l-mülk (öl.485/1092) tarafından açıkça belirtilmektedir. Hatta, muhtesibin, yerine getirmekle yükümlü bulunduğu vazifeler de bu vezirin meşhur eseri "Siyâsetnâme" de yer almaktadır.

Ona göre: "Padışahların, her şehre terazi ve fiyatları denetleyecek ve alış-verişin doğrulukla yürümesini sağlayacak bir muhtesibi göndermeleri gerekir. Bunlar, diğer yerlerden gelip, şehir pazarlarında satılan mallara hile ve hiyanetin karıştırılmamasını sağlarlar. Dirhemleri kontrol ederek, iyiyi emr, ve kötülükten men etme prensibini yerine getirirler.

Anadolu Selçuklularında İhtisab:

Büyük Selçuklu devletinde olduğu gibi, Anadolu Selçuklu devletinde de ihtisâb vazifesi bulunmaktaydı. II. Kılıç Arslan (1155-1192) zamanında Konya'da sultana mensûb, Konya'lı Fahreddin Yunus b. Hasan isminde dükkan sahibi bir muhtesib ile Malatya'lı Ebu Bekir b. Hasan adında diğer bir muhtesibin varlığından haberdar olmaktadır. Bundan başka, Osman Turan bu konuda bize daha geniş ve tafsilatlı bilgi vermektedir.

⁵¹ Osmanlılarda İhtisab Müessesesi: Prof. Dr. Ziya Kazıcı S. 22-23.

Akşehir'de İhtisab

Ayrıca sene 624'de Akşehir muhtesibinin "Eminuddin el-Hacı Hasen b. Abdillâh" olduğunu Güdük Minare Mescidi yazısından öğre-

" أمر بعمارة هذا المسجد المبارك

في أيام دولة السلطان المعظم علاء الدنيا والدين

أبو الفتح كيقباد بن كيخسرو برهان أمير المؤمنين

العبد الضعيف المحتاج إلى رحمة الله تعالى

أمين الدين الحاجي حسن بن عبد الله المحتسب

غفر الله له في غرة جمادى الأول الواقع

في شهور سنة أربع وعشرين وستمائة

كار أحمد بن مسعود "

niyoruz⁽⁵²⁾.

Türkçesi: "Bu mübarek mescidin yapılmasını, 624 yılı aylarından cumadelûlânın başında Emir ü-l müminin bürhanı, fetih babası, din ve dünyanın yücesi büyük sultan Keykubad bin Keyhüsrev'in hükümdarlığı günlerinde. Allahu Tealanın rahmetine muhtaç zayıf kulu Muhtesip Abdullah zade Eminüddin Hacı Hasan emretmiştir. Allah ona rahmet eylesin . Bu , Mesud zade Ahmed'in işidir.

Konya'da Meydanı İhtisap

Bir de Konya'da bir ihtisap meydanının olduğunu "Mevlana Şehri Konya" adlı kitaptan öğreniyoruz ki bu meydan Aziziye Camiinin doğusunda bulunmakta imiş⁽⁵³⁾.

⁵² "Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları" Yekta Demiralp: Kültür B. S. 27

⁵³ Mevlana Şehri Konya Mehmet Önder, s. 293, Ankara 1971.

Selçuklularda

Darü-l Muhtesip

Gerçekten, Anadolu Selçuklularının idârî teşkilâtı içinde bir "Divân-ı Muhtesib/Darü-l Hisbe" dairesi vardır. Nitekim Divânul-hisbe hâkimi ve muhtesibler meliki Necmeddin Ebû Bekir adına çıkan menşûrda, onun, "Dâru'l-mülk" (payitaht, başkent) olan Konya'da ihtisâb işlerinin başına getirildiği anlaşılmaktadır. Tâyin menşûrunda adı geçen zatın, çarşı ve pazarda yiyecek, içecek yakacak maddelerinin fiyat ve diğer durumlarının murakebesinde tam bir gayret ve itina göstermesi, alış-veriş esnasında maiyyetinde bulunan vazifeli şahısların satıcı ile müşteri arasında adaletsizliğe meydan vermemeleri gerektiği gibi, ihtisâb şartlarının tamamına uyulmasına dikkat etmeleri ve bu uğurda gereken çalışmayı yapmalarının icâb ettiği emredilmektedir. Sosyal ve iktisâdî hayattaki bu vazifelerinden başka, dînî emirlerin yerine getirilmesi, ahlâk ve geleneklerle ilgili düzenin korunması da bunlara tevdi edilmiştir.

İslâm dünyasının merkez şehirlerinin tamamına yakın bir kısmında muhtesib bulunurdu. Vazife, yetki ve selâhiyet bakımından bazı farklılıklar olmakla birlikte genel olarak her yerde muhtesiblerin aynı durumda olduğunu söyleyebiliriz. Safevîler döneminde de muhtesiblik önemli bir memuriyetti. Bu dönemde, imparatorluk baş muhtesibinin dairesi büyük bir prestije sahipti. Âl-i cah, İsfahan'da ticarî malların fiyatlarını kontrol eder ve resmî fiyat listesini mühürlerdi. Buna karşı gelen tüccar ve esnafı cezalandırırdı.

Muhtesib, lonca (Tüccar ve Esnaf) temsilcileri ile birlikte her ay fiyatları tesbit ederek dairenin kapısına asardı. Bundan sonra gerek fiyat, gerek tartı ve gerekse ölçülerde sahtekârlık yapanları cezalandırırdı. Hiç kimse muhtesibin kararını red etme imkânına sahip değildi. Muhtesibin bu yetkisi sadece ticarî hayatta değil, dînî hayatta da kendisini gösteriyordu. Bu bakımdan dînî vazifesi bulunanlar bile muhtesib tarafından kontrol edilirdi⁽⁵⁴⁾.

⁵⁴ Osmanlılarda İhtisab Müesseseleri, s. 25.

Selçuklularda Muhtesibin Görevleri

Diğer bir tarihçi de bu konuyu şöyle anlatır:

Selçuklu dönemi inşa kitapları, şehir divanı olarak, her şehirdeki görevlileri bildirmektedirler. Çoğunluğu, vaktiyle Kılıçarslan'ın bir oğlunun oluşturduğu bu şehirlerin divan görevlileri zamanla artmış ve XIII. y.y. ikinci yarısında Hoyî'nin tespit ettiği kadroya ulaşmıştır. Hoyî'nin muhtelif eserlerinde tesadüf ettiğimiz bu görevliler şunlardır:

- 1- Nâib
- 2-Vali
- 3- Müşrif
- 4-Nâzır
- 5- Emîr-i İğdişân (Selçuklu ve Yerlilerden doğma kimselerin başı)
- 6-Kâbız
- 7- Muhtesib
- 8- Hâcegân
- 9- (Ehl-i Fütüvvet)
- 10- Ummâl
- 11- Muhterife (Sanatkarlar)

Hoyî, bunlardan sonra gelen görevlilerden önce şunları sayıyor:

Kadılar, Kadı-ı Leşker, Müftiler ve Erbab-ı tedris, Müderrisler, Hatibler, Sâdât, Meşâyih ve Zühhâd, Müzekkirân, Nüvvâb-ı Kuzât, Muidân, Mütevelli, Huffaz ve Eimme.

Hoyî, yine bu gruptan ikinci tabaka olarak da şunları sayıyor: Hükemâ ve Etibba, Münecciman, Şuara, Üdeba ve Ehl-i İnşa⁽⁵⁵⁾.

Ve konumuzla ilgili olan bölümleri şöyle anlatıyor:

"Muhtesib, doğrudan şehir hayatı ile ilgili bir görevdir. Zira vazifesi şehrin çarşı ve pazarlarının her türlü denetimi olup, aynı zamanda halkın genel ahlâkına da dikkat etmekle yükümlü idi.

Necmeddin Ebu Bekir'in Konya ihtisab işleri başına tayin edildiğine dair bir menşur günümüze kadar gelmiştir. Bununla beraber keza

bu görevde bulunan Konyalı Fahreddin Yunus bin Hasan ile Malatyalı Ebi Bekir bin Hasan'ın isimlerini de biliyoruz.

İğdiş-başı, dîvân'da şehirdeki esnafın temsilcisi olarak bulunur ve görevine bir takrir ile başlardı. Dîvân'da ayrıca büyük tüccarlar(hâcegân)da temsiledilmekle beraber, vergi bakımından halkın adaletsizliğe uğramamasına da dikkat ederdi. İğdiş-başı, böylece dîvânda şehir halkının en önemli temsilcisidir. Başlıca kaynağımız Hoyî, eserini son iğdiş-başı'nın ölümünden sonra kaleme almışsa da, eski hatırayı devam ettirmişe benzemektedir.

Hoyî, Gunyetu'l-Kâtib'de şehir divanına "ehl-i fütüvvet'i de dahil etmektedir. Fakat diğer eserlerinde temas etmediğinden bu oluşumun henüz kesin şeklini almadığını tahmin edebiliriz. Hoyî eserini, İğdişlerin etkisinin tam silinmemiş olduğu bir dönemde kaleme almış olacaktır. Konya'daki ahi reislerinin de devlet işleriyle ilgili toplantılara katıldıkları biliniyor.

Hâcegân, büyük tacirler olarak şehrin etkili kişileri arasında idiler. Özellikle ülkelerarası ticaretle uğraşanlar, "divan" için son derece mühim idiler.

Ehl-i muhterife, yani sanat erbabı, daha doğrusu bunların temsilcileri de divana dahil oluyorlardı.

Şehir halkının büyük çoğunluğunu sanat erbabı kişiler oluşturuyordu. Bunlar hep birer sanat ustası, "üstad" idiler.

Vergi toplayıcıları demek olan Ummâl da görevi gereği bu divana katılıyordu.

Bunlar "muhtesib"e yardımcı olarak da görülüyorlar.

Selçuklu şehir divanına dahil olmamakla beraber kadı'nın da şehir hayatında etkisi önemlidir. Bir kısım görevi gereği, fakat diğer yönden de şehirde olup bitenlerden haberi vardır.

Şehir divanına dahil görevlilerden bazılarının daireleri de bulunuyordu: Divan'ül Hisbenin Dâr'ül-muhtesip olduğu gibi. Ancak bu durumun henüz umumîleşmediği de akla gelebilir. Şehir divanı toplantılarını kendileri için en uygun gelen bir yerde yapabiliirdi. Devletin genel işleri için Devlethâne denilen devlet dairesinde, zaten belirli

⁵⁵ Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, Doç. Dr. Tuncer Baykara, s.72

zamanlarda toplantılar olurdu. Bunlar devlet hayatına ait ise de, şehir divanı toplantılarını orada da yapmış olabilirler.

Para Sandığı ve Kesesi

Konya idarî binaları, çarşı civarında olması gerekir ki Konya'da zaten çarşı Alâeddin Tepesi'nin çevresinde idi, Dâr'ü-l Muhtesib gibi daireler dışında Alâeddin Tepesi'nde toplanmıştır⁽⁵⁶⁾.

9. BÖLÜM

OSMANLILAR'DA TİCARİ TEŞKİLAT: HİSBE

هر نه کیم الله تعالی یارلا تمسدر

مجموعه مني معنسی گوروب

گوزه نسه کرکر

"احتساب قانون نامه سی"

"Her ne Kim Allahu Teâla Yaratmıştır Mecmu'unu Muhtesip Görüp
Gözetse Gerektir"

"İhtisab Nizam-Namesi"

Osmanlılar'da Ticari Teşkilat

"Hisbe"

Osmanlı devlet teşkilâtının geniş kadrosu içinde yer alan ve hemen hemen bütün müslüman devletlerde "muhtesib" diye isimlendirilen bu görevliyi Osmanlılar da genellikle aynı şekilde isimlendirmişlerdir. Bununla beraber bu devlette, bazen "İhtisâb Emîni", bazen de "İhtisâb Ağası" diye isimlendirildiği olmuştur. 1242 (1846) senesinde ve İhtisâb Nâzırı" ünvanının kullanıldığı görülmektedir.

Osmanlı toplumunun şehir hayatında muhtesiblik, vaz geçilmez bir unsurdur. Zira Osmanlı, şehir yaşayışını sağlam temellere oturtmak ve kurulu sosyal düzeni korumak en önemli meselelerden biriydi.

Bunun yanında, zarûrî günlük ihtiyaç maddelerinin halkın eline uygun ve ucuz bir şekilde geçmesini sağlamakta gerekiyordu. Bunun için esnaf ve diğer ticâret erbabının kontrol altında tutulması icâb ediyordu. Pek çok vesika ve kanunnâmede değişik şehirlerin ihtisâb işi ve muhtesibinden söz edilmektedir⁽⁵⁷⁾.

Sultan II. Mahmud Han (1808-1839) zamanında 1242 (1826) yılında Yeniçeriliğin ortadan kaldırılmasından sonra şehir idâresinde, daha geniş selâhiyetlerle, kontrolü sağlayacak yeni bir idârî sistemin kurulması gerektiğinden, başlangıçta muhtesib, ihtisâb ağası veya ihtisâb emîni ünvanı ile ihtisâb işine bakan kimse, 1242 tarihli nizam-nâme ile "İhtisâb Nâzırı" ünvanını almıştı.

1261'de polis ve 1262'de de Zabtiye Müşîriyeti kurulduğundan, İhtisâb Nezâreti'nin bir kısım vazife ve selâhiyetleri, yeni kurulan bu müesseselere devredildi. Nezâret ise, sâdece narh ve esnaf işine bakar oldu.

Buna örnek olarak şu kaydı aktarıyoruz:

29 Safer 1204 (10 Kasım 1789) tarihli bir tezkirede Konya şehri ihtisâbı mukatasından yevmî 10 akçaya mutasarrıf olan Nasreddin Hoca akrabasından el-Hacc İsmail adındaki kimse vazifesinin 1204 senesi Mart ibtidâsından Şubat sonuna kadar bir senelik parasını aldı-

⁵⁷ Osmanlılarda İhtisab Müessesesi, s. 194.

ğını belirtir. Şâhidler Şehir Kethüdâ Emini Molla Mehmed ve Hâfız Ali b. Veliyyüddin'dir (⁵⁸).

Osmanlılar'da Muhtesibin Ticari Vazifeleri:

- 1- Esnafın kontrolü,
- 2- İşyeri açma ruhsatı,
- 3- Rüsumat toplama,
- 4- İhtisab gelirinin dağıtımı,
- 5- Geçiş tezkireleri verilmesi,
- 6- Giyim ve kıyafet kontrolü
- 7- Diğer vazifeler

Muhtesibin Yardımcıları:

İhtisab ağası, Daru-l Hisbe Müdürü, Başkatip, Katipler, Yazıcı, Arif, Gulâm, Avn, haberci, Hademe ve bunlar şehirlerin büyüklüğü ve küçüklüğüne göre değişirler.

⁵⁸ Aynı Eser S. 25.

10. BÖLÜM

İSLAM'DA KARZ-I HASEN MÜESSESESİ

AKÇE -NAKİD (PARA) VAKFI

DIĞER ADIYLA

VAKF - İ NUKÛD

İSLAM'DA KARZ-I HASEN MÜESSESESİ VE VAKFİ NUKÛD

İslamiyetin fayizi haram kılmasına karşın Karz-ı Hasen (karşılıksız ödünç verme)ye çağırılmış ve böyle verilen bir parayı doğrudan Cenabı Hakka verilmiş gibi görmüş ve sevabını o derece büyük kabul buyurmuştur. (Bak: Müzemmil Suresi, Ayet, 20) Bu nedenle bazı ülema para vakfı kurulmasına tevessül etmiş, bazıları da bunu mahzurlu görerek red etmişlerdir. Fakat böyle bir vakıf kurulmuş ve Şeriyye Sicillerine kadiyye olarak geçmiştir. Bunu Fetva kitaplarında vakıflar bahsinde arz edildiği bir takrirle tahakkuk ettirildiğini görüyoruz. Günümüz Alimlerine gözden geçirmeleri için arz olunur.

وقف نفوذ نفوذی

منولى تصديق واقف وقف نفوذ نفوذی اولی شرط و قیودی
عند الائمة التی باطل اولفین واقف مزبور دن رجوع و مبلغ مزبور
استداد ایدرم منولى فی الواقع الائمة الثلثة عند نفوذت و قیودی
لکن امام زعفران ندان وقف نفوذت و الکا منفع اولی شرط
روایت ایدن امام الانصاری علیه رحمة الساری قول تشریحی
اولدیغی اجلدن رجوع منعذر اولفند قول امام نبوی الیه حکم طلب
ایدرم حکم بزودی قول امام زعفران حکم ایدت و واقف اگر چه
نفوذ مذکور نکت سحت و قیودی حکم اید تمام اولدی لکن امام

الکظم عند سحت مسلم لزوم اولما غلبتم اجون فتح و ابطال
اولفین وقف مزبور دن رجوع مراد ایدرم منولى کر چه انمول
مشروح اوزر دن لکن امام ابو یوسف عند نفوذ واقف مجرد وقف
دیگر و امام محمد عند نفوذ الی المنولى بولوب و حکم حاکم لزوم حاضر
اولوب قابل رجوع اولمد بغندن رای امامین اوزر حکم حکم طلب
ایدرم حکم بزودی جانب وقیف اولما کوروب رای امامین اوزر
وقف مزبور اول صحیح و ناسا لزوم حکم ایدت . . .

Akçe - Nakid (Para) Vakfı

Diğer Adıyla Vakf-i Nukûd Şer'i Hükmü ve Karar Sureti

Mütevelli tasdik-i vâkif "Vakf-i Nükûd" ve zımında olan şurut ve kuyudı inde-l eimme es-selâse (Hanefî üç imama göre bâtil olmağın (olmakla) vâkif-i mezburdan (adı edilen vakf edenin) rüçû (cayış) ve meblağı mezburu (verilen o parayı) istirdad (geri alma) eylerim, Mütevelli fi-l vaki eimme-i selase indinde nukûdun vakfı bâtil lakin imam Züfer hazretlerinden vakf-ı nukudun ve ona müteferri' olan kuyudın sahatini rivayet eden İmam Ensari - aleyhi rahmetü -l bâri - kavli şerifi müfta bihi olduğu ecilden (sebeten) rucu'u müteazzir (imkansız) olmağla kavli imam muma ileyh ile hükm taleb ederim, Hakim: ben dahi Kavli İmam Züfer ile sıhhatine hükm eyledik, Vâkif: eğerçi nukûd-i mezkurenin sıhhat-i vakfiyeti hükm-i hakim ile tamam oldu, lakin imam-ı A'zam indinde sıhhati müstelzemem lüzum olmağla benim için fesh ve ibtâle kudret olmağın vakf-ı mezburdan yine rucu' murad (dönüşü) eylerim, mütevelli gerçi hâl-i minval-i meşruh üzeredir, lakin imam Ebu Yusuf indinde vakif mucerred "vakaftu (Vakf ettim) demekle" ve "imam Muhammed indinde teslim ile-l mütevelli

bulunub (Mütevelliye teslim olunup) ve hükm-i hakimle lüzümü arız olub kabili rücu' olmadığından, re'yi imameyn üzere tekrar hüküm taleb eylerim. Hakim biz dahi canibi vakfi evvela görüp re'yi imameyn üzere ,vakfi mezburun evvela sıhhatine ve saniye lüzumuna hükm eyledik..."der.

***

AKÇE VAKFINDEN ÖRNEKLER:

Örnek 1:

اوله که مذکور حسن اقرار ایدوب دیکه مرحوم مراد باشا اسندن منقولاً
الذکر بیک بشیوز اقبی الوب قبض ایدوب بر بان الدین نولاسنه قبله دمرین
صعوب ملکته و شمالا محمود چاوشا ملکته و شرقا اقبی عنی ملکته و غربا دمرین ملکته
ودخی عبد الواحد قله اسندن اولربی حدودی منتهی اولان باعماً او قبض بیع باتله
مربور متولیه بیع ایدوب کوه شوال غرسندن المانام السنه یوز یکسین
لواجه اجاریه و بیروب متوا مربور قبول ایدوب اقرارن تبدیق ایدوب
قتید اولندی ۹۹ اول شوال سنه ۹۹ کفیل اولدی فی بالطنین
وقتی مربور منوما کفیل طلب ایدوب امد شیبیه کفیل اولدی فی بالطنین
قتید اولندی ذکر اولنان بیبیشیوز اقبی بیک نجس
بسی بیک اولوز حدت الفند
ابراهیم بیبیشیوز اقبی بیک نجس
رحمنی
و غیره

Mezkur Hüseyin ikrar edub dedi ki Merhum Murad Paşa Akçe-sinden müteveli-i mezbur elinden bin beşyüz akçe alub kabz edüb Burhaneddin mütetevellisinden kıble (Cihetinde) Demirci naibi Yakub mülküne ve şimalen Mahmud Çavuş mülküne ve şarkan ikinci Gani mülküne ve ğarben Demirci mülküne ve dahi Abdulvahid mahallesinden evlerimi hududı müntehi olan bağımı ve evimi bey'i bat ile

mezbur mütevelliye bey' edüb sene 990 şevval gurrasından ila temami-s sene yüzseksen sekiz akçe icareye(kiraya) verab müteveli-i mezbur kabul edüb ikrar ve tasdik edüb kayd olundu fi evvel-i Şevval senete 990ve dahi mezbur müteveli kefil taleb edüb Ahmed bin Receb kefil oldahi bittaleb kayd olundu .Zikr olunan binbeşyüz akçenin bin akçesi Mimibegin üzerinden alınmıştır.(Şevval 990)

Şahidler:

1-İbrahim Şahin 2- Mehmed bin İlyas 3- Receb bin Mustafa 4- ve ğayruhum (ve başkaları)

Örnek 2 :

بود که مرتفع محمد اقرار اولدی و بیکی دفعه لایق بود
زقب الوب قبض انتر مولد صیاه صوا سا عدوه شوال
رفعه مانعی بیع ایدوب قبول اولدی و بیروب کفیل
انامام اولدی کسیر اقبی اجاریه قبول اولدی ۹۹
دا اولدی و ۹۹ اول شوال سنه ۹۹ کفیل اولدی فی بالطنین
محمد بن ابراهیم
محمد بن ابراهیم
محمد بن ابراهیم
محمد بن ابراهیم

Kadiye-i İkrari Mehmed bin Mustafa mea Seydi Mahmud bin Memi :

Budur ki merkum Mehmed ikrar edüb dedi ki vakfi Akçeden yediyüz akçe alub kabz idub Hacacihan cevanibinde hududı meşhur olan bağımı bey-i bâtt edüb sene 991 zi-l kadesi gurrasından ila temamis sene bin akçe icareye (kiraya) kabul eyledim dedikte bi-taleb kayd olundu .

Hurrire fi gurra-i zil-lka'de sene 991 .

Şahidler:

- 1-Ali bin Bayezid 2- Mehmed bin Koduk Seydi 3-Kara Mustafa bin Abdi 4-Muharrem bin Memi 5-Hudaverdi Kürkçi
6-Ahmed bin Hulvan.

Örnek 3:

Kadiyye-i İkrar-i Ahmed Bekr bin an gaib-i merdûm-i Kal'a-i Konya mea Seydi Mahmud El-Mütevellî :

بودور کی :مذکور احمد بکر اقرار ایس جو دیکھا و تھ
انہ وہ دیکھ گیا کیونکہ انہ سوا وہ الاوت قضی ادرج
چار بیع بنیوں حدوں مشہور حضرت داعی سما یا
امیر ۹۹۲ ریح کلاوی سنہ زما یا
بیر الا انہ اچارہ قبول ایلم ویرین فرمالہ سلما
سوت دروغ قلم کفین مالک ادرج اولین درج
روبط صفحہ ۶۱۳ صفحہ ۶۱۳
لہ صفحہ ۶۱۳ صفحہ ۶۱۳
۶۱۳ صفحہ ۶۱۳

Budur ki :Mezkur Ahmed Bekr ikrar edüb dedi ki: Vakf-i Akçe'den Binikiyüz Akçe mütevelliden alub kabz edüb çarık benden de hudud-ı meşhur olan bağımı bey'i bat ile bey' edüb (satıb) sene 992 Rabiül'ua guresinden ila temami-s sene yüz elli Akçe icareye kabul eyledim dedikte zaar-i male Süleyman Ali bin Yusuf an merdumi kal'a kefil bi-l mal olub kayd olundu.Hurrire fi evasıti Safer sene 992 .

Şahidler:

- 1-Yakub bin Halife bin Yusuf.
2-Muharrem bin Memi .
3-Ahmed Halife bin eş-Şah .
4- Mahmud Halife bin Ahmed.
5-Mustafa bin Şahvirdi
6- ve diğerleri.

Örnek 4:

Kadiyye: Mahmiyye-i Konyada ibni Tuti mahallesi avarız ve

محمد عوفیہ ابن طوطی محاسبی عوارض و بدل نزل نفوذ موقوفہ سنکہ بالفعل متولبی اولان مصطفیٰ بن
نام کس مجلس شرع خطیر لازم التوفیر لکثرافع الکتاب احمد بن عبداسہ نام کس محضرندہ اقرار نام
وقف کلام ایروب وقف مزبور نفوذ موقوفہ سید اشتر اولنان مکلف مزبورہ واقع بر طرفدن
مصطفیٰ ملک و بر طرفدن الحاج امامہ ملک و بر طرفدن علی ملک و بر طرفدن طریق خاص ایله محدود و مختار
اولان بر صنف و بر طبعانہ و بر اورک و بر احوار و بر مقدار حصولی مشتمل منزلی جمیع نوع و لو اول
طرفیندن ایجاب قبولی حاوی بیع بات صحیح شرعی ایلم مرقوم احمد بکر می بش غرض ایله بر طرفدن
و تمکین و تسلیم ایروب اولدخی کس مذکور ایله اشتر اولمکلر و قبول تمکین کس اولان مبلغ مذکور
بکر می بش غرض ایله قبلی مرقوم احمد بکر بالتمام و الکمال اخذ و قبض و ذکر اولنان نفوذ
موقوفہ بیضم ایروب تسلیم بیع ایلم بعد ایلم حدود مذکور ایله محدود اولان مار الذکر منزل
مرقوم احمد کس مکلف اشتراسیدر کیفی ایش و بختار ملکیت اوزره ضبط و تصرف ایلمسود بکر
عقب التصدیق الشرعی ماوقع بالطلب کتب اولندی فی ایوم التبع من شعبان المعظم سنہ
ثمان و ثلثین و مائه و الف الحاج امامہ بن عثمان اغاشر سلیمان بن عثمان بن حاجی اعجاز
الحاج عبدالمعز علی بن عبدالحلین محمد حاجی عبدالرحمن سلیمان عبدالرحمن

bedelnüzül-i Nukud mevku fesinin bi-l fi'il mütevellisi olan Mustafa bin Mahmud nam kimesne meclisi Şer'i hatır lazimi-t tevkirde işbu rafi'i-l kitab Ahmed bin Abdullah nam kimesne mahzarında ikrari tam ve takrir kelam idub vakf-i mezbur nukud-i mevku fesiyle işтира

olunan mahalle-i mezburede vaki bir taraftan Mustafa mülkü ve bir taraftan el-Hâc emrullah ve biraftan tarik-i hâs ile mahdud ve mumtaz olan bir sofa ve bir tabhane ve bir örtme ve bir ahur ve bir mikdar havlıyı müştemil menzili cemi'i tevabi ve levahikiyle tarafeynden icab ve kabulü hâvi bey'i batti sahih-i şer'i merkur Ahmed'e yirmi beş kuruş ile bir kara kılıc'a bey' ve temlik ve teslim edüb oldahi semeni mezkur ile iştirâ etmek ve kabul etmegin semeni olan meblağı mezkur 25 kuruş ile kılıc'ı merkur Ahmed yedinden bittemam ve-l kemal ahz ve kabz ve zimkr olunan nukud mevkufeye zam edüb teslim mebi' eyledim. Ba'de-l yevm hududı mezkure ile mahdud olan marru-z zikr menzili merkur Ahmad'in mülki müşterasıdır keyfemayeşa ve yahtar mülkiyet üzere zabt ve tasarruf eylesun dedikte ğibbetasdikeyş şer'i ma vak' bittalebi ketb olundu. Fi-l yevmi-s sabi' fi Şa'bani-l muazzam leseneti seman ve Selasîn ve Mie ve Elf(7.7.1138)

Şahidler:

- 1-El-Hac Emrullah bin Abdülcelil
- 2-Osman Ağa bin Mehmed
- 3-Süleyman bin Hacı Abdullah
- 4- Ali Beşe bin Süleyman
- 5-Hacı Ali bin Abdullah
- 6-el-Hâc Abdullah bin Receb
- 7-Ali bin İbrahim
- 8-Ahmed bin Yahya.

***

11. BÖLÜM

ŞER'İ MAHKEMELERDEN TİCARİ MAHKEMELERE

Şer'i Mahkemenin Fiyat Listesi ve Esnaf Grupları

İslam devletleri kurulurken adalet makamına kadı tayini devlet reisinin yapacağı ilk işi olur.

Bu hakimler veya kadılar ticari işlere de bakarlar ve bu iş için muhtesib tayin ederlerdi.

Bu mevzuu daha önce arzetmiştik.

Osmanlı hükümeti, son zamanlarda , bir kısım ülemanın fiyatların serbest kalmasını istemelerine rağmen, fiyatları tesbit ettirmiş ve mahkemelerce lisetler çıkartılıp esnafa dağıttırmıştı. Aynı vakitte esnaftan Narhiye de almıştı.

Konya'da Esnaf Grupları ve Alınan Narhiye Listesi

Bu vesika Konya Şer'iyye Sicil defterinden alınmalıdır. Vesikanın Okunuşu bin ikiyüz kırkbeş (1245h./1829m.) senesi esnaftan ahz ve tahsil olan Narhiye beyan edilir:

Kuruş

50	Habbazandan (Ekmekçilerden) alınan
45	Kasabattan (Kasaplardan)
010	Balcılardan
010	Sığır Kasaplarından
012	Keten helvacılarından
065	İlikçilerden
015	Çömlekçilerden
024	Kadaifçilerden
016	Kurabiyecilerden
Toplam 242	
080	Bakkalardan

010	Yağcılardan
010	Kazzazlardan
015	Bastırmacılardan
020	Helvacılardan
050	Leblebicilerden
Toplam 437	
014	Zeytincilerden
040	Ketencilerden
025	Na'lbancılardan
010	Tuzculardan
020	Mihçılardan
015	Kendircilerden
Toplam 561	
Babunculardan	
120	Bezircilerden
130	Helvacılardan
100	Dühancılardan (Tütüncülerden)
014	Na'lçecilerden
065	Pirinçicilerden
Toplam 1035	
500	Mahkemeye Ait
535	Hademe-i Mahkeme Baş efendiye ve Mukayyid efendiye Ve Mahzarbaşı ve vekil-i Harç Ağa müsavat (Eşit olarak) üzere taksim şud (verildi).
300	Canib-i İHTİSABE verilen budur

ESNAF GRUPLARI ve NARHİYE

زمن بش سینه می اصناف دن انجیز و خطیر اولان و شرحیه بیان شد

۵۰۰	صافا ندرن اصدا اولان
۴۵	نقصاباندرن
۱۰	بجیاندرن
۱۰	صفر نقصاباندرن
۱۲	کتن ملو اجیندن
۶۵	ابلیکچیلردن
۱۵	چولکچیلردن
۲۴	فدانچیلردن
۱۶	رو بیاچیلردن
۲۲۲	بقالاندرن
۸۰	یاغچیلردن
۲۰	زرازرندن
۱۵	بدریر چیلردن
۲۰	حللاچیلردن
۵۰	بلبیلردن
۲۳۷	زیتونچیلردن
۱۴	کنا نچیلردن
۴۰	نقیندرندن
۲۵	طوز چیلردن
۱۰	سختچیلردن
۲۰	کندیر چیلردن
۵۶۱	صا بوجیلردن
۵۰	زیر چیلردن
۱۲۰	حلواچیلردن
۱۴۰	دخانچیلردن
۱۰۰	نقینچیلردن
۱۲	برنجیلردن
۶۵	محمدره عائد
۱۰۳۵	خدا محکم بتر افندی و مشید افندی و محضرباشی و دیگر
۳۵	جانب اصنایه ویریزن بود
۲۲۵	
۲۰	

ticaret ve müslümanlarla muamele kılıp gah dava ve niza olup müzevver (yalan) şahidler ikamet edip hilaf-ı vaki (hakikata aykırı) hukuk (hak) talib idecek bulunanlara müslümanlar arasında bey' ve Şira (alış-veriş) ve ticaret ve kefalet ve sayir umur-i şer'yeden (meşru olan) her ne vaki olsa ol babta kadı marifeti olup kadı sicillatına (defterine) kayd olunup şer'i hüccet alına ki sonra niza olunmaya, niza olıcak (olunca) sicillata veya hüccete nazar olunup (bakılıp), ol mucibince amel oluna (ona göre karar verile) bu ikiden birisi olmayup mücerred şahid ikamet etmek ola, (bunlar yalnız şahid getirselere ve) bunlardan dava etseler mesmu olmaya (dinlenmeye - kabul olunmaya) Amma sicillatda bulunup yine şer'i hüccetlerinde mukayyed ve mastur olursa (yazılı ise) ol mucibince (ona göre) amel oluna.

Benden dahi ol mucibince hüküm talep ettikleri sebinden (eski hüküm gibi benden de aynı hükmü istemeleri mucibince) buyurdum ki : Min ba'd geri (şimdiden sonra da) ol minval üzere amel idesiz.

Şöyle bilesiz Âlamet-i Şerifeme (Şerefli Tuğrama) itimad edesiz.

Tahiren fi evaili Şehri Şaban el Muazzam senete ihda ve tisîn ve semani mie (Şaban ayının ilk günlerinde 891 h. (Ağustos . 1486 m.)

***

Osmanlılarda nizamiye mahkemeleri kuruluncaya kadar tüm yargı yetkisi şer'iyeye mahkemeleri tarafından kullanıldı. Tanzimattan sonra yetkisi gittikçe sınırlanan şer'iyeye mahkemeleri 8 Nisan 1924 tarih ve 469 sayılı kanunla kaldırıldı ve Ticaret mahkemeleri de kuruldu.

***

ŞER'İYYE SİCİLLERİNDEN

MUHAKEME

ÖRNEKLERİ

Belge 1:

İş Ücreti Davası:

حکمیه بنوینیه لدر و دم او علی حمله سالتی در بدنه محمد احمد مسمه جس سیر در ۲۰ سویر ۱۰۰۰ و کله س
سالتی در بدنه بنوینیه لدر و دم او علی حمله سالتی در بدنه محمد احمد مسمه جس سیر در ۲۰ سویر ۱۰۰۰ و کله س
اقدام مرقوم حاجی محمد ک اوج سنه خدمتک اولوب حالا اوج سنه ک اجرتی طلب و دعوی صدونه اولوب
اولوب اجرت قول اقدام دیوانکا رایدوب بیننده منازعات کثیره واقعه اولغین الحاله هذه
بیننده مسلمون مصلحون توسط ایدوب بکایش غرض نقد و ایکی راس غنم ویرمک اوزنه انشا
عقد صلح الید کله بدنه بندرض صلح من زور بعد القبول بدل صلح اولان مبلغ مذکور بشع و رش ایلر ایکی راس
غنم مرقوم الحاج محمد بدنه با تمام افزوت قبض ایدوب خصوص زورده متعلق عامه دعوی ادرام ترم
الحاج محمد ک زمانه ابر اولقاط ایلدم بعد الیوم مرقوم حاجی محمد زمانه اوج سنه ک اجرتی متعلق
اصلا دعوی من اعم قالمدر بدنه غیب القصد الی الشرع اوقع بالطلب کتب اولغین الیوم التاسع من شوال الملکم
سنه ثمان و ثلثین و مائه و کس

في المشايخ الكرام خليل انقدر ملاصيه بن عمر بن الحاج صيه بن
الشيخ محمد انقدر الحاج ابراهيم ابراهيم ملاصيه الكديم
ابن عبد الرحمن ابن محمد انقدر
عبدالمعز بن ايام صيه بن احمد بن
حسين

Mahmiyye-i Konya'da vâki Dedemoğlu mahallesi sakinlerinden Mehmed bin Ahmed nâm kimesne meclisi-ş şer'i-l hatîr lâzimi-t tevkîrde (saygı gösterilmesi gereken önemli mecliste) Ali Gav mahallesi sakinlerinden işbu râfi'i-l kitab el-Hâc Mehmed bin Ahmed nâm kimesne mahzarında ikrâr-i tâm ve takrîri kelâm edüp : Ben bundan akde (evvel) merkûm (adı geçen) Hacı Mehmed'in üç sene hizmetinde

olup hâlâ üç senelik ücretimi talep ve dava sadedinde olduğumda oldahi ücreti kavlı etmedim(ücretten söz etmedim) deyu inkar edüp beynimizde(aramızda) munazaâti kesire vâkia olmağın (çok bozuşma) ,el-hâletu hâzihi (durum bu ken)beynimize(aramıza) müslimûn muslihûn(arabulucu) tevassut edüp bana beş kuruş nakd ve iki re's-i ğanem (2 başkoyun) vermek üzere inşâi âkdi sulh eylediklerinde ben dahi sulhu mezburu ba'de-l kabûl bedel-i sulh olan meblağî mezkûr Beş kuruş ile iki re'skoyunu merkûm el-Hâc Mehme yedinden (elinden)bittemam ahz u kabz edip (elime aldım) husus-i mezbure (bu anılan konuya) müteallik âmme davadan merkum el-Hâc Mehmed'in zimmetini ibrâ ve iskât eyledim.Ba'del-yevm (bugünden sonra) merkum el-Hâc Mehmed'in zimmetinde üç senelik ücretime müeâllik aslâ davâ ve nizâim kalmadı dedikte gibbe-t tasdik eş'şer'i (şer'ân tasdik edildikten sonra) ma veka' bittaleb ketb olundu (olay tesbit istemiyle yazıldı). Fi-l yevm: et Tasi' min Şevval elmükerrem li-Seneti Semanin ve Selâsîn ve Mae ve Elf : (9.Şevval.1138).

Şahitler ve Komisyon Heyeti:

1-Faru-l meşayih el- kirâm eş-Şeyh Mehmed Efendi ibni Abdürrahman

2-Halil Efendi ibni Mehmed Efendi

3-Mulla Hüseyin bin el-Hâc İbrahim

4-Ömer bin İbrahim

5-el-Hâc Hüseyin bin Mulla Abdulkerim

6-Abdu-l Mu'min bin Suleyman

7-Hasen Bin Hüseyin

8- Ahmed bin Yahya

***

Belge :2

Han Geliri Davası:

محمد قونية دردم اوغلی حاکم سکنلرندک عبدالرزق سلیمان نام مکسنة مجلس شرع فی لایزم التوفیرده رافع الکتاب الید الحاج محمد
مهید الدین نام مکسنة محضرنک اوز رینه دعور و تقریر کلام ایروب مدینه مرقومده ات بازار قیوس خارصنله رلق
دردم اوغلی خانن دیکله معروف خان بابام سلیمان وعم احمد طبر بقرقلرنک اولغله اوتوز سنه دن برور قونم
الید الحاج محمد ضبط ایروب بکا حصه من ویرمک نقل ایروب سوال اولوب الیویطس مطلقه برور دیکله مرغی
فرور عبدالله اوتوز سنه بر شهره بر محله ده مرقوم الید الحاج محمد ایله ساکنلر اولوب طلب و دعور اتمیوب
سکوت اتمکله زمان مرور ایروب دعواتک اتماعی بلا امر ممنوعانک اولغله فرور عبدالله بللام دعوی
مذکوره ایله فرور الید الحاج محمد معارضه کنک منع بیله موقوفه بالکتاب کتب اولندرنک الیوم الخامس والعشرون
من جماد الاول سنه ثمان وثلثمائة و الف عمدة العلماء المحققین زین البشرای القضاة و انادات
برالشیخ محمد علی افند الید محمد افندر الید احمد بن محمد افندر الملقب حال الید ابرهیم افندر لکن اغارده
ابن الشیخ احمد افندر ابن عثمان احمد

Mahmiyye-i Konya'da vâki Dedemoğlu mahallesi sakinlerinden Abdullahbin Süleyman nâm kimesne meclisi-ş şer'i-l hatîr lâzimi-t tevkîrde (saygı gösterilmesi gereken önemli mecliste) râfû'i-l kitâb es-Seyyid el-Hâc Mehmed bin muslih-d Din nâm kimesne mahzarında üzerine dava ve takrir idup Medine-i merkûmede (adı edilen şehirde) At Pazarı Kapusu haricinde vaki Dedemoğlu Hanı demekle maruf(taninan)HAN babam Süleyman ve ammim Ahmed Çelebi tasaruflarında olmağla otuz(30)den beru merkum es-Seyyid el-Hâc Mehmed zabt edüp bana hissemi vermede teallül eder sual olunup aliverilmesi matlubumdur dedikte muddea-i mezbur Abdullah otuz sene bir şehirde bir mahallede merkûm es-Seyyid el-Hâc Mehmed ile sâkinler olup talep ve dava etmeyub sukût etmekle zaman murûr eden davanın istimai bila emr memnuatdan olmağla mezbur Abdullah'ı bila emr davayi mezkure ile mezbur es-Seyyid el-Hâc Mehmed'e muarazadan men'i birle mavaka'a bi-t talep ketb olundu (olay tesbit

istemiyle yazıldı)..Fi-l yevmiel-Hamis ve-l İşrîn min cemaziyelahir li-seneti semân ve Selâsîn ve Mae ve Elf (25.6.1138) .

Şahit Ve Komisyon Heyeti

- 1- Umdetu-l Muhakikîn Mehmed Efendi el-Mufti halen (zamanın müftüsü)
- 2- Zübdetu-l Eşraf ve-s Sadat es-Seyyid İbrahim yiğen Ağazade.
- 3-Fahru-l Meşayih Şeyh İsmail efendi bin eş-Şeyh ahmed efendi.
- 4-Es -Seyyid Mehmed Efendi bin Osman.
- 5-Es-Seyyid Ahmed bin Ahmed

***

Belge :3

Helvacı Dükkanı SatışTasdiki:

بسم الله الرحمن الرحيم
 حجة توحيد فقيده محكمه سائله نزهة الحق جل جلاله محمد افندي نام مكنه مجلس شرع خطير لازم التوقيع عمدة المتابع والدار
 رافع هذه الوثيقة السيد الحاج الشيخ محمد عارف افندي ابن السيد عبد الرحمن افندي طرفه ذكر ان شره ايد تصديقه وكيل شرع اولاد
 في الاقارن عوضا عن السيد الوهاب نام مكنه محضه بالطوع والرضا اقراره شرع واعترافه في ايد باب ات بازار شرع
 داخله حلوا هيلر سونقه واقع بر طرفه السيد الحاج محمد ملكي وبر طرفه احمد افندي قفني دكان وبر طرفه بعضا مصلقي بعضا
 ينادى افندي قفني اولاد دكان وبر طرفه طريق عام ايله محدود سلك ملكه اولاد بر باب حلواي دكانى جميع انواع والاصيله
 طرفه لاجاب وقبول ما ورتبع بت بيع شرع ايله مشا رايه السيد الحاج الشيخ محمد عارف افندي بر اوصيوز طفق اغوش
 بيع وملك ايدوب اولدو قفني مرقوم ايله مشا وملك وقبوله اقلين مكنه اولاد مبلغ فر نور اوصيوز طفق لغوش
 مشا رايه يردنك بالتمام اقد وقبض ايدوب تسليم مبيع ايلدم بعد اليوم مدود مذكوره ايله محدود اولاد مارالكر طواي
 دكان مشا رايه السيد الحاج الشيخ محمد عارف افندي ملك مشا رايه كينفا راء وختيار صبط وتعرف ايلك وديرك
 غير التصديقه الشرع واقع بالملكيب اولدو في اليوم الخامس من المحرم الحرام سنة تسع وثلثين ومائة والى
 عمدة نزاران القضاة والاروات في القضاة كيد ابراهيم افندي ابراهيم جلبر يوسف اغا طاع احمد بن الحاج محمد حرم
 كيد ابراهيم افندي وتمامه نقيب زاده ابراهيم افندي صابى محمودي دروش ابراهيم افندي

Mahmiyye-i Konya'da vâki Fakihdede mahallesi sakinlerinden İshak Çelebi bin Mehmed nâm kimesne meclisi-ş şer'i-l hatîr lâzimi-t tevkîrde (saygı gösterilmesi gereken önemli mecliste) umdetu-l meşayih ve-s sadati-l kiram râfiû hazihi-l vesikaes-Seyydi el-Hâce eş-Şeyh Mehmed Ârif Efendi bin es-Seyyid Abdirrahman Efendi tarafın-dan zikri âtî şırayı (anılabak olan satışı) tasdike vekil-i şer'isi olan fahru-l akrân Ivaz ağa bin abdillavahhab nâm kimesne mahzarında bi-t tav'i ve-r rızâ (irade ve rızasıyla) ikrarı sahihi şer'i ve itirafi sarihi mer'i(Kabul edilen belli bir kabullenme ile) At Pazarı Kapusu da-hilinde Helvacılar sukunda (çarşısında) vâki bir taraftan es-Seyyid el-Hâc Mehmed mülkü ve bir taraftan Ahmed Efendi Vakfı dükkan ve bir taraftan bazen musluk ve bazen yine Ahmed Efendi Vakfı olan dükkanve bir taraftan tarik-i âm(genel yol) ile mahdud (sınırlı) silk-i

tarafından tarîk-i âm ile mahdud bir babeskici ve bir bab semerci cem'an iki bab dükkanımızı cemî tevabî'i ile levahiki yle tarafeynden icâb ve kabulü hâvi şuruti müfsideden ârî bey'i bâtti sahih şer'i ile merkum Seyyid Halil yüzotuzaltı kuruş bey' vetemlik ve teslim edüb oldahi semen-i merkum ile işтира ve temellük ve tesellüm ve kabul etmegın semeni olan meblağı mezbur yüzotuzaltı kuruş merkum sey-yid Halil yedinden (elinden) bittemam ahz ve kabz vebi-l münasafa (yarı yarı) beynimizde (aramızda) taksim edüb teslimi mebi' eyledik ba'delyev (bugünden sonra) hududi mezkurre ile mahdud olan marru-z zikr (adı geçen) dükkanlar cemî'i tevabî' ve levahikiyle mezbur Seyyid Halilin mülk müşterasıdır keyfema yeşa u ve yahtarı zabt ve tasarruf eylesun dediklernide ğibbe-t tasdik eş-şer'î ma veka'a bittaleb ketb olundu. Fi-l yevmiel-hadi aşer min şehri Ramazani-l mübarek liseneti semanin ve Selasîn ve mae ve el f (11.9.1138)

Şahit Ve Komisyon Heyeti

- 1-Seyyid abdurrahman bin Seyyid Mustafa
- 2-Seyyid ali bin Seyyid Mehmed
- 3-Seyyid Mustafa bin Mulla abdulkerim
- 4- Seyyid Mulla Ali uhve
- 5-Ali bin mehmed
- 6-Mulla abdulbaki bin Mustafa
- 7-Mulla Yakub bin Mulla Hasen
- 8-Musa bin Veli
- 9-Ahmed Çelebi bin Yahya

***

Belge:5

Dükkan Satışı:

محرمه قونية باب افسرای مطهری ساکن لریدن کریمه بنت حسن نام خانوادها فرزند ذکور ای بیعی در بنسینه
 اقرارن و کسلی اولدیغی ذات مزبورن بی معرفت شرعیة ایلمار افغان اولان عمر محمد و ابرهیم بن حاجی احمد
 نام کسندر شهادت شرعیة ثابته اولان زوجی ملا محمد بن حسین نام کسندر مجلس شرعیة خطیر لارم التوفیر
 باعث هذا الكتاب الحاج احمد بن الحاج اسمعيل نام کسندر محضرنه بالوکاله اقرار نام و تقریر کلام ابرو
 موکلام زوجیم مزبورن کریمه مزبورن سپاه بازارنده واقع بر طرفدن مرقوم الحاج احمد ملکلی
 بر طرفدن مصطفى جلیر ملکلی و بر طرفدن طریق عام و بر طرفدن ایل محمد و مختار اولوب الی حاجین
 صدور البیع سکن ملکله و تحت یدله اولان بر باب دکانی جمع توابع و لواحقین طرفیندن ایجاب
 و قبولی حاوی شروط مفصله ده غاری بیع بات صحیح شرعیة ایلمار مرقوم الحاج احمد التمش بر بیعی
 غرضه بیع و تملیک و تسلیم ایروب اولدیغی کسندر کور ایلمار اشتراک و تکلیف و تسلیم و قبول ملکین تخفی
 اولان مبلغ مذکور التمش بر بیعی غرضی مرقوم الحاج احمد بیدن بالتمام و الکمال اخذ و قبضه ایروب
 تسلیم بیعی ایلمار بعد ایلمار حدود مذکورن ایل محمد و اولان مارالذکر دکان مرقوم الحاج احمد
 ملکد اشتراک سیدر کیمتات و تجارت ملکیت اوزره ضعیف لار طرف ایلمار دیدی دیکلر غیب التصدیق شرعی
 ما وقع بالطلب کتب اولدیغی فی الیوم الثانی شعبان المعظم سنة ثمان و لایان و الف
 سید مصطفی در طر خلیل جلیر عبد البکر ابرهیم جلیر ابرهیم جلیر ابرهیم جلیر
 محمد بن ابرهیم جلیر احمد بن ابرهیم جلیر
 محمد بن ابرهیم جلیر احمد بن ابرهیم جلیر

Mahmiyye-i Konya'da Bab-ı Aksaray mahallesi sakinelerinden Kerime binti Hasen nâm hatun zarfindan zikr-i âti bey'i ve kendisi yigeni ikarar vekili olduğu zatı mezbureyi marifeti şer'iyye ile arifan olan Ömer bin Mehmed ve ibrahim bin Hacı Ahmed nam kimesneler şهادتleriyle şer'an sabit zevci Mulla Mehmed bin Hüseyin nâm kimesne meclisi-ş şer'i-l hatir lâzimi-t tevkîrde (saygı gösterilmesi gereken önemli mecliste) baisu haza-l kitâb el-Hâc Ahmed bin el-Hâc İsmail nam kimesne mahzarında bi-l vekale ikrarı tam ve takriri ke-

cinde bab-i mezbur kurbund e (yakınında) vaki ğarben (batı) tarik-
iâm ve kibleten İbrahim çavuşun sekisi ve şarken(doğu) Seyyid
Ahmed mülki ve Şimalen (kuzey) bayram Çelebi mülkü ile mahdud
Dikin Cami-i Şerifine senede altı akçe icare-i zemini olub sakfi mülk
olan biri birine muttasıl (bağlı) bir bab kasab dükkanı ve bir sekiyi
müştemil bir bab pirinççi dükkanlarından her bir sehmi dörder rubu
'(çerek) itibar olunmak üzere beş sehinden bir sehimi hisse-i şeriyeye-i
şayialerimizi cemi'i tevabii ve levahiki ile tarafeynden icâb ve kabulü
havi bey'i bâtt-i sahih-i şer'i ile mezbur el-Hâc Ahmed'e yüzyirmi
kuruşa bey' ve temlik ve zemininde olan hakkı tasarrufumuzu marifet-i
mütevelli ile ferâğ ve tefviz edüb oldahi semeni merkum ile iştirâ
(satın) ve temellükve tefavvuzve kabul etmeğin semeni olanmeblağ
mezkur yüzyirmi kuruşa merkum el-Hâc Ahmed yedinden bittemam
ahz ve kabz ve müvekkilim mum ileyh Said Efendi bikadri-l hisas
taksim edüb teslimi mebi' eyledik ba'de-l yevm hududi mezkure ile
mahdud olan marru-z zikr iki bab dükkandan beş sehinden bir sehmi-
şayi'i merkum el-Hâc Ahmed'in mülki müşterâ ve hakkı mufavvazıdır
keyfe ma yeşa ve yahtar zabt ve tasarruf eylesun dedikte ğibbe-t
tasdik eş-şer'i ma veka' bittaleb ketb olundu.Fi-l yavmi es-samin aşer
min şaban el-muazzam lisnete Semanin ve Selasîn ve Mae ve
Elf.(18.8.1138)

Şahit Ve Komisyon Heyeti:

- 1-es-Seyyid el-Hâc Süleyman ibn el-Hâc Hüseyin Çengelci,
- 2-Kapucu zade el-Hâc Mehmed bin Mustafa,
- 3-Bakkal Hasen bin Osman
- 4-Hacı Halil bin Mehmed Hamami
- 5-Mustafa Çelebi Hacı Ömerzade,
- 6-Halil Çelebi Hacı Peynirizade
- 7-el-Hac Abdi bin Hıdır Çavuş

***

Belge:7

Bahçeli ev Satışı:

محمد بن قریب بن محمد بن علی بن حسین و اولادهم حرمین و اولادهم حرمین و اولادهم حرمین
رافع الکتاب محمد بن ابی موسی نام کسبه محضین هر بر اقرار قام و تعریف کلام ایوب عمده مزبوره و واقع بر طرفین
الحاج عمر ملک و بر طرفین ملا علی ملک و بر طرفین طریق عام و بر طرفین ابی مصطفی ملک ایله محمد و دعای الائمة ال
السوی سلک ملکه ده اولان براوطه و بر طحانه و براورتمه و بر دیکر اوطة و باج و کرم و مشتمل بر قطعه حویلی
مختوم منظر لری جمیع توابع و لواحقیه طرفینده ايجاب و قبوله هادی بیع بات صحیح شرعی ایله مرقوم محمد بن
کسبه کسز غرض ایله کسلی نامعلوم بغدادی بیع و تملیک ایوب اولدغی مرقوم ایله مشتری اوتمک و قبول
اتمکین نمنه اولان مبلغ مزبور کسبه کسز غرض و بغدادی مرقوم محمد بن یزدن بالتمام اقد و قبض
ایوب بیع ایله کس بعد ایوم حدود مذکوره ایله محدود اولان مارال ذکر منزه مرقوم محمد بن تک ملک
مشترک ایله کیفایات و مختار ضبط و تصرف ایله کس و دیگر کسز غرض بقصد یوم الشوع ما وقع بالطلب
کتب اولدغی ایوم السادس والعشرون من جماد الاخر سنة ثمان و ثلثین و فاته و الکف
الحاج محمد بن حسن طبر سلمان بن الید الحاج محمد بن کس حاج محمد بن دسوز عمر بن محمود بن محمد بن
ظیلر یک ابراهیم اسمعیل مصحح الدین مصطفی احمد از عبد الجلیل از جابر مصطفی

Mahmiyye-i Konya'da Kurbicedid mahallesi saiknlerinden Ali bin Hüseyin ve oğulları Hüseyin ve Mehmed nam kimesneler meclisi-şer'i-l hatîr lâzimi-t tevkîrde (saygı gösterilmesi gereken önemli mecliste) râfiü-l kitâb Mehmed Beşe bin Musa nam kimesne mahzarında her biri ikrar-i tam ve takrir kelam edüb mahalle-i mezburede vaki bir taraftan el-Hâc Ömer mülkü ve birtaraftan Mulla ali mülk ve bir taraftan tarik-i âm ve bir taraftan Eskici Mustafa mülkü ile mahdud ale-l iştiraki-s seviyy (tam orak) silki mülkümüzde olan bir oda ve bir tabhane ve bir örtme ve bir diğer oda ve eşcar(ağaç) ve kürümü(Bağ) müştemil bir kıta havlıyı muhtevi menzimize cemi'i tevabi ve le-

dahi semeni merkum ile iştirâ ve temellük ve kabul etmegin semeni olan meblaği mezbur kırk bir kuruşu mezbuhan Mustafa ve Hasen yedlerinden (ellerinden) bittemam ahz ve kabz edüb teslimi mebi' eyledim ba'de-l yevm hududi mezkure ile mahdud olan marri-z zikr bağı mezburan Mustafa ve Hasenin mülki müşteralarıdır keyfe ma yeşâân ve yahtaran zabt ve tasarruf eylesünler dedikte gibbettasdeki-şer'i ma veka bittalab ketb olundu..Fi-l yevmi essani ve-l işrin min Cemaziyelahir lisenete Seman ve Selasin ve Mae ve Elf.

(22.6. 1138).

Şahit Ve Komisyon Heyeti:

- 1-Mulla İbrahim bin Halil
- 2-Mulla Süleyman bin Abdallah
- 3-Halil bin Cemal
- 4-es-Seyyid Ali bin es-Seyyid Süleyman
- 5-İsmail Çelebi bin Mehmed
- 6-Mustafa Çelebi bin Ahmed Efendi

***

Belge:9

Bir Ev ile Müştemilatının Satışı:

تحية منيرة في خواصه واروق محمد بن سعيد ساكن في كورة حرا ٢٢ اياما والنام ان محمد اغا ابن علي انا نام كمنه مجلس من خطير
 يوم اسبق قدوة لنبور افندي بعلمان ومصطفى نام كمنه محضر في اية اربابا ومقر بيلام ايدوس مريد من اورد على الامانة
 صاحب نظام بصلان واقع برنور في اية اربابا ومقر بيلام ايدوس مريد من اورد على الامانة
 وروضا لوق ويردوه كمنه اوردوه ورامود اعاجبه من اية اربابا ومقر بيلام ايدوس مريد من اورد على الامانة
 طريقت ايجاب وقبوله طار من اية اربابا ومقر بيلام ايدوس مريد من اورد على الامانة
 من يوم اية اربابا ومقر بيلام ايدوس مريد من اورد على الامانة
 اهدو قبيل اية اربابا ومقر بيلام ايدوس مريد من اورد على الامانة
 ملكه مشقة ليدركه اربابا ومقر بيلام ايدوس مريد من اورد على الامانة
 في اليوم الرابع عشر من شعبان الفعظم سنة ثمان وثلاثين ومائة والالف مصطفى اغا الحاج مصطفى انور
 السيد علي طبر ابراهيم اغا محمود بن صابر حسين ابن علي اغا ابن مصطفى انور
 ابن السيد محمد بن مصطفى ابن السيد احمد بن محمد بن مصطفى انور

Mahmiyye-i Konya'da Hace Faruk mahallesi saiknlerinden fahru-l emasil-i ve-l akrân Mehmed Ağa Bin Ali Ağa nâm kimesne meclisi-şer'i-l hatîr lâzimi-t tevkîrde (saygı gösterilmesi gereken önemli mecliste) râfiü-l kitâb Osman bin Mustafa nam kimesne mahzarında ikrarı tam ve takrir kelim edüb mahalle-i mezbure mahallatından (mehallelerinden) Sahib Atâ mahallesined vaki bir taraftan İbrahim Çelebi mülki ve üç taraftan tarik-i âm ile mahdud bir ahur ve bir ahur odası ve bir samanlık ve bir develik örtmesi ve bir emrud ağacını müştemil bir havlı yı muhtevi mülk menzilimi cemi'i tevabi' ve levahıkıyle tarafeynden icab ve kabuli havi bey'i batt-i sahih-i şer'i ile merkum Osman'a Seksen Kuruşa bey' ve temlik edüb oldahi semeni merkum ile iştirâ ve temellük ve kabul etmegin semeni olan meblaği mezbur seksen kuruşu merkum Osman yedinden bittemam ahz ve

maiyyetinde olan asakiri mansureye zehair nakli ve sair hizmette istihdam olunmak üzere Eyalet-i Karaman'dan Bin Re's Mekkari Devesinin ihracına Bâ Emr-i Âlî mübaşir tayin olunan fahru-l emacid ve-l ekarim Osman Ağa hazır olduğu halde krarı tam ve takrir kelam edübasakir-i mansure-i mezkureye zehayir nakli üçer aylık peşin kiralarımızı yola azimetimiz gününden mahsub olmak üzere mübaşiri muma ileyh yedinden tarafı miriden verilüb üçer aydan sonra dahi hidmette olduğum eyyamda (günlerde) ücretim mahallinde orduy-i defterdarı yedinden verilmek üzere Eyalet-i mezbureden matlub olan marru-z zikr bin Re's Mekkari Devesinden zikr olunan insuyı kazası ahalisi hissesine on altı re's deve isabet edüb zikr olunan develerin zad ve zahire ve çuvalve raht (levazım) ve çadır ve sarbanları (deve sürücüler) masarifi vilayet tarafından verilmek iktiza etmekle zikr olunan on altı devenin masarifi mezkuresiçün beher re's deveyi ellişer kuruşa mezburun veledi Ağa ve-s Seyyid Yusuf ve Ebu Bekr beyk benden isticar ben dahi icar edübzikr olunan on altı re's devenin icaresi olan (kirası) cem'an sekizyüz kuruş ahaliyi merkumune Veledi Ağa ve es-Seyyid Yusuf ve ebu Bekr beyk yedlerinden ve üç aylık ber vechi peşin tarafı miriden verilen cem'an üçyüz kuruş ücretim dahi mübaşiri muma ileyh Osman ağa yedinden bittemam ahz ve kabz edüb sadır olan emri ali mucibince asakiri mansuri-i mezkure hidmetinde olmağı der uhde ve iltizam eyledim dedikte ğibbettasdik-ş şer'i ma vaka bittaleb ketb olUndı fi selhi (Sonu) Recebi-l Ferd liseneti Seman ve Selasîn ve Maeve Elf .(30.7.1138).

Şahit Ve Komisyon Heyeti:

- 1-Fahru-l akran Ahmed Ağa bin Vekiliharç,
- 2-es-Seyyid el-Hâc Mustafa bin Dede Çelebi Mehmed Beyk
- 3-İbrahim ağa bin Mehmed,
- 4-Süleyman Çelebi bin Mehmed,
- 5-İsmail bin Mehmed.
- 6- ve diğerleri....

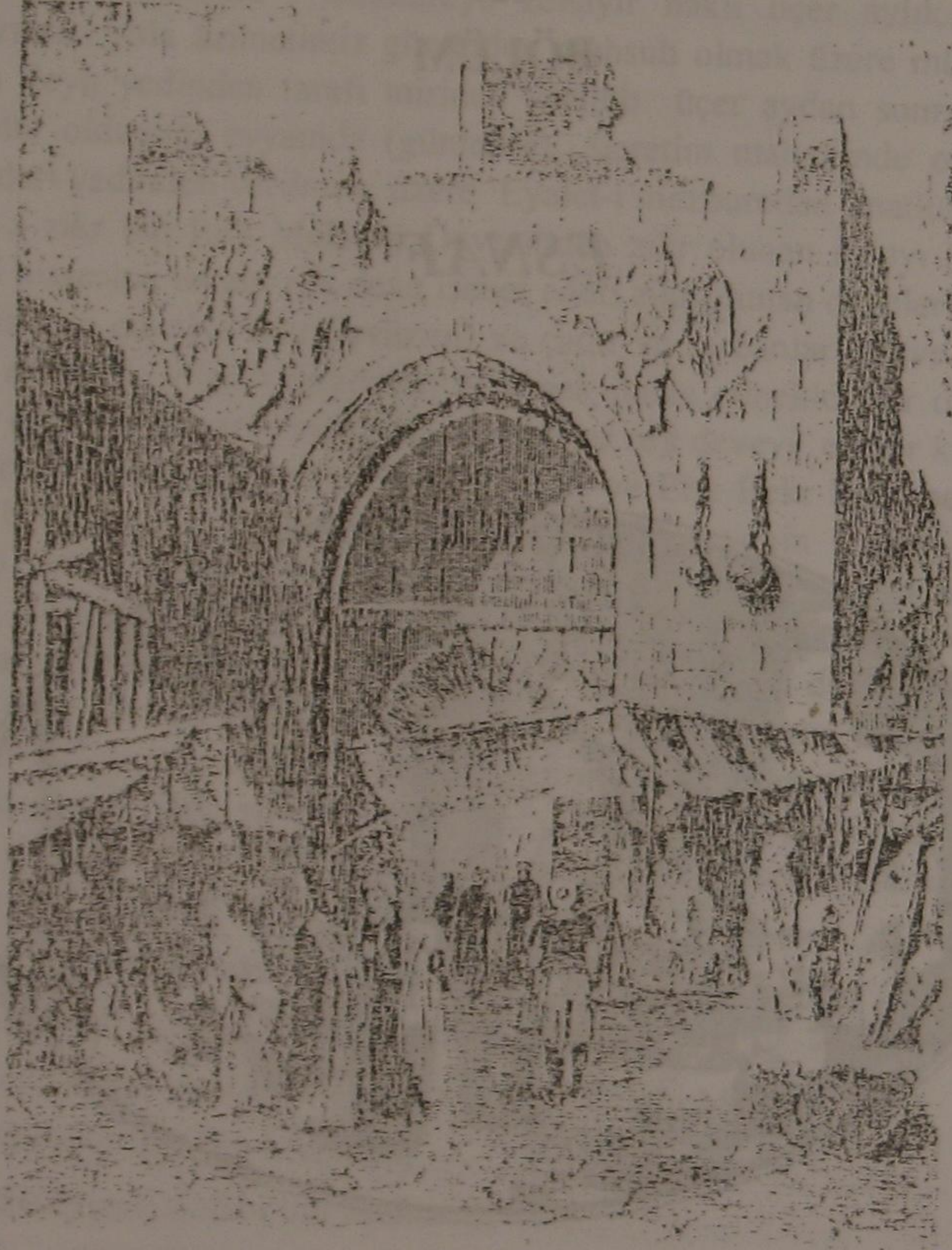
***

12. BÖLÜM

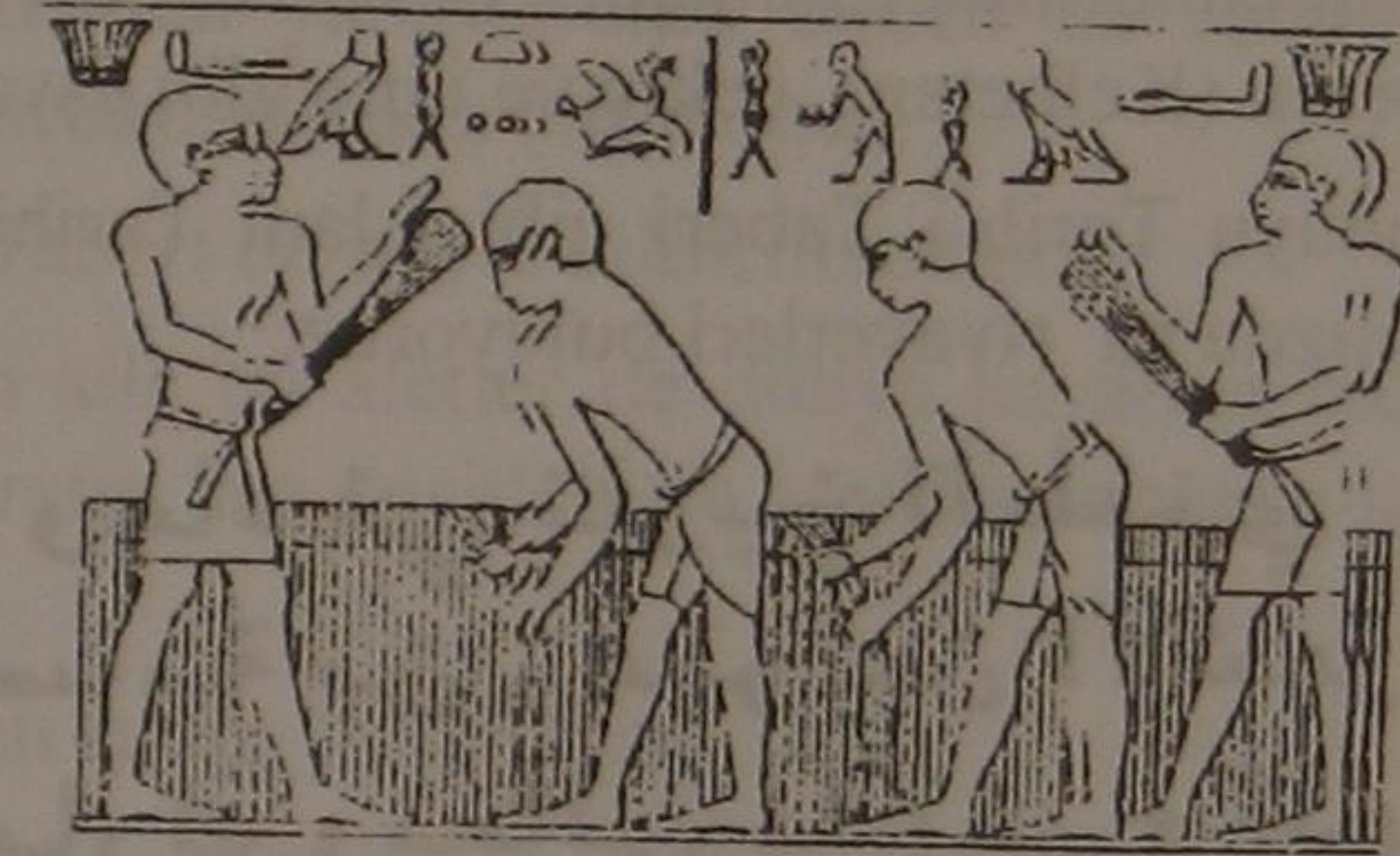
ESNAF

İstanbul'da Bir Pazar

Konya'da Bir Pazar

Tarih Öncesi Yün , Kıl ve Keten ile Dokumanın Yapıldığını gösteren resimler

İlk İnsan Cemiyetinde**Meslek Sınıfları:****Esnaf**

Yeri mamur etmek ve insânî hayatı yer üzerinde sürdürmek için yere inen ilk insan ailesi, yerde hayatini devam ettirebilmesi için semâdan inerken bilgili ve imkanlı olarak inmişti.. Çünkü akıl ile temayüz ediyordu ve görevliydi, onu gönderen Allahu Teala katık ihtiyaçları ile korunma araçları ve diğer ihtiyaç maddeleri kendisiyle indirmiştir. Sonra kendisine gökten akikten bir ev indi ve bu evin indiği yer Kabe-i Muazzamanın yeriydi.

Sağlam rivayetlere göre Adem (as) inerken yanında cennet yapıtlarından ve tohumlarından almıştı. Ayrıca sekiz çift davar, körük, demir, örs, kerpeten (Kelbetan), çekiç ve iğne gibi eşya verilmişti.

Biz bu konuyu Tarih-i Taberi gibi İslam Tarihlerinden ve Tefsirlerde aradığımızda şu rivayetleri buluyoruz:

وجاء في تاريخ الطبري
عن قسامة بن زهير عن الأشعري أن
الله تبارك وتعالى لما أخرج آدم من
الجنة زوده من ثمار الجنة وعلمه
صنعة كل شيء

"Kasame b. Züheyr, Eş'ari'den rivayet etmiştir ki: "Allahu Teala Adem'i cennetten çıkardığında ona cennetin meyvelerinden verdi ve her şeyin nasıl yapılacağını öğretti"

Yine Tarih-i Taberi'de:

عن ابن عباس رضي الله عنه قال

ثلاثة أشياء نزلت مع آدم عليه السلام

السندان والكلبتان والمطرقة

Şöyle bir rivayet yapılmaktadır:"Adem (as) ile şu üç şey yere inmiştir: Örs, Kelpeten ve Çekiç"

İmam Fahu'd Din Er-Razi'nin (1149-1209) "Mefatihul Gayb" ve Tefsir-i Kebir" adı ile tanınan bu kitabında (Hadid suresi tefsirinde) Şöyle bir rivayet nakl etmektedir:

"Hz. Adem (as) yanında : "örs demiri, kerpeten(kelbetan), çekiç, körük ve iğne olarak beş şey olduğu halde cennetten indirilmiştir."

Yine Tefsir-i Kebir'de Zümer suresi ayet 6'da buyurulan şu ayeti kerime'ye şu anlamı vermiştir.

"خلقكم من نقيس واحدة ثم جعل منها زوجها
ونزل لكم من الأنعام ثمانية أزواج"

"Sizi bir kişiden yarattı.Sonra ondan da eşini meydana getirdi.Sizin için davarlardan sekiz çift indirdi."

Ve Tarihi Taberi de böyle bildirilmektedir.

Böylece bu aile bu aletler ile dünya hayatına mutabakat edebilmişlerdir ve ticaretin ana çeşitleri ve sınıfları onlarla şöylece teşekkül etmiştir⁽⁶⁰⁾.

- 1- Öğretmen sınıfı
- 2- Çocuk bakım sınıfı
- 3- Harîf (sanatkar) sınıfı
- 4- Ziraatci sınıfı
- 5- Besici sınıfı

Osmanlılarda Esnaf

Osmanlı ictimai sınıfları şöyle taksim edilmişti:

Kılıç Sahipleri, (Ordu)

Kalem Sahipleri, (Ülema)

Hars ve Ziraat Sahipleri (Çiftçiler)

Hiref ve ticaret sahipleri (Sanat ve Ticaretle meşgul olanlar)dır .

⁶⁰ Tarih-i Taberi Arapça Metni "Tarihu-l Ümeme ve-l Müluk Daru-l Kalem Beyrut C, 1, s. 71

Ve bu cemiyetin kaidelerine göre hiç bir ferd bu sınıf dışında olamazdı.

İşte böylece bir cemiyet ferdleri bu tarzda tasnif edilmiştir.

Osmanlılarda Esnaf Teşkilatı

Mecelle-i Umûmi Belediye'de Esnaf teşkilatı şöyle tanıtılır:

"Başlangıçta Osmanlılarda Esnaf Yapıcı, satıcı ve komisyoncu olarak üç sınıftan ibaretti. Gerçi satıcı ve komisyoncu namı verilen esnaf ufak mikyasta **Gedik** (ruhsat)'le **Narh**'in olduğundan birer Tüccar sayılabilirler.

Müruri zamanla Memaliki Osmaniye'de dört sınıf tüccar husule gelmiştir ki bunlar da:

Ehl-i İslâm, Reaya, Avrupalı, Hayriye tüccarı'dır.

Bu dört sınıfla müste'men (Osmanlı olmayan-Vizeli) gayri müslim denilen yabancı tüccarın ilavesi halinde Osmanlılarda tüccar çeşidi beşe ulaşır."

Sonraları bu tabirlerde değişiklikler yapılmıştır.

"Bunların iki evvelkileri yani Ehl-i İslâm ve Reaya tüccarı yerli Erbab-ı Hirfetin (sanat sahipleri) diğer tabirle Esnafın imal ve ihzar ettikleri eşyayı ufak bir ticaretle satanlardadır ki bunlara Tüccar demektense esnafın bir nevi saymak daha münasib olacaktır" denmektedir.

ESNAF (Ar. sınıf kelimesinin çoğulu), Osmanlı-Türk toplumunda el sanatları ile uğraşan sanatkârlar ile geçimlerini mamul eşya perakendeciliği ile sağlayan kimselere verilen ad. Osmanlı imparatorluğunda reayayı teşkil eden halk, kazanç kaynaklarına göre sınıflandırıldığı için galat olarak benimsenmiş bir kelimedir.

Evliya Çelebi, XVII. yüzyılda reayanın kazanç gruplarına göre 1100 den artık sınıfa ayrıldığını açıklamaktadır. Bunlardan örnek olarak Esnafı reisan-i Bahr-i Sefid (Akdeniz armatörleri), Esnafı tüccaran-i kahveciyan (kahve ithalâtçıları), Esnafı bezirgân-i pirinççiyan (pirinç tüccarları), Esnafı kârhane-i şem'i asel-i sultanî (beyaz bal mumu fabrikatörleri), Esnafı emin-i darbhane-i âl-i Osman

(Osmanlı devlet darphanesi sanatkârları), Esnafı kâtiban-i kütüp (yazma kitap kopye edenler).

Osmanlı devleti ekonomik düzeni itibariyle Esnaf teşkilâtında da iki grup Esnaf'ın doğmasına imkân vermişti. Bunlardan biri,

1- Özel teşebbüse dayanan serbest halk kuruluşları olup devletin kontrolünde olmakla beraber Esnaf loncalarına bağlı idiler.

2- Ötekiler ise devlet işletmeciliği esasına göre dirlik ve ulûfeye bağlı, yani maaşlı Esnaf teşkilâtı olup, bunlara ehl-i hiref-i hasa (özel sanatkarlar) denirdi.

Osmanlılar'da Esnafın Amirleri

Esnafın birinci derecede amirleri Kâdi ve Muhtesib'dir. Bu iki makam loncaları kontrol ederlerdi. Loncalar da esnaf ve tüccarı kendi adamlarıyla murakabede bulunurlardı.

Loncaların başlıca görevi, malın cinsini daima yüksek tutmak, standart istihsalı korumak usta işçi yetiştirmek, iş ve ticaret ahlâkını korumak, işciyi kalkındırmak, onu kısa zamanda bağımsız bir iş sahibi haline getirmek, üretilen malı pazarlara sevk etmek, üretim ile tüketimi dengeli bir şekilde yürütmek, fiyatları tutmak, ihtikârı önlemek, Esnafı ve sanat sahiplerini sıkı bir disiplin altında çalıştırmak, özellikle gediklerin verilmesinde haksızlığa meydan vermemek idi.

İhtiyar Heyeti:

Loncalar (⁶¹) ihtiyar heyetleri tarafından yönetilirdi. Her Esnaf kolunun ayrı bir yönetim kurulu vardı.

Mecelle-i Umuri Belediye'de bunlar şöyle anlatılır:

1. Şeyh,
2. Nakib,
3. Duacı,
4. Çavuş,
5. Yiğit Başı,
6. Kethüdarları ve Baş kethüdalık

⁶¹ Lonca: İtalyan dilinden alınma Loggia lafzıdır ki Fransızca logo diye konuşulur olmuştur. Bu kelime Hücre, yani Oda manasında da kullanılır: Mecelle-i Umur-i belediye.

7. Ustabaşı,
8. Yiğitbaşı,
9. Pazarbaşı

Bunların Tanıtımı da şöyledir:

Şeyh:

Hac alaylarına ve sair merasime iştirak ederler. Sonraları terk olunmuştur.

Nakib:

Bir Cemaatin şahidi, gözeticisi ve ahvalinin kefil ve arifi olan kimse. Bu reisten başkadır. Sonraları Terk olunmuştur. Bunlardan Kervan Nakibi, Eşraf Nakibi vardı.

Duacı:

Bu kelimenin lügat manası vazifenin nevini göstermektedir. Bu şahıs esnafa ahlâk ve sanata aid bazı nasihatlar verir. Sabahları çarşı-larda işe başlamadan evvel esnafın bir yere toplanarak bir dua okuduktan sonra dükkanlarını açıp alış verişte bulunurlardı. Hatta büyük çarşılarda dua meydanı olurdu.

Çavuş:

Son zamanlarda terk edilmiş Bevvab olarak çalıştıkları sanılır. Bunlar Yiğit Başilerinin bir kısım vazifelerini görür olmuşlar Loncalara celb ve ihzarı lazım gelen esnafın bunlar marifetiyle getirildikleri zan edilir.

Kethüda:

Aslı, Ked Huda ve bunun esası da Huday-i Ked'dir. Ked: Hane ve Huda sahib manasında olmasına nazaren Ked Huda hane sahibi demek olur.

Istılahta:

Büyük konaklarda ev işlerini ve esnaf sanat ve ticaretten olanların işlerine bakmak üzere hükümet tarafından tayin olunan adamlardır.

Kethüdalık, esnaf teşkilatının başlangıcından 1324 (1909-1910) senesine gelinceye kadar devam etmiş yarı resmi bir memuriyettir.

Şeyh, Nakib, Duacı ve Çavuş gibi esnafın amirleri zamanla esnaf teşkilatından kaldırılmış, bunların hukuk ve salahiyeti de Kethüdalara intikal etmiştir.

Kethüdalık, esnafla hükümet (Kadı-İhtisab Ağası) arasında tek bir vasıta olduğundan hükümet nezdinde dahi muteber ve kethüda seçimi meselesi gayet mühimdi.

Kethüdaların, esas itibariyle ve ekseriyetle esnaf tarafından seçim ve memuriyetinin tasdiki kadılıktan istirham edilir ve bazı meselelerde Divani Hümayuna muracaat edildiği de vaki olur ise de bazen devletçe tekaud edilmiş birisi almakta olduğu maaşı hazineye terk ederek mukabilinde Kethüdalık istihsal ederdi.

Fakat böyle haller şikayet edildiği takdirde bunu padişah kaldırır.

Esnafın tam re'yi olmaksızın hükümetçe Kethüda nasb edilmiş olanlardan bazıları esnafa zulm ve eza etmekten ve fuzuli bir surette paralarını almakdan sakınmıyorlardı. Bunun için esnaf padişaha durumu arz edip muracaat ederler ve atfını (şefkatle bakmasını) isterlerdi.. Bunun için devlet ya kethüdayı azl ederdi veya zulmu kaldırır.

Bütün bunlarla beraber hatalar olurdu ⁽⁶²⁾.

Baş Kethüda:

Birçok çeşit esnafın kethüdalığına bir Lonca teşkil edilip başlarına ve cümle kethüdaların başkanlığı baş Kethüdaya verilmesi ile bir de Baş kethüdalık olduğu anlaşılıyor.

Öteki kethüdalara da Kethüda denmeyip Ustabaşı denmesi hakkında bir karar görülmektedir ⁽⁶³⁾.

Usta: Bir sanat dalından mezun olmuş çıraklıktan çıkmış sanatkar kimse. Hizmetçi ve saire başı. Ayrıca esnafın usta başları vardır.

Esnaf, Kethüda yamağı diye (yardımcısı)'na denir.

Yiğit başı:

Esnaf Loncalarında icrâ memuru.

⁶² Mecelle-i Umuri Belediye: Esnafın Amirleri, C. I, S. 569.

⁶³ Aynı Kaynak, S. 571.

Pazar Başı:

Pazar: Üstü açık alış-veriş yeridir. Bu Pazarda Kahyalık (Kethüda)lık gibi bir vazifesi olan adamdır.

Emekli ve Hasta Esnaf:

Her esnafın çalışanları ve çalışmayanları diye ikiye taksim olunurlar:

- 1- Harici,
- 2- Dahili.

Harici kısmının da bir kaç nevi vardır.

a- Mütেকaid (Emekli) ler. Bunlar esnafın üstadlarından olup yalnız ihtiyarlık sebebiyle dükkanlarına gelip gidemediklerinden kalfaları marifetiyle idare olunur.

b- Aceze. Bunlar da esnaf üstadlarından olup yaşları gereği dükkana gelemiyenler ve dükkanları vasıta ile idare ederler.

c- Malüller. Esnafın hangi derecesinden olursa olsun her hangi bir arıza ve şifasi mümkün olmayan bir hastalığa düşmüş biri. Bunlara esnaf sandığından yardım edilir. Üstadları ve kalfaları tarafından ayrıca infak ve işelerine yarayacak yardım yapılır.

2- Dahili kısım ise şunlardır:

Üstad, Kalfa, Çırac ve yamaktır.

Esnafın Orta Sandığı ve Müşterek Malları

Her esnafın yardımlaşma sandığı vardı. Kethüda ve Yiğitbaşı ile ihtiyarların nazaret ve mesuliyeti altında bulunan bu sandığın sermayesi esnafın teberruatı (bağışları) ile çıraclıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa terakki edenler için ustaları tarafından verilen paralardan ve haftada, yahut ayda bir esnaftan tahammül derecelerine göre toplanılan hisselerden ibaretti.

Osmanlı Zamanında

Çarşı ve Pazar

"Selçuklular zamanından beri sanat ve ticaret erbabı açık veya kapalı çarşılardaki dükkanlarında çalışırlardı. Bu usul Osmanlılar zamanında disiplinli bir şekilde geliştirilmiş ve dükkan açıp sına ve ticari faaliyette bulunma yetkisi kontrol altına alınmıştır.

Taşra şehirlerindeki çarşılar İstanbul'daki çarşıların modelleri halindeydi. Çarşılar umumiyetle bezestan veya bedesten (kapalı çarşı) in etrafında toplanırdı. Çarşının ya ortasında yahut yanbaşıda da pazar yeri bulunurdu. Esnaf gibi çarşının da görevlileri bulunur, hammadde tevziatını bunlar yürütürlerdi.

Çarşılar sabahleyin dua ile açılır, ikindiden sonra kapanırdı. Malların burada pazarlanması ve vergisinin alınması gerekirdi. Toptan ticaret kapan denen hanlarda yapılırdı. Perakende satışa konu olan mallar bakkallara çarşı yetkilileri tarafından dağıtılırdı.

Her seviyedeki piyasanın kurulması ve işlemesi devletin bilgisi altında gerçekleşirdi. Bu olgu ticaretin devlet denetimi altında cereyan etmesini sağladığı gibi mali denetime de imkan vermekte, vergi gelirlerinin düşmesini önlemekteydi. Başka yerlerde seyyar satıcılık yapma ve diğer esnaftan düşük fiyatla mal satma yasaklanmıştı" (64).

⁶⁴ Osmanlı Ansiklopedisi, C. 5, S. 151.

Konya'da Ağaç Pazarı

Osmanlı Şehirlerinde Esnaf Teşkilatı

Her esnafın müstakil bir çarşısı vardı. Bu çarşı esnafın adıyla anılırdı. Hallaçlar çarşısı, Berberler çarşısı, Demirciler çarşısı gibi.

Yalnız şekerçi, berber ve nal çarşıları dışında dükkan açmaya ve özellikle ekmekçilerin muhtelif mevkilerde sanatlarını icra etmelerine müsaade edilirdi.

Esnafın kendi tarafında seçilen ve Muhtesibin izni ile bunun seçimi kanunlaşan bir reisi vardı. Buna önceleri Ahibaba, sonraları Kahya, daha sonra müteveli (idareci) denirdi.

Her esnaf çarşısının çoğunlukla ortasında veya diğer münasib bir mahallinde müteveliye mahsus büyükce bir dükkan ve üzerinde bir oda vardı. O odada Lonca heyeti toplanırdı.

Her esnaf çarşısında ve çoğunlukla mütevellinin dükkanı karşısında veya yanında bir çeşme ve yanında bir karlık ve bir sebil vardı.

Her esnafın kendine mahsus büyük bir sancağı ve bir de alemdarı bulunur. Sancak beş altı arşın dörtken yeşil atlastan mamul ve üzerine rengarenk ipek bir kısmı sırma ile işlenmiş, konuyla ilgili Ayeti kerimeler ve Hadis-i Şerifeler işlenmiş ve ortasında büyücek bir Hilal ve onun içinde sarı madenden yazılmış Lafza-i celal konmuş. Ve bu sancakta ayrıca o esnafın alameti vardır.

Her esnafın (çarşının) davetçisi vardır. Vazifesi: Mütevellinin dükkan ve odasını açmak, kapamak, temizlemek, mütevellinin istediği kimseleri davet etmek, öğle ve ikinci ezanlarından yarım saat evvel çarşının muayyen üç ayrı yerinde Namaz Vakti ey mü'minler nidasiyle esnafa namaz vaktinin yaklaştığını bildirmek. Ve Akşam üzeri mesainin tatil zamanı geldiğini ilan etmek.

Her esnafın (çarşının) muvazzaf bir çeşmecisi ve karcısı vardır. Vazifesi gerektiğinde su yollarını tamir etmek ve çeşmeyi temizlemek ve yazlarda kar ve soğuk su dağıtmaktan ibarettir.

Her esnafın (çarşının) bir bekçisi bulunur. Vazifesi çarşığı süpürmek ve esnafın dükkanları kapatıp gitmelerinden sonra her dükkanın kapıyı ve kilitlerini yoklayarak kilitlenmemiş ise dükkan var ise sahibine haber göndermek ve geceleri çarşığı dolaşarak korumaktır.

Her esnafın bir duacısı vardır. Vazifesi: Sabah namazını müteakib mütevellinin dairesi önünde bütün esnafın toplanması ve bunlara dua okumasıdır. Çünkü duadan evvel dükkan açılmaz kaidesi vardır.

Her esnafın işleri ve muameleri doğrudan doğruya Müteveli (Kethüda-Kahya-İdareci) tarafından idare ve icra olunur.

Müteveli esnafa karşı bütün muamelelerden sorumludur.

Mütevellinin yanında üstadlar tarafından seçilme ve beş kişiden mürekkep bir Lonca Heyeti vardır..

Bu heyet, özel dairelerinde ve mütevellinin başkanlığında toplanır.

Müteveli esnafa ait her çeşit meseleleri bu heyetle birlikte müzakere eder ve karara bağlarlar.

Karardan müteveli ile birlikte heyet idarenin tamamı ve icra ile idareden yalnız müteveli esnafa karşı mesul kalır.

Esnaf mütevellisi esnaf tarafından seçim ile tayin olur.

Müteveli vefat veya istifa ettiği veya diğer bir şekilde ayrıldığı takdirde infisal ettiği günün ertesi gün seçim yapılır. Mütevellinin infisaliyle beraber esnafın bilumum üstadları toplanır bunlardan Loncaya dahil bulunmayanların en kıdemlisi, mütevellinin defterlerini Lonca heyetinden alır, sandık mevcudunu sayar ve hazirunun kefaletiyle ahz u kabz eyler. Ve o mecliste müteveli seçimi yapılır.

Müteveli olacak zatın üstadların oldukça kıdemlilerinden olması ve alakalı üç üstad yetiştirmiş olması, ehali arasında sıdk ve istikametle tanınmış, salih ve muhabbet ve hayır işlemekle tanınır olması şarttır.

Böylece Müteveli seçilince Mübaşir mütevellinin ismini esnafa ilan eder.

Aynı mecliste Lonca heyeti seçilir.

Ve seçim sırasında yeni müteveli ve eskisi azil ve infisaldan dolayı çekilmişse o da bulunmaz.

İdare heyetine seçilen zat beş senedenberi üstad sınıfında bulunması, hiç mahkum edilmemiş olması, esnaf arasında sıdk ve doğruluğu ile tanınmış olması.

Seçmenlerin de yalnız üstad sınıfından olması şarttır.

Dördü dahili, ve birisi de harici üstaplardan ittifak ve ekseriyetle beş kişilik heyetin seçimi sonrası isimleri diğer bir üstad tarafından işbu mecliste hazır bulunmayan Yeni Müteveliye gizlice duyurulur.

Müteveli de bu adamlarla beraber çalışabilirim cevabını verecek olursa özel merasim ile odaya alınır karşılanır ve tebrik edilir ve durum büyük meclise bildirilir.

Yeni müteveli bu heyetle çalışamayacağını bildirecek olursa heyet tatil olunur ve durum büyük meclise bildirilir.

Reis müteveliyi davet eder, heyetin hepisinden mi yoksa bir ve ya iki şahıstan mı memnun olmadığını sorar, eğer hepisinden ise müteveliyi istifaya davet eder ve üstadlar tarafından tekrar müteveli ve idare heyeti seçmelerini ister...

Seçim bitince ve büyük meclis bu seçimi kabul edince büyük meclisin reisi müteveliyi ve büyük meclisten üç, ve loncadan iki azayı yanına alarak hakimuşşeri (kadıyı) ziyaret eder ve seçimin durumunu anlatır, ve bu kimselerin bu işleri ifaya muktedir zühd ve salah ve vakıf işleri ve esnafı idareye kadir, iyi hal kimseler olduklarını kayd ve tescil ile resmi mürasele-i şeriyyesini alarak ve yine bunların tamamı esnafın lonca odasına gelerek üstadların umumunu davet ve müteveli efendinin ve müteveli efendinin mütevelliliğine hükmi şer'i şerifin muvafakatını aldığını bildirir ve kendisi esnafa takdim ile esnafın kendisine hürmetkar ve mütevellinin de esnaf haklarına dikkatli ve riayetkar olmasını tenbih eder ve loncada mahfuz olan mütevellinin esasını kendisine emanet eder. Müteveli şimdiki idare heyeti ve sabikayı hemen toplantıya çağırır eski mütevellinin hesaplarını tedkik eder ve bu hali büyük meclise bildirir ve tasdikini alır ve bu yeni hali ilan eder.

Esnafın ve Lonca (Oda) Heyeti Toplantıları

Bu heyet her Arabi (hicri) ayın birinci ve üçüncü cumua günleri Lonca dairesinde mütevellinin riyasetinde toplanır

Kehyalar Meclisi Toplantısı:

Bu meclis 24 esnafın mütevellilerinden mürekkebtir.

Her Arabi (hicri) ayın sonuncu cümua günü toplanır. İçlerinden birini reis -kehyalar başı - seçerler.

Bunların toplantısında Müftü ve kadı bulunurlar. Bu mecliste hangi esnafın mütevellisi kehyalar başı olarak seçilirse meclis sonra o esnafın çarşısındaki lonca odasında toplanırlar.

Ziyafet Toplantısı

Senede bir defa şehir dışında yapılır. Esnafın bütün üstad ve kalifa ve çırak ve yamakları harici mensubları eğlenmeye toplanırlar..

Üç Günler Toplantısı

Senede yine bir defa olmak üzere toplanılır tam üçgün üç gece devam eder. Bu sebepten buna bu ad verilmiştir, bu toplantının ana amacı eğlencedir....

Fevkalâde Toplantısı

İcabı halinde bu toplantı yapılır. Toplantı yeri kehyaların toplantı dairesidir. Hükümet tarafından ahalinin tehammülünün üstünde bir teklif vaki olursa veya esnaf arasında müteamel olan usule uygun olmayan bir muamele yapıldığı takdirde veya kehyalar meclisinin kesinlik kazanan kararlarının tatbikini kabul etmediği zaman kehyalar meclisi toplanır ve her esnafın üstadlarından üçer kişi davet ederek keyfiyeti müzakere ederler, fikirde birlik olursa kehya başı diğer iki kehya ve iki üstad alarak kadiye ve hükümetin en büyük memuruna varırlar.

Memleket Toplantısı

Esnafın toplantısı faydalı olmazsa bu toplantı yapılır. Büyük cami'de veya şehrin kenarında namazgahta (Bayram namazlarının kılındığı yerlerde) yapılır.

Bunda kehyalar ve bilumum üstadlar, memleketin ayân ve eşrafı, önde gelen ve muteber kimseler ilan suretiyle davet olunurlar. Kadı ve müfti lerde davet edilirler. Müfti gelir kadı gelmez. Kehyalar meclisi reisi toplantının sebebini anlatır...

GEDİK:

Efradı belli ve değişmez sayıda olan bir toplulukta vazife gören kimselerin işgal ettikleri yer. Münhâl olan yere derhal başkası tâyin olunurdu. Efradı belli ve değişmez sayıda olmayan hizmetlerin hiç birisine gedik denmez. Hudut vilâyetleri gönüllü, neferaltı, müteferrika ve çavuşların bir kısmı, hisar erleri, bir kısım esnaf ustaları vs. hep gedik idi.

Esnaf gedikleri. Bu, bir nevi imtiyaz ve inhisar usulü idi. Her cins esnaf için muayyen adette iş yeri ve dükkân tesbit edilmişti. Bunların sattığını başkası satamaz ve işlediğini başkası işleyemezdi. Bir gedik birisine tevcih olunurken kendisinden muayyen bir para alınır ve eline ferman verilirdi.

Gedikler müstekâr ve havaî olmak üzere iki çeşitti. Muayyen ve belli bir iş yerine bağlı ve sanatın orada icrası şart olanlara müstakâr(sâbit) gedik denirdi ki alâmetleri tezgâh gedik ve aletti. Havaî (arzuya göre) gedik ise şahsa ait olup sahibi sanatın istediği yerde icra ederdi.

Müstakâr gedikler buldukları mülkün sahibine kira vermekle mükelleftirler. Lâkin kira bedelleri dondurulmuş olduğu gibi mal sahibi tahliye dâvası dahi açamazdı. Bu âdeta mülke bir nevi iştirak demektir.

Gedik sahiplerinden biri ölür veya sanatı terk ederse, gedik inhiâl eder ve aynı şartlarla kalfalardan birisine tevcih edilir. O zaman kendisi usta ve çıraklarından en kıdemlisi kalfa olurdu. Bu usulün XVI. Yüzyıldan itibaren carî olduğu biliniyorsa da ilk vaz' tarihi mechuldür. O zamanlar gedik tâbiri kullanılmaz ve bu imtiyaz sahiplerine usta denirdi.

Gedik tâbiri ise 1727 tarihinden sonra kullanılmıştır. İlk zamanlarda gedikler yalnız ihtiyaç maddeleri ticaretiyle meşgul esnafa tahsis olunmuşken bilâhare her çeşit esnaf gedikleri hâsıl olmuştur. İlk defa III. Selim bunları islah ile yine yalnız zarurî ihtiyaç maddeleri ticaretiyle meşgul esnafa inhisar ettirmeğe çalışmışsa da, II. Mahmud devrinde gedikler büsbütün genişletilerek yeniden bir çok esnaf çeşitleri gedik usulüne bağlanmıştır. 1860 senesinde gedikler hakkında bir nizamname vücuda getirilmiş ve nihayet 1913 senesinde tamamen ilga olunmuşlardır⁽⁶⁵⁾.

Esnaf Cemiyetleri

Esnaf Kethüdalıklarının ilğası ve yerine Esnaf Cemiyetlerinin konması konusunda 16 Mart 1329 / 1911 da Şurayi Devlet'ten bir kararı çıkmış ve bu karar Mecelle-i Umuri Belediye'de 555 nci maddede şöyle aktarılmıştır:

Esnaf kethüdalıklarının ilğasıyla her sınıf esnafın ayrı cemiyet tesis edebileceğine dair 24 Mayıs 1328/1910 tarihinde irade-i seniye-i cenabı padişahiye iktiran etmiş olan talimatnamede:

⁶⁵ Osmanlı Tarih Lügatı: Midhat Sertoğlu.

"Esnaf tarafından seçilen cemiyet azasının şehir emanetince tedkik edilip tasdik edildikten sonra cemiyet azası içlerinden birisini başkanlığa seçip ve müşterek mazbata ile Dersadet Emanetine ve taşrada da Belediye dairelerine haber vereceklerdir. Başkan ve azanın isimleri Derseadet'te Şehremaneti'nce ve taşrada da Belediyece mahsus bir defterde kayd olunur" şeklinde olan altıncı maddesi ile bundan müteferri olan yedinci, onikinci ve yirmi altıncı maddeleri 16 Mart 1331/1913 tarihinde tadil edilerek cemiyetler başkanlığına birer mes'ul katip tayini usuli ittihaz edilmişti.

Esnaf işleri ile meşğul olmak, onlara mesul katip tayin etmek usulen ve kanunen Belediyelere aid olmak lazım gelirken İttihad ve Terakki hükümeti zamanında Belediyenin bu hakkına tecavüzle mesul katipler doğrudan doğruya cemiyet tarafından tayin edilmeye ve bu suretle esnaf ve dolayısıyla bilumum sanat, ticaret ve zaruri ihtiyaç maddeleri üzerinde istenildiği tarzda muamele icrasına başlanmıştı. Umumi Harb sırasında teşekkül eden esnaf cemiyetleri ve bu cemiyetlerin icraat ve muamelatları hep bu mesul (sorumlu) katip marifetiyle yürütülürdü.

İttihad ve Terakki hükümeti düşerek yerine Hürriyet ve İtilaf gelince onlar da seleflerinin yoluna gitmeyi ve Hürriyet ve itilafın en ileri gelenlerini cemiyetin sorumlu (mesul) katipliklerine tayin ettirmeye başlamışlardı. Bu usulün zararları dört senelik elim bir tecrübe ile anlaşılmiş olduğu için Talimatname bu maddelerin iade-i meriyeti lüzumu makul sebeplerle Şehir Emaneti Babıaliye yazılarak 11 Teşrinievvel sene 1335 tarihinde çıkmış ve "Takvim-i Vekayi" ⁽⁶⁶⁾ (Osmanlı Resmi Gazetesi) inde 25 Teşrinievvel 1335 (1917) tarihli ve 3678 nolu nüshasıyla ilan edilen bir irade-i seniyye ile mezkur maddelerin hükmü iade edilmiştir.

Binaenaleyh bu gün her hangi bir esnaf talimatnameye ve cemiyetler kanununa tevfiikan arzu ettiği tarzda cemiyet teşkil ve istediğini

⁶⁶ Takvimi Vekayi 2. Sultan Mahmud'un emri ile kurulmuş ve 2 kasım 1831 tarihinde yayına başlamıştır. Resmi gazete mahiyetinde olmakla beraber, iç ve dış olayları, fen, sanat, ticaret ve ziraate ait haberleri de bildirecekti. Mekke kadılığından mazul Şeyhzade Esad Efendi ilk olarak Takvimi Vekayi nazırı edilmişti.

başkanlığa ve azalığa seçmeye hak ve salahiyetine haiz olup bunlara ne siyasi cemiyetler ne de Belediyece müdahale olunmamaktadır." ⁽⁶⁷⁾

Şehremaneti :

İstanbul Belediyesinin eski adıdır. Başdaki memura Şehremini denilirdi. Eski islam hükümetlerinde olduğu gibi Osmanlılarda da Belediye işleri Kadılar tarafından görülüyor ve ihtisab ağası gibi bazı memurlar da bu hususta yardımcı mevkiinde bulunuyordu. Şehremanetin teşekkülü hicri 1271 (Miladi 1854-1855) tarihidir.

Önceleri ihtisab (Muhtesiblik) emini ve ağaları Belediye vazifesiyle alakadar olup şu kadar ki bunlar Kadıların maiyetinde icra memurluğu ve belediye zabıta müfettişliği vazifesini ifâ ederlerdi. Kadıların ve bilhassa esnaf üzerindeki nüfuzu hem kat'i hem ser' (hızlı) idi.

Şehremaneti Cumhuriyet devrinde İstanbul Belediyesi adı ile ve vilayetle birleştirilerek şehremaneti ile birlikte tarihe karışmıştır.

⁶⁷ Mecelle-i Umuri Belediye C. 5, S. 890.

13. BÖLÜM

OSMANLI - TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE TİCARİ TEŞKİLAT ve ODALAR

1997'de Konva'dan Bir Manzara

TİCARET KANUNU

İlk Ticaret Kanununun tarihi 1850'dir. "Kanunnamei Ticaret" adındaki bu kanunun birinci ve ikinci kitapları, 1807 tarihli Fransız Ticaret kanunundan çevrilmiştir. Ancak bu kanundaki hükümler şer'î hükümlerle çelişmekteydi. Meselâ, Kur'an-ı Kerim faizi yasaklamaktayken, bu kanun faizi kabul ediyordu. Kanunnamei Ticaret, daha sonra çıkarılan zeyillerle (ekler) tamamlandı. Bu kanun, bir yandan terceme yanlışlarıyla dolu, diğer yandan da ülkenin ihtiyaçlarını karşılamağa yeterli değildi. Bu sebeple, 1916'da bir kurul teşkil edilmiş ve sözkonusu kanunun değiştirilmesi işlemlerine girişilmişti. Birinci Dünya savaşının araya girmesiyle bu çalışmalara son verildi. Cumhuriyetin ilânından sonra İstanbul'da kurulan bir komisyon, 1916'da yapılan proje üstünde çalıştı. Bunda birtakım değişiklikler ve ekler yaparak, tasarıyı meclise verdi. Tasarı 26 Mayıs 1926'da maddeler üstünde tartışma açılmadan bütün olarak incelendi ve kabul edildi. yeni kanun 4 ekim 1926'da Medenî kanun ile birlikte yürürlüğe girdi. Bu kanunda deniz ticareti kısmı yoktu. 13 Mayıs 1929'da 1440 Sayılı kanunla deniz ticaretini düzenleyen hükümler, Ticaret kanununun eki olarak yürürlüğe girdi. Bu kanun için yararlanılan kaynaklar değişik olduğu için hükümleri arasında çelişkiler vardı. Ayrıca Borçlar kanunu ve Medenî kanun hükümleriyle de çatışıyordu.

Bu sebeple kanun, birçok tenkide yol açtı ve birçok uygulama aksaklığına sebep oldu. Nihayet bütün bu durumları göz önüne alan kanun koyucu, yeni bir Ticaret kanunu hazırlattı ve eskisini 31 aralık 1956'da yürürlükten kaldırarak, yeni Ticaret Kanununu 6762 sayıyla 1 Ocak 1957'de yürürlüğe koydu.

1957 tarihli yeni Ticaret kanunu bir başlangıçla beş kitaptan meydana gelir. Birinci kitap, "Ticarî İşletme" başlığını taşır. Burada ticarî işletme, tacir, ticaret sicili, ticaret unvanı, haksız rekabet, tacir yardımcılarında bazıları düzenlenmiştir.

"Ticaret Şirketleri" adını taşıyan ikinci kitapta, önce ticaret şirketlerine ilişkin genel hükümler konulmuş, sonra da her ortaklık türü ayrı ayrı düzenlenmiştir. Ancak 1969'da çıkartılan Kooperatifler kanunuyla, Ticaret kanunundaki kooperatiflere ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmıştır.

Ticaret kanununun üçüncü kitabı "Kıymetli Evrak" başlığını taşır ve kıymetli evraka ilişkin hükümleri düzenler.

Dördüncü kitap "Deniz Ticareti" başlığı altında deniz ticaretini düzenler. Beşinci kitap sigorta hukukuna ayrılmıştır. Bütün bunlardan sonra gelen son hükümlerse, bir yandan, kanuna sonradan eklenmesi ihtiyacı görülen hükümleri kapsarken, öte yandan da kaldırılan hükümleri gösterir. Yeni Ticaret Kanunu 1475 maddedir.

Ticaret Odaları :

Tanzimattan sonra ⁽⁶⁸⁾ gerek Loncaların gerek Gedik ve iltizam usullerinin yeni şart ve ihtiyaçlara göre düzenlenmesi için bazı çalışmalar yapılmıştır. 1860 ta Midhat Paşa gedikler için yeni bir nizamname hazırlattığı gibi 1879 da açılan İstanbul Ticaret Odasının başlıca amacı esnafı yeniden teşkilatlandırmakdı. 1909 da, II. Meşrutiyet devrinde Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi çıkarıldı. Bundan sonra esnaf kendi arasında dernekler meydana getirmeye başladı. 1910 da ticaret ve sanayi odaları için yeni bir nizamnameler yapıldı. 1913 te ise Gedik ve Lonca usülü tamamen kaldırıldı.

Esnaf ve sanat sahiplerinin durumuna dair Cumhuriyet devrinde ilk defa 1924 te 655 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu yayınlandı. Aynı yılın eylülünde ise bu kanuna dayanan bir de nizamname çıkarıldı. Kanunun 15. madesi ile nizamnamenin 135. maddesi eski Esnaf Cemiyetleri hükümlerini değiştiriyordu. Ticaret ve sanayi Odala-

⁶⁸ Tanzimat-i Hayriye: 3 Kasım 1839 (26 Şaban 1255) tarihinde Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen büyük reform. Tanzimat, Mustafa Reşid Paşa tarafından Gülhane'de okunan Sultan Abdülmecid'in bir hatt-ı humayanuyle ilan olunmuştur. Ki bununla Osmanlıda Tanzimat devri başlamıştır ve buna Tanzimat Fermanı ismi de verilir. Ve gülhane İstanbul sarayburnunda Topkapı sarayının içerisinde bir mevki adıdır. Bu tanzimat orada okunmuştu. Bu sebepten bu adı almıştır: "Osmanlı Tarih Lugatı: Midhat Sertoğlu Enderun Kitabevi 1986 İstanbul: S. 329".

rı Kanunu 1942 de yeniden değiştirildi ve 4355 sayılı kanunla bütün eski kanun ve nizamnameler kaldırıldı.

KONYA TİCARET ODASI ⁽⁶⁹⁾

Tanzimattan sonra gerek Loncaların gerek Gedik ve iltizam usullerinin yeni şart ve ihtiyaçlara göre düzenlenmesi için bazı çalışmalar yapılmıştır. 1860 ta Midhat Paşa gedikler için yeni bir nizamname hazırlattığı gibi 1879 da İstanbul Ticaret Odası, 1879 da Tarsus'da Ticaret ve Sanayi Odası, ve 1882 de Konya'da Ticaret ve Sanayi Odası kuruldu.

ODALARIN GÖREYLERİ

⁶⁹ Oda; Umumi manası koğuş veya kışla idi. Nitekim Enderun koğuşlarına oda denildiği gibi Yeniçerilerin ikamet ettiği kışlalara da oda denirdi. Her bölük veya ortanın ayrı odası vardı. Osmanlı Tarih Lugatı: Midhat Sertoğlu Enderun Kitabevi 1986 İstanbul: S. 239.

ODALARIN GÖREVLERİ

1912-1951 tarihinde kabul edilen 2367 sayılı Kanun ile 1990 sayılı Kanunla bazı değişiklikler yapılarak ve bazı maddelere değişiklikler yapılarak Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Devir Ticaret Odaları'nın görevleri şöyle açıklanmıştır:

a) Millîki alımlı ve satılabilir kıymetli menkul ve gayrimenkul taşınmazların devri ve devir dışı devri işlemlerinde gerekli belgeyi düzenlemek,

14.

BÖLÜM

b) Ticaret ve sanayi hayatında meydana gelen değişiklikleri ve ticaret hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek, ticaret hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek, ticaret hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek,

ODALARIN GÖREVLERİ

c) Ticaret ve sanayi hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek, ticaret hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek,

d) Menkul kıymetlerin devri işlemlerinde gerekli belgeyi düzenlemek ve bunları ilgili mercilere bildirmek, ticaret hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek,

e) Sair mevzuatta verilen görevleri yapmak ve bunları ilgili mercilere bildirmek, ticaret hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek,

f) Mevzuatta Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca ve diğer bakanlıklarınca verilen görevleri yapmak ve bunları ilgili mercilere bildirmek, ticaret hayatında meydana gelen değişiklikleri takip etmek ve bunları ilgili mercilere bildirmek,

g) Millîki alımlı ve satılabilir kıymetli menkul ve gayrimenkul taşınmazların devri ve devir dışı devri işlemlerinde gerekli belgeyi düzenlemek ve bunları ilgili mercilere bildirmek,

1912-1951 tarihinde kabul edilen 2367 sayılı Kanun ile 1990 sayılı Kanunla bazı değişiklikler yapılarak ve bazı maddelere değişiklikler yapılarak Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Devir Ticaret Odaları'nın görevleri şöyle açıklanmıştır:

KÖNYA

TİCARET ODASI

Ticaret Odaları Kanunu'nun 1. maddesinde "Ticaret Odaları Kanunu ile 1912 yılında kabul edilen 2367 sayılı Kanunla bazı değişiklikler yapılarak ve bazı maddelere değişiklikler yapılarak Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Devir Ticaret Odaları'nın görevleri şöyle açıklanmıştır:"

Ticaret Odaları :

1. Madde - Ticaret Odaları Kanunu ile 1912 yılında kabul edilen 2367 sayılı Kanunla bazı değişiklikler yapılarak ve bazı maddelere değişiklikler yapılarak Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Devir Ticaret Odaları'nın görevleri şöyle açıklanmıştır:

2. Madde - Ticaret Odaları Kanunu ile 1912 yılında kabul edilen 2367 sayılı Kanunla bazı değişiklikler yapılarak ve bazı maddelere değişiklikler yapılarak Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Devir Ticaret Odaları'nın görevleri şöyle açıklanmıştır:

3. Madde - Ticaret Odaları Kanunu ile 1912 yılında kabul edilen 2367 sayılı Kanunla bazı değişiklikler yapılarak ve bazı maddelere değişiklikler yapılarak Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Devir Ticaret Odaları'nın görevleri şöyle açıklanmıştır:

4. Madde - Ticaret Odaları Kanunu ile 1912 yılında kabul edilen 2367 sayılı Kanunla bazı değişiklikler yapılarak ve bazı maddelere değişiklikler yapılarak Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Devir Ticaret Odaları'nın görevleri şöyle açıklanmıştır:

ODALARIN GÖREVLERİ

24/12/1981 tarihinde kabul edilen 2567 sayılı kanun 5590 sayılı kanunda bazı değişiklikler yapmış ve bazı maddelerin değiştirilmesinden sonra Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Deniz Ticaret Odalarının görevleri şöyle sıralanmıştır.

a) Mesleki ahlakı ve tesanüdü korumak, ticaret ve sanayinin genel menfaatlere uygun surette gelişmesine çalışmak,

b) Ticaret ve sanayii ilgilendiren bilgi ve haberleri derleyerek ilgililere ulaştırmak, resmi makamlarca istenecek bilgileri vermek ve bilhassa ticaret ve sanayi erbabının mesleklerinin icrasında ihtiyacı olabilecek her çeşit bilgiyi müracaatlar halinde kendilerine vermek veya bunların elde edilmesini kolaylaştırmak,

c) Ticaret ve sanayiye ait her türlü incelemeleri yapmak, bölgeleri içindeki iktisadi, ticari ve sınai faaliyetlere ait endeks ve istatistikleri yapmak, başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını takip ve kaydetmek ve mümkün olan vasıtalarla yaymak,

d) Menşe Şehadetnameleri, fatura suretleri, rayiç fiyatları, ATA karneleri ve ATR belgeleri, imza sirküleri, tır karneleri vb. belgeleri tasdik ve tanzim etmek,

e) Sair mevzuatın verdiği görevlerle, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca verilecek görevleri yapmak,

f) Mevzuatla Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca ve bu bakanlığa bağlı müesseselere verilecek işlerin odalara tevdi halinde bunları yapmak,

g) Meslek faaliyetlerine ait mevzular hakkında bakanlıklara, illere ve belediyelere tekliflerde ve dileklerde bulunmak,

h) Bölgelerin içindeki ticari teamülleri tesbit edip örf ve adet haline getirmek,

Odalar bunlardan başka yürürlükteki mevzuat hükümleri dahilinde aşağıdaki görevleride yapabilir:

- Ticaret mallarının vasıf ve keyfiyetinin tayinine yarayıcı laboratuvarlar kurabilir ve bunlara iştirak edebilirler.
- Milli Eğitim Bakanlığının müsadese ve denetiminde ticaret, denizcilik ve sanayi kursları açabilir, açılan kurslara yardımda bulunabilirler, memleket içinde ve dışında ihtiyaç duyduğu alanlar için öğrenci okutabilir ve stajyerler bulundurabilirler.
- İlgililerin talebi halinde, ticari ve sınai ihtilaflarda hakem olabilirler.
- mahalli veya bölge sergileri, panayırlar, umumi mağazalar, depolar, kredi müesseseleri ve mevzuları dahilindeki kulüpler, müzeler ve kütüphaneler açabilirler veya açılmış / açılacaklara katılabilirler.
- Yetkili bakanlıkça tayin edilen sahalarda, sanayi siteleri veya organize sanayi bölgeleri kurabilirler ve yönetebilirler.

ODALARIN DOLAYSIZ OLARAK

YAPTIKLARI HİZMETLER

Bilgi Vermek

- Ülkemizden mal almak ve satmak isteyen dış ülkelerdeki firmaların iş teklifleri, Odaların yayın organlarıyla ve sirkülerle üyelere duyurulur.
- Birçok üretim ve tüketim malları, malın cinsine, muhafaza şekline ve satış şartlarına göre muhtelif isimlerle anılan fireler vermektedir. Tüccarlar çoğu zaman malın firesinden dolayı resmi makamlara açıklamada bulunmak mecburiyetinde kalırlar. Bu konuda en iyi bilgi,

ancak ticaret odalarınca tesbit edilebileceği için, maddeyle ilgili meslek komiteleri fire nisbetini tesbit ederler.

- Üyelerin ticari faaliyetleri sırasında ticari, iktisadi ve mali mevzuatlarıyla ilgili olarak karşılaşıcağı sorunları takip eden odalar, bu sorunları gidermekte faydalı olmaya çalışmaktadırlar.
- Oda kütüphanelerinde hemen hemen bütün devletlerin tüccar ve sanayicileri ihtiva eden adres kitapları bulunmaktadır. İktisadi ve mali konulardaki literatür ile ilgilenmek ve araştırma yapmak isteyen herkesin istifadesine açık tutulmaktadır.

Belge Vermek

- Distribütörlük, mümessillik ve tek satıcılık belgeleri vermek; Kayıtlara ve fiili duruma göre bu nev'i belgeleri ilgili resmi dairelere ibraz etmek isteyen mensuplarına, uygun görülürse bu belgeler verilir.
- Bilirkişi ve ekspertiz raporları düzenlemek; idari ve kazai mercilere ticari konularda bilirkişi veya eksper tayin edilmek istenirse, isim ve ihtisasları odalarca daha önceden tesbit edilmiş bulunan üyeler, bilirkişi veya eksper tayin eden mercilerin hizmetine arz edilir.
- Oda mensuplarına ait kayıt sicil suretleri ve üyelik kimlik kartları vermek; ithalat yapmak, ihaleye girmek, marka tescili yaptırmak isteyen üyelerince talep edilecek sicil suretlerini ve tacirlerin resmi ve özel kişilerle olan münasebetlerinde kendilerini tanıtıcı kimlik kartlarını düzenler ve verir.
- Gizli olmayan sicil suretlerini vermek.
- Kefaletname ve taahhünamelerde yazılı imza sahiplerinin Odalardaki durumunu gösteren tasdik şerhlerini vermek.
- Kapasite belgelerinin düzenlenmesini sağlamak; Odalara kayıtlı bulunan sanayicilerin ihtiyaçlarında kullanılmak üzere talep ettikleri kapasite raporlarının hazırlanması için eksper tayin eder ve eksperlerin verdikleri ekspertiz raporuna göre kapasite raporlarını düzenler.
- Odalara kayıtlı firmalarla ilişki kurmak isteyen yerli ve yabancı firmalara istedikleri iş kollarındaki firmaların adreslerini vermek.

- Ticari konular hakkında bilgi vermek, kanun boşluklarının doldurulmasında kullanılan ticari örf ve adetler ile usuller hakkında bilgi verir.

Yayın Yapmak

- Günlük olarak odalara gelen iş tekliflerini odaya kaydolan, kaydını sildiren, kaydında değişiklik yaptıran firmaların isim ve adresleri, günün ekonomik olayları, ticari ve sınai faaliyetleri ilgilendiren mevzuat ve oda hakkındaki haberler basın yolu ile üyelere duyurulmaktadır.
- Odalara kayıtlı bulunan kişi ve kurumların isim, adres ve mesleki konuları gibi hususlarda ilgililerin hizmetine arzedilen adres kitapları lüzum görüldükçe hazırlanmakta ve dağıtılmaktadır.
- Odalar, muhtelif resmi kurumların rapor istemleri halinde ve lüzum görüldükçe muhtelif iktisadi ve sosyal konularda raporlar hazırlayarak yayınlamaktadırlar.
- Ekonomik ve sosyal sorunlarımıza ve konulara ilişkin kitapların hazırlanması ve yayınlanması da odaların görev ve faaliyetlerindedir.
- Üyelere mali mükellefiyetlerini hatırlatmak, konferanslar, seminerler ve toplantılar düzenlemek suretiyle onları bilgilendirmek.

ODALARIN SOSYAL VE KÜLTÜREL

ETKİNLİKLERİ

Ülkemizde Odalar 5590 sayılı kanunun emrettiği görevlerin dışında bir çok sosyal ve kültürel etkinliklerde de bulunmaktadır. Böylece faaliyetleri salt kendisine üye olan tacir ve sanayicilerle sınırlı kalmayıp tüm vatandaşlara, sosyal ve kültürel konularda etkinliklerde sunmaktadırlar.

TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Tüketici, geniş anlamda şöyle tanımlanabilir; Tüketim ve kullanım amacıyla mal ve hizmetleri, satın alan kişi, yani "nihai tüketici"dir.

Son yıllarda tüketici şikayetlerinin artması ve medyanın bu konu üzerine hassasiyetle gitmesi neticesinde Odalarda "Tüketici Koruma Servisleri" oluşturulmaya başlanmıştır. Oluşturulan bu servisler veya bürolar neticesinde halkımızın daha kaliteli mal ve hizmet alması sağlanmıştır.

Satın aldığı mal ve hizmetten dolayı şikayette bulunan tüketicinin, bu şikayeti ile ilgili müracaatının, kendisi veya kanuni vekili tarafından imzalanarak yazılı şekilde Odaya yapılması şarttır. Şikayet konusu mal ile ilgili fatura veya makbuzun aslı veya sureti ile birlikte müracaatta eklenmelidir.

Şikayetin odalarda mevcut ilgili birime yapılmasından sonra, şikayet edilen tarafın Oda üyesi olup olmadığı tesbit edilir. Şikayet edilen Oda üyesi değil ise durum şikayetçiye yazı ile bildirilir ve dosya işleminden kaldırılır.

Şikayet edilenin Oda üyesi olduğu ve halen çalışır vaziyette bulunduğu tescil şubesinden öğrenildikten sonra, şikayet edilen taraftan konu hakkında yazı ile bilgi istenir. İstenilen bilgileri süresi içinde vermeyenler hakkında 5590 sayılı kanunun Disiplin Cezaları ile İlgili 74. maddesince işlem yapılır.

Şikayet edilen taraftan alınan bilgiler Oda tarafından incelenir. Gerekirse odanın ilgili komitesinden görüş alınır. Şikayet edilen taraf, kusurun kendisinde olduğunu ve giderilmesini kabul ediyorsa ya malı değiştirir ya da parasını iade eder. Böylece dosya kapanmış olur.

Kusurlu bulunupta kusurunu kabul etmemesi halinde Odanın görüşü, Yönetim Kurulu kararı ile taraflara bildirilir ve dilerse adli mercilere müracaat edebilecekleri gibi, anlaşmazlığın Tahkim Uzlaşma ve Hakem Bilirkişilik Yönetmeliğine göre çözümlenmesi için Odaya başvurabilecekleri hatırlatılır.

Tüketicuyu koruma çerçevesinde bazı Odalar firmalar ile Taahhütname imzalamışlardır. Bu taahhütname ile, taahhüt eden, tüketiciye

sunduğu mal veya hizmetlerin, tüketicinin bunlardan olağan şekilde ve makul olarak beklediği kullanım veya tüketim amaçlarına elverişliliğini ve Türk Standartları veya ilgili odanın çeşitli maddelerin kalite, vasıf, ambalajları ile ilgili olarak tesbit edebileceği mesleki kararlara uygunluğunu taahhüt eder.

Taahhüt eden, Odaca hazırlanan "Bu işyeri..... Odası Üyeleri Gönüllü Taahhüdünü İmzalamıştır" ibaresini içeren bir levhayı işyerinde herkes tarafından kolayca görülüp okunabilecek şekilde asmayı kabul eder.

KARŞILIKSIZ ÖĞRENİM BURSU

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odaların kültür hizmetlerinden olan Öğrenim Bursunun amacı; Türkiye'nin ekonomik gelişmesinde önemli rolü olan eğitimi desteklemek, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmak üzere Birliğin ve Odaların bütçe imkanları dahilinde yüksek öğrenim ve orta öğrenim öğrencilerine katkıda bulunmaktır.

TOBB Yönetim Kurulu'nun 9.1.1991 tarih ve 247 sayılı kararıyla onaylanarak yürürlüğe giren Öğrenim bursundan; Üniversitelerde öğrenim gören (açık öğretim hariç) tüm yüksek öğrenim öğrencileri ile orta öğrenim öğrencileri yararlanabilirler.

Öğrencilerin burstan yararlanabilmesi için; herhangi bir yerde çalışmaması, özel ve resmi bir kurumdan burs ve kredi almaması ve en önemlisi maddi desteğe ihtiyacı olması gerekir.

Her yıl kaç öğrenciye burs verileceği, bursun miktarı (Devletçe verilen kredi miktarı dikkate alınarak) Odalarda Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Meclisin Aralık ayındaki toplantısında Oda bütçesi ile birlikte belirlenir ve bunu karşılayacak miktar burs fonuna ayrılır.

Burs sayısı ve miktarı Odalarda Meclisce belirlendikten sonra, Ocak ayı içerisinde, burslarla ilgili bilgiler, burs verilecek eğitim dalının özellikleri ve eğitim dönemleri dikkate alınarak Oda Yönetim Kurullarının uygun göreceği vasıta ve usullerle duyurulur.

Burs ödeme süresi; yıllık öğrenim süresi olan 9 aydır. Öğrencinin durumu, görevli personel tarafından devamlı takip ve kontrol edilir. Öğrencinin başarısız olması, siyasetle uğraşması, ikinci bir kuruluştan burs veya kredi alması gibi durumlarda ödenmekte olan burs kesilir.

HİZMET ŞEREF BELGESİ VE PLAKET

Odalar ve Borsalar; ticaret ve sanayide dürüstlüğü, akde sadakati şiar edinen, istihdam imkanları yaratan, mesleki, sosyal ve hukuki sorumlulukların bilincinde olan, teşebbüs unsurunun çoğalması ile ticaret, sanayi ve turizmin gelişmesini teşvik amacıyla üyelerini Hizmet Şeref Belgesi ve Plaket ile taltif edebilirler.

Her yıl oda ve borsa meclisleri, yönetim kurullarının teklifi ile aşağıdaki niteliklere haiz gerçek ve tüzel kişilere Şeref Belgesi ve Plaket verilmesine karar verebilir.

- Asgari on yıl Meclis ve Yönetim Kurulunda hizmet verenler,
- Süre ile kayıtlı olmaksızın yukarıdaki hizmetlerde üstün başarı gösterenler,
- Yurt ekonomisine etkin ve sürekli istihdam imkanları yaratanlar,
- Ekonomiye teknolojik yenilikler getiren ve üretim artışına katkıda bulunanlar,
- Yurt malını dışarıya tanıtmak-ve ihraç etmekte belirgin başarı elde edenler,
- Vergi sadakatine örnek olanlar,
- Örnek sanayici ve tacir niteliğinde olanlar,
- Oda ve Borsaların kadrolarında üstün başarı ile hizmet edip herhangi bir suretle görevinden ayrılanlar,
- İhracat ve turizmin gelişmesinde büyük yararlılıkları görülen yerli ve yabancılar.

Şeref Belgesi ve Plaket ayrı ayrı verilebileceği gibi her ikisinde bir arada veya değişik zamanlarda aynı kişiye verilebilir. Şeref Belgesi

ve Plaketler Oda ve Borsalarda kendi imkanları ile belli zamanlarda düzenlenecek törenlerle verilir. Şeref belgesi ve Plaket veren Odalar ve Borsalar ve bunların sıra numarasını ihtiva eden birer kayıt defteri tutarlar.

Diğer Faaliyetler

Odaların kanunda öngörülen görev ve hizmetlerin yanısıra yukarıda belirtilen faaliyetlerine daha birçok sosyal ve kültürel faaliyetleri eklemek mümkündür. Bunlar;

- Üyelere danışmanlık hizmetleri verebilmek için Odalarda Hukuk Danışmanlığı ve Mali Danışmanlık büroları ihdas ederler.
- Yatırım ve acil ihtiyaç kotaları ve diğer sanayici kotaları ile ilgili ithal işlemlerini yürütürler.
- Küçük sanayicilerin dış pazarları tanımaları için grup gezileri düzenlerler. Küçük sanayiye kalkındırmaya yönelik etüdler yaparlar.
- Üyelerin ürettiği malların tanıtılması için sergi, fuar düzenlerler ve yurt dışı fuarlarına iştiraklerini sağlarlar.
- Üyelerine çeşitli mevzular hakkında yayın yaparlar, konferanslar, seminerler, paneller düzenlerler ve katılımlarını sağlarlar.
- İhtiyaç olan mahalleri tesbit ederek ilk ve orta öğrenim kurumları inşa eder ve Milli Eğitime devrederler.
- İş alemine kalifiye eleman yetiştirmek amacıyla Mesleki Teknolojik Eğitim Mekezleri kurar ve akşam kursları düzenlerler.
- Çalışma bölgeleri içinde çeşitli kültürel, sosyal ve sanat faaliyetlerine bütçeleri imkanında destek verirler. Bazı durumlarda bu tip etkinlikleri bizzat kendileri düzenlerler.

***

KONYA TİCARET ODASI FİRMA NEVİLERİ VE ÜYE SAYISI

(09.03.1998)

1- Limited Şirket	6933
2- Anonim Şirket	1244
3- Kollektif Şirket	152
4- Komandit Şirket	7
5- Kooperatif	2527
6- Müessese (Kurum)	18
7- Bankalar	77
8- Hakiki Şahıslar	7504
9- Holding	12
	18474

**KONYA TİCARET
ODASINA**

**KAYITLI 25'İN ÜZERİNDE PERSONEL ÇALIŞTIRAN
FİRMALAR MERKEZ İLÇELERE
GÖRE SAYILARI**

106. firma Selçuklu ilçesi

23 firma Karatay ilçesi

22 firma Meram ilçesi

1990 verilerine göre Konya İli'nin üretim değerinin Türkiye üretim değerindeki payı % 3.79'dur. Bu rakam Konya'nın Türkiye içindeki arazi varlıkları dikkate alındığı zaman düşük olduğu görülmektedir. Toplam tarımsal üretim değerinde görülen bu durum özellikle tahıllarda tersine dönmekte toplam tahıl üretim değerinde bu oran % 9.18 olup, bireysel, olarak ise buğdayda % 8.75, arpada % 14.11 ve şeker pancarında ise % 17.6 gibi yüksek oranda olduğu görülmektedir. il düzeyinde bitkisel üretim değerinin bu değerinde oldukça yüksek payı ise % 63.6 ile % 75.9 arasında olup bu değerinde oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bitkisel üretim değeri içinde ise tahılların başta buğday ve arpa olmak üzere ağırlık merkezini teşkil etmektedir.

Hayvansal üretim değerinin toplam tarımsal üretim değeri içindeki payı, sanayileşmiş ülkelerle mukayese edildiği zaman oldukça düşük görülmektedir. Oran % 24.1 ile % 36.4 arasında değişmekte olup, Avrupa Birliği ülkelerinde ise bu oranın % 51.6 olduğu görülmektedir.

**15.
BÖLÜM**

**ESNAF VE SANATÂRLAR
ODASI**

ESNAF VE SANATKÂRLAR ODASI

Esnaflık ve küçük sanat erbabını meslekî faaliyetlerini düzenleme konusunda 11.1.1943 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 4355 sayılı kanun; söz konusu zümre için tacir ve sanayicilerin mesleki teşekkülleri olan Ticaret ve Sanayi Odalarına paralel olarak Esnaf Derneklerinin teşkilini öngörmüş ve kuruluşu ihtiyari olan bu teşekküllere esnaf ve sanatkârlara kayıt mecburiyeti yüklemiştir.

25.4.1948 tarihinde kabul edilen 5373 nolu Esnaf Dernekleri Kanununa göre;

"Esnaf ile bunların yanlarında çalışanların mesleki, içtimaî ve iktisadi ihtiyaçlarını gidermek, mesleklerinde ilerlemelerini temin etmek, mesleki ahlâk ve tesanüdü korumak, müşterek, verimli ve ahenkli çalışmayı sağlamak amaçlarıyla kendi aralarında birlikte veya ayrı ayrı kurabilecekleri dernekler bu kanun hükümlerine tabidir.

Esnaflık olmayanlarla esnaf yanında çalışmayanlar Esnaf Derneklerine üye olamayacakları gibi dernek üyesi olup da bu vasıfları devamlı olarak kaybedenler Dernekten çıkarılırlar. Bu kanunda sarahat olmayan hallerde Medeni Kanunun Derneklerle ilgili hükümleriyle Dernekler Kanunu hükümleri uygulanır" denilmektedir.

Bu kanun, Esnaf Derneklerinin kuruluş maksat ve gayelerini belirtmektedir. Dernek kuracakların yalnız esnaftan ibaret olmayıp, bunların yanında çalışanların da derneğe iştirak edebilecekleri esas kabul edilmiştir. Maddenin Esnaf Derneklerinin kuruluşuna ait olmak üzere koyduğu esaslardan biri de, esnafın kendi aralarında birlikte veya ayrı ayrı dernek kurmaları imkânının sağlanmış olmasıdır.

Bu kanun, Derneğin amacın; meslekî, içtimai ihtiyaçların giderilmesi ve meslekî ilerlemenin temin edilmesi, meslekî ahlâk ve

tesanüdün korunması, müşterek ve verimli ve aynı zamanda ahenkli çalışmanın sağlanması olarak tayin etmiş bulunmaktadır.

Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere kanun, Esnaf Derneklerinin tam manasıyla ihtiyari birer mesleki kuruluş olarak kurulmalarını ve bu surette devam etmelerini amaçlamıştır.

17.7.1964 tarihinde kabul edilen 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu; 5373 sayılı Esnaf Dernekleri Kanunu'nun 15 yıllık uygulama devresini sona erdirmekte ve bu kanunla 1949 yılında vücut bulan söz konusu Dernekler ve bunların üst kuruluşları yeni bir hüviyete kavuşmuş bulunmaktadır. Söz konusu kanunun ilgili maddesi Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Derneğinin tanımını şöyle yapmıştır.

"Esnaf ve küçük sanat sahipleriyle yanlarında çalışanların meslekî, sosyal, ekonomik ihtiyaçlarını gidermek, sanat ve ticaretlerinin meslekî ahlâk ve kamu yararına uygun ahenkli ve verimli bir tarzda gelişmesini sağlamak, müşterileri ile aralarındaki münasebetleri düzenlemek amaçları ile kuracakları tüzel kişiliğe haiz ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Derneği denir."

Bu kanun hükümlerine göre "Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Derneği" olarak isimlendirilen teşekküller, kanun kapsamına giren sanat ve meslek sahiplerinin kurmaları ve kurduktan sonra mecburi olarak katılmaları gereken en küçük topluluklardır. Bu kuruluşların isimlerinde her ne kadar "Dernek" deyiimi mevcut ise de bunların Anayasamızın ilgili maddesinde sözü edilen Dernekler ve Cemiyetler Kanununda öngörülen aynı isimli teşekküllerle bir ilgileri mevcut değildir. Dernek deyiimi 5373 sayılı kanunla kabul edilmiş ve bugüne kadar esnaf ve sanatkârlarımız tarafından benimsenerek kullanılagelmiş olduğundan Özel kanunla kurulmuş teşekküllere verilmiş bir isim olarak muhafazasında mahzur görülmediği anlaşılmaktadır.

Maddede söz konusu Derneklerin kuruluş amaçları kaldırılan kanun hükümlerine benzer bir tarzda tesbit ve ifade edilmekle beraber önemli bazı yenilikler getirilmiştir. Bunları şu şekilde ifade etmek mümkündür.

Küçük sanat sahipleri ayırımı yapılmaksızın esnaflar gibi açık bir şekilde vasıflandırılmıştır.

• Sanat ve ticaretin meslek ahlâkı ve kamu yararına uygun bir tarzda gelişmesi lüzumu bizzat esnaf ve sanatkârlarımız tarafından kabul ve ifade edildiğinden bu hususlar Dernek maksatları arasına alınmamıştır.

• Bu zümrenin müşterileri ile olan münasebetlerinin ihtiyaca uygun bir şekilde düzenlenmesi, tarafların haklarının gereği gibi korunması, çalışma ve toplum nizamını sarsan huzursuzluk kaynağı olabilecek anlaşmazlıkların giderilmesi bilhassa lüzumlu ve faydalı görüldüğünden Derneklerce bu konuda olumlu bir şekilde hizmet ifası öngörülmüştür.

Derneklerin bu kanunla verilen yetki ve görevler dolayısıyla kazandıkları hüviyet nazarı dikkate alınarak hizmetlerinin ifasında başarılı olmalarını teminen bu teşekküllere Ticaret ve Sanayi Odalarına benzer şekilde "Kamu Kurumu niteliği" verilmiştir.

Yürürlüğe girdiği 4.8.1964 tarihinden beri geçen dönem içerisinde bir kez değişikliğe uğrayan (14.2 1985 tarihinde kabul edilen 3153 sayılı kanun) 507 Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Derneği Kanununun günün değişen ve gelişen sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarına uygun hale getirmek için çalışmalara başlanmış ve 9.5.1991 tarihinde kabul edilen 3741 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu ile kuruluşun tanımı şöyle yapılmıştır.

"Esnaf ve Sanat sahipleriyle bunların yanlarında çalışanların müşterek ihtiyaçlarının karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadıyla, kurulan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip meslek kuruluşlarına, Esnaf ve Sanatkârlar Odası denir. Odanın üst kurduluğu olan Birlikler, Federasyonlar ve Konfederasyon kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır".

3741 sayılı kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi meslek kuruluşunun ismini "Oda" şeklinde değişmesidir. Teşkilât yapısında yapılan en önemli değişiklikler yanında, Konunda lik kez Esnaf ve Sanatkârların mesleki faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Örneğin: Üyelerin mesleki eğitimleri, mal ve hiz-

met üretiminin kontrolü, ürettikleri mal ve hizmetlerin ücret tarifelerinin tesbiti, kuruluşların vakıf, şirket gibi ekonomik kuruluşlar kurmaları, üyelerin genel mesleki menfaatlerini ilgilendiren adil ve idari yargı organları karşısında temsil etme yetkisi gibi hususlar hep bu kanunla düzenlenmiştir.

İster gezici olsun, ister bir dükkân veya bir sokağın belli yerinde sabit bulunsunlar, ticareti, sermayesi ile birlikte vücut çalışmalarına dayanan ve geliri o yer gelenek ve teamülüne nazaran tacir niteliğini kazanması icap ettirmeyecek miktarla sınırlı olan ve bu bakımdan ticaret sicili ve dolayısıyla ticaret ve sanayi odasına kayıtları gerekmeyen, aynı niteliğe (sermaye unsuru olsun olmasın sahip olmakla beraber, ayrıca çalıştığı sanarak, meslek ve hizmet kolunda bilgi, görgü ve ihtisasını değerlendiren hizmet, meslek ve sanat sahipleriyle bunların yanlarında çalışanlar ve geçimini sınırlı olarak kamyonculukla, otomobilcilik ve şöförlikle temin eden kimselerin Esnaf ve Sanatkârlar Odalarına kayıtları gerekmektedir.

Esnaf ve Sanatkârlar Odaları; Oda kurulması istenen yerde çalışmakta olan sanat, hizmet, meslek sahipleri, ile esnaftan en az 200 kişinin isteği ve Bakanlığın izni ile hazırlanan örneğe uygun düzenlenmiş tutanak ile birlikte, statünün üç nüshası eklenerek İdare Amirliğine verilir.

İdare Amirliği kendi yapacağı incelemeden sonra mütalâasıyla birlikte onbeş gün içinde belgeleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na gönderir. Bakanlık iki ay içerisinde izin verip vermediğini bildirmediği takdirde Oda kendiliğinden kurulmuş olur. Kuruluşu ile ilgili Danıştay'da açılacak davalar altı ay içinde hükme bağlanır.

Kurulacak karma odalarda Birliğin önerisi üzerine meslek komiteleri teşekkül ettirilir. Meslek Komitelerinin kuruluş, çalışma esas ve usulleri □ Konfederasyonca çıkarılacak bir yönetmenlikle düzenlenir.

Esnaf ve Sanatkâr Odalarının çalışma bölgesi buldukları il veya ilçenin sınırlarıdır. BİRden fazla ilçe bulunan büyükşehir il merkezlerinde kurulan Odaların çalışma bölgesi büyükşehire dahil ilçelerin sınırlarıdır. Aynı bölgede ve aynı konuda birden fazla Oda kurulamaz.

Odalar çalışma bölgeleri içinde şubeler ve irtibat büroları tesis edebilirler.

Esnaf ve Sanatkâr Siciline kayıtlı, esnaf ve sanatkârlar, çalışma bölgesi içindeki ilgili Odaya kayıt olmak zorundadırlar. Kayıt zorunluluğunu bir ay içinde yerine getirmeyenler, sicilinde kayıt tarihinden geçerli olmak üzere doğrudan doğruya kaydedebilirler. Esnaf ve Sanatkârlar Odasına kayıtlı olanlar, ticaret odalarına kaydedilemezler.

Ticaret, sanayi veya deniz ticaret odalarına kayıtlı bulunanları ise Esnaf ve Sanatkârlar Odasına kayıt edilemezler.

TÜRKİYE

ESNAF VE SANATKARLAR KONFEDERASYONU

(TESK)

Türkiye'nin sivil toplum örgütlerinin en büyüğü olan Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu (TESK), hizmet ve üretim sektöründe çalışan sayıları 4 milyonu bulan bir kesimin temsilcisi konumundadır.

TESK, yöneticileri en alt birimden itibaren demokratik seçimle işbaşına gelen bağımsız ama kamu kurumu niteliğindeki 10 meslek federasyon, 77 birlik, 3.700 oda ve 369 meslek dalıyla ülke düzeyinde yaygın bir örgütlenmeye sahiptir.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu 507 sayılı Kanuna tabi ve yasada belirtildiği üzere:

* Esnaf ve Sanatkârlar Odaları, Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birlikleri ve Esnaf ve Sanatkârlar Federasyonları arasında birliği temin etmek,

* Gelişmeyi ve ilerlemeyi sağlamak,

* Genel olarak esnaf ve sanatkârların çalışmalarının meslek icabı ve memleket yararına uygun bir şekilde yürütülmesini düzenlemek,

* Bu hususta lüzumlu görülecek her türlü tedbir ve teşebbüslerde bulunmak,

* Esnaf ve Sanatkârları yurt çapında ve uluslararası kurum ve kuruluşlar düzeyinde temsil etmek,

* Sorunların çözümü için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunmak,

* Ulusal ekonomideki gelişmelere paralel olarak lüzumlu görülecek mesleki tedbirleri almak,

* Mesleki eğitimlerini geliştirmek, ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmelerin sağlamak amacıyla faaliyet yürütecek tesisler, şirketler, kurum ve kuruluşlar kurmak ve

Bakanlıkça verilecek görevleri yapmakla, yükümlü olarak kurulmuştur.

TESK, Esnaf-Sanatkâr ve küçük işletmeler kesimin doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen bütün konularda çalışmalar yapmaktadır. Esnaf Sanatkâr ve Küçük işletmelerle ilgili genel politikalarının saptanmasında etkin rol almakta, kesimin yararlarının gözetilmesini sağlamaktadır.

TESK'in çalışma konuları;

* Mevzuat,

* Sosyal Güvenlik,

* Kredi Finansmanı,

* Vergi,

* Esnaf-Sanatkâr Sicili,

* Pazarlama

* İşyeri,

* Danışmanlık,

* Yayın v.b. dir.

TESK bu konularda araştırmalar yapmakta, sorunların önceliklerini saptamakta, çözüm yollarının bulunmasında uygulayıcıları yönlendirmektedir.

Esnaf ve Sanatkâr Odalarının sadece mesleki yönden mensupların ihtiyaçlarını karşılamak, gelişmelerini ve çalışmalarını yurt çapında işbirliği ve ahenk içerisinde yapabilmelerini sağlamak amacıyla Esnaf ve Sanatkârlar Federasyonları kurulmuştur. Esnaf ve Sanatkârlar federasyonları tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. Bugün ülkemizde her meslek grubunda bir tane olmak üzere 10 adet Esnaf ve Sanatkâr Meslek Federasyonu mevcuttur.

TİCARET BORSALARI

Borsa , Osmanlı devrinde Kırım harbinin etkisiyle 1866 da " Derseadet Tahvilat Borsası" adıyla İstanbul'da kuruldu. Borsanın adı 1906'da "Eshâm ve Tahvilât Borsası" olarak değiştirildi . Cümhuriyet döneminde 1929'da çıkarılan 1447 sayılı kanunla "Menkul Kıymetler ve Kampiyo Borsası" adıyla yeniden düzenlendi ve çeşitli değişikliklerle bugünkü halini aldı.

Borsa; sayı, ölçü veya ağırlıklarına göre belirlenebilen malların, devletin kurduğu ve denetlendiği özel hukuk kurallarının içinde, tarafların karşı karşıya gelip alım-satım yaptıkları kurum olarak devamlılığı bulunan ticarete mahsus bir pazar yeridir.

Ticaret Borsalarının kuruluşu ve çalışma esasları halen 5590 sayılı kanun ve bunun tatbikine ilişkin tüzük ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Adı egeçen kanun Ticaret Borsalarını, ticari ihtiyaçların lüzum kıldığı yerlerde, kanunla yazılı esaslar dahilinde borsaya dahil maddelerin alım satım ve fiyatların tesbit ve ilanı işleriyle meşgul olmak üzere Sanayi ve ticaret Bakanlığınca kurulan tüzel kişiliği haiz "Kamu Kurumları" olarak tarif etmektedir.

İl borsalarının çalışmaları buldukları il, ilçe borsalarının çalışma alanı ise ilçe sınırlarıdır. Ancak il borsalarının çalışma alanı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca Birliğin görüşü alınmak suretiyle daraltılıp genişletilebilir. Borsalar çalışma alanları içinde meclisleri kararı ile şubeler açabilirler.

Borsaya dahil maddelerin en az miktarlarının üstünde olan veya bunları aynen yada cins değiştirerek veya mamul madde haline dönüştürerek satan gerçek ve tüzel kişiler, buldukları yerdeki borsaya kaydolmak zorundadırlar. Merkezi borsa çalışma alanı dışında bulunmakla beraber borsa çalışma alanı içinde faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin ticaret veya esnaf siciline tescil edilmiş ya da edilmiş, şube irtibat bürosu, fabrika, temsilcilik, depo, alım-satım yeri ve buna benzer ünitelerin de borsaya kaydolmaları gerekir.

TİCARET BORSALARININ GÖREVLERİ

- a) Borsaya dahil maddelerin, borsada alım satımını tanzim ve tescil etmek,
- b) Borsaya dahil maddelerin her günkü fiyatlarını usulü dairesinde tesbit ve ilan etmek,
- c) Alıcı ve satıcının teslim, tesellüm ve tediye bakımından vecibelerini, her tipin asgari vasıflarını ve muamelelerin tasfiye şartıyla fiyatlar üzerine müessir şartları, ihtilaf husulünde ihtiyari tahkim usullerini gösteren ve Türkiye Odalar ve Borsalar birliği'nin tasdikiyle tekemmül eden genel kaide ve hükümler vücuda getirmek.
- d) Yurt içi ve yurt dışı borsa ve piyasaları takip ederek fiyat haberleşmesi yapmak,
- e) Borsaya dahil maddelerin tiplerini ve vasıflarını tesbit etmek üzere laboratuvar ve teknik bürolar kurmak ve kurulmuşlara katılmak,
- f) Sair mevzuatla ve Sanayi Ticaret Bakanlığı'nca verilecek görevleri yapmak.
- g) Borsaya ait örf ve adetleri tesbit ve ilan etmek.

TİCARET BORSALARININ GÖREVLERİ

1) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

2) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

3) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

4) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

5) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

6) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

7) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

8) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

9) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

10) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

11) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

12) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

13) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

14) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

15) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

16) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

17) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

18) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

19) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

20) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

21) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

22) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

23) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

24) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

25) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

26) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

27) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

28) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

29) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

30) Borsaya dahil borsacıların borsaya girmeleri için gerekli şartları belirlemek ve bunları uygulamak.

KONYA'NIN SINA'İ GELİŞİMİ

16. BÖLÜM

KONYA'NIN SINA'I GELİŞİMİ

Konya'nın sına'î gelişimi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren hızla başlamıştır. Özellikle XVIII. yüzyılda, Konya'nın sına'î hayatı büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu dönemde, Konya'nın sına'î hayatı, özellikle tekstil, deri işleme ve diğer sına'î faaliyetlerle şekillenmiştir.

Konya'nın sına'î gelişimi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren hızla başlamıştır. Özellikle XVIII. yüzyılda, Konya'nın sına'î hayatı büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu dönemde, Konya'nın sına'î hayatı, özellikle tekstil, deri işleme ve diğer sına'î faaliyetlerle şekillenmiştir.

Konya'nın sına'î gelişimi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren hızla başlamıştır. Özellikle XVIII. yüzyılda, Konya'nın sına'î hayatı büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu dönemde, Konya'nın sına'î hayatı, özellikle tekstil, deri işleme ve diğer sına'î faaliyetlerle şekillenmiştir.

Konya'nın sına'î gelişimi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren hızla başlamıştır. Özellikle XVIII. yüzyılda, Konya'nın sına'î hayatı büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu dönemde, Konya'nın sına'î hayatı, özellikle tekstil, deri işleme ve diğer sına'î faaliyetlerle şekillenmiştir.

KONYA'NIN SANAI GELİŞİMİ

Anadolu'da bazı şehirlerin tarihten gelen konumları gereği, kendi sınırları dışında, çevresindeki illeri de etkisi altına alan bir hinterlandı (etki sahası) vardır. Konya, tarihte de görüldüğü gibi, ekonomik, siyasal ve sosyal açıdan kendi bölgesini etkileyen, yönlendiren bir çekim merkezidir. Tarihten gelen bu özelliklerinin yanında, son yıllarda gerçekleştirdiği ticari potansiyelle Anadolu'nun merkezi durumuna gelmiştir.

Anadolumuzun direği konumdaki Konyamız; 40.249 km² yüzölçümü ile Türkiye'nin birinci, 1.937.814 olan nüfusu ile dördüncü büyük ilidir. Konya bu coğrafi büyüklüklerin çok daha ötesinde ekonomik etki alanına sahiptir. Karaman ve Aksaray, Konya ile ekonomik bir bütünlük arzemektedir.

Konya, coğrafi yapısına bağlı olarak sanayileşme sürecine öncelikle tarıma dayalı yapıyla başlamıştır. Daha sonra fedakar ve çalışkan Konyalı hemşehrilerimiz, otomotiv yan sanayii ve gıda sektöründe de büyük atılımlar gerçekleştirdiler. Bugün gelinen noktada küçük sanayi siteleri binlerce işyerleri ile dolmuş, I. ve II. Organize Sanayi Bölgelerinde kurulan işletmeler, ülke ve bölge ihtiyacının dışında, büyük bir ihracat potansiyeli oluşturmuşlar ve III. Organize Sanayi Bölgesini kurma aşamasına gelmişlerdir. Konya bu bölgede büyük ölçekli sanayi yatırımları gerçekleştirecektir.

Türkiye'nin toplumsal coğrafyasına baktığımız zaman, batıdaki şehirlerin büyük bir göç dalgası altında ezildikleri görülmektedir. Sanayinin bu bölgelerde yoğunlaşması, bölgede artan nüfusun karşılanamayan talepleri, sosyal huzursuzlukları da beraberinde getirmektedir. Konya'nın büyümeye hazır sanayi kuruluşları, Türkiye'nin en düzgün şehirleşme yeni sanayi bölgeleri meydana getirmede olgusu ile birlikte Türkiye'de yeni sanayi bölgeleri meydana getirmede öncü

olabilir. Çünkü Konya, yatırımlar için gerekli olan altyapı problemlerinin çoğunu çözümlenmiş ve işletmeler için gerekli olan kalifiye işgücü konusunda büyük mesafeler almıştır. Sanayinin kullandığı CNC tezgahları sayısında ve onları kullanacak insan gücü sayısında da hatırı sayılır bir gelişme göstermiştir.

Konya aynı zamanda yurtdışındaki vatandaşlarımızın birikimlerini ülkemiz sanayisinin hizmetinde de kullanabilmiştir. İşçilerimizin yurtdışındaki tasarrufları, sanayide bir atılım gerçekleştirmek için hazır beklemektedir. Konya, gerçekleştireceği sanayi hamlesiyle, bu birikimleri de ülke kalkınması için kullanabilecektir.

Konya hızla gelişirken potansiyeli de büyümektedir. Bu ortamda, sorunlarını geleceğe büyütürük taşımak istememektedir. Sorunlarımızı ve ihtiyaçlarımız bugün için çözümlenmezsek, yarın bunlar içerisinden çıkılamayacak kadar artmış ve karmaşıklaşmış olarak karşımıza çıkacaktır.

KONYA SANAYİSİNİN BUGÜNÜ:

1970'li yıllardan sonra her konuda gelişme gösteren Konya sanayisi bugün özellikle Gıda; un, yem, makarna, şekerleme, yağ fabrikaları Lastik, Plastik ve Kauçuk Sektöründe, sektörün üretimi olan rejenere kauçuk imalinden spor ayakkabısına kadar, petkim hammaddeleriyle her türlü lastik ve plastik üretimi yapan fabrikalar. Kağıt Ambalaj ve Basım konusunda yeni teknolojilerin kullanıldığı tesislerde Türkiye'nin Avrupası diyebileceğimiz üretimler gerçekleştirilmektedir.

Bu üretimleri ile faaliyete geçmiş olan 32 küçük sanayi sitesi ile 1. ve 2. organize sanayi bölgesinde pekçok fabrika üretimlerini devam ettirmektedirler.

Küçük sanayi çarşılarında 9000 civarında işyerine 25000 istihdam.

1. Organizede 72 işyerinde 2500 istihdam.

2. Organizede 246 işyerinde tam faaliyete geçtiği zaman verilen fizibiliteye göre 25000 istihdam gerçekleştirecektir.

Konya'da 31 sanayi sitesinde 9000 civarında işyeri mevcuttur. Bu sanayi sitelerinin ağırlığı Selçuklu ilçemiz içindedir. İhtiyacı karşılayamayan bu sitelere ilaveten Karatay Belediyemiz sınırları içerisinde de 45 küçük sanayi kooperatifinde 4813 yerin inşaatı devam etmek üzere olup faaliyete geçenler de mevcuttur.

KONYA İLİ SANAYİLERİ

SELÇUKLU İLÇESİ SANAYİ SİTELERİ

1. Plastikçiler Sanayi
2. Toptancılar Sanayi
3. Hurdacılar Sanayi (182)
4. Şekerciler ve Lokum imalatçıları Sanayi
5. Motorlu Sanayi
6. Marangozlar Sanayi (103)
7. Mobilyacılar sanayi (99)
8. Karatay Sanayi (1200)
9. 1. Organize Sanayi Bölgesi (72)
10. 2. Organize Sanayi Bölgesi (246)
11. Anadolu Sanayi (685)
12. Zafer Sanayi (434)
13. Selçuklu Sanayi (111)
14. Bakırcılar ve Kalaycılar Sanayi (66)
15. Dökümcüler Sanayi
16. Demirciler Sanayi
17. Hizarcılar Küçük San. Sitesi (104)
18. İnşaat Malzemeleri ve Sıhhi Tesisatçılar San. (111)
19. Manifaturacılar Sanayi
20. Oto Galerici

KARATAY İLÇE SANAYİ SİTELERİ

1. Yeni Hurdalık Sanayi
2. Büyük Briket ve Mermerciler Sanayi
3. Matbaacılar Sanayi
4. Kimyacılar Sanayi (70)
5. Büyük Keresteciler Sanayi Sitesi (46)
6. Ahşap döşeme ve keresteciler Sanayi Sitesi (276)
7. Hurdacılar Sanayi

MERAM İLÇESİ SANAYİ SİTELERİ

1. Bayrakçı Sanayi (441)
2. Kulluk Sanayi
3. Mahrukatçılar Sanayi (99)
4. Hurdacılar Sanayi

SANAYİ SEKTÖRÜ

Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında tüm dünyada meydana gelen ekonomik daralma ülkemizi de etkilemiştir. Bu dönemde Konya'da mevcut fabrikaların bazılarının kapandığı görülmüştür. 1950'den sonraki iktisadi canlanma ile birlikte Konya sanayiinde de önemli gelişmeler oluşmuştur.

Ülke ekonomisinin gelişmesi sanayileşme ile mümkün olmaktadır. Sanayileşme denildiği zaman ilk akla gelen imalat sanayi olmaktadır. Dolayısıyla ilimizdeki sanayi yapısı incelenirken imalat sanayi dikkate alınacaktır. 1950-1960 yılları arası konya'daki imalat sanayi tesis sayısı 74'den 91'e ulaştığı ve ağırlıklı tesislerin; ayakkabıcılık ve dokumacılık, un, şeker, çimento, tarım aletleri olduğu görülmektedir. 1965 yıllarından itibaren yan sanayi kuruluşlarının hızla artması ile beraber, 3. Beş Yıllık Plan çerçevesindeki organize sanayi bölgeleri oluşturulması eğilimi Konya'da da etkili olmuştur. Nitekim, 1975-1990 arasında 19'u il merkezinde 15'i ilçelerde olmak üzere toplam 8086 işyerini ihtiva eden 34 küçük sanayi sitesi kurulmuştur.

Konya'da 1960 yılında organize sanayi bölgeleri kurulmaya başlanmıştır. 1. Organize Sanayi Bölgesinde toplam 73 işyeri otomotiv yan sanayi ağırlıklı olmak üzere üretime geçmiştir. 2. Organize Sanayi Bölgesinde yine otomotiv yan sanayi ağırlıklı olmak üzere 235 tesis faaliyettedir. Bunun yanısıra küçük ve orta ölçekli sanayinin yanında, büyük ölçekli sanayii teşvik amacıyla 800 hektar alanda 50.000 m²'den büyük 100 adet sanayi parselli 3. Organize Sanayi Bölgesinin kuruluş çalışmaları devam etmektedir.

İl imalat sanayiindeki gelişmeleri dikkate aldığımız zaman ise, 1965-1978 yılları arasında en fazla artışın metal eşya, makine ulaşım aracı sektöründe olduğu, bu sektörde toplam işletme sayısı 2067'ye, giyim ayakabı sektöründe 1756'ya, kereste, doğrama ve mobilya sanayiinde 1504'e ulaştığı görülmektedir. Bu sektörleri 606 işletme ile gıda ve şekerleme sektörü takip etmektedir. Dolayısıyla ilimizde imalat

sektörü içerisinde lokomotif sektörler; metal eşya, makina teçhizat ve otomotiv yan sanayi ile giyim, ayakkabı sektörü ve orman ürünleri, mobilya sektörü olduğu ortaya çıkmaktadır.

İstatistiklerde Konya Sanayisi

Konya ilinin imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletme sayısı 1992 rakamlarına göre 6715 olduğu görülmektedir. Sektörler itibariyle işletmelerin dağılım ve Türkiye imalat sanayiine oranı ile Türkiye sıralamasındaki yeri Tablo'da gösterilmiştir.

Konya İli İmalat Sanayi İşyeri Sayısı ⁽⁷⁰⁾

Sektör Adı	İşyeri İller Sayısı Sıralaması	İl İmalat San. Oranı %	Türkiye İmalat San. Oranı %
1. Gıda	657	9.78	3.26 7
2. Giyim, Ayakkabı	1619	24.11	3.00 7
3. Orman Ür. ve Mobilya San.	1330	19.80	3.07 6
4. Kağıt ve Ürünleri Basım San.	138	2.05	2.17 6
5. Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik San.	152	2.26	3.16 5
6. Taş ve Toprağa Dayalı San.	160	2.38	2.44 5
7. Metal Sanayi	140	2.08	7.82 2
8. Metal Eşya, Makine, Ulaşım vs.	5.31	2484	36.99
TOPLAM	6715		

⁷⁰ Standart dışı işletmeler dahil edilmemiştir. DİE 1992 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı Sonuçları

Tabloda görüldüğü gibi il imalat sanayi, alt sektörler itibariyle Türkiye genelinde 7. sıranın altında düşmemekte metal sanayiinde İstanbul'dan sonra, 2. sırayı almaktadır. Metal eşya, makina ve ulaşım araçlarının imalat sanayii içindeki oranı ise % 36.99'la birinci sırayı almakla beraber, ikinci sırayı % 24.11'le giyim ve ayakkabı almaktadır. DİE verilerine göre 25 ve yukarı işçi istihdam eden kuruluşlara alt sektör olarak bakıldığında tesis sayısı 1991 yılında gıda 34, ayakkabı 1, kağıt ve basım sanayi 4. kimya, petrol, kömür, kauçuk ve plastik 3, taş ve toprağa dayalı sanayi 8, metal ana sanayi 7, metal eşya, makina ve teçhizat ulaşım, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayiinde 28 olmak üzere toplam 85 adettir. Bu rakam 1992 yılında yine DİE verilerine göre 88 olmuştur. İl imalat sanayiinde faaliyette bulunan işletmelerin metal ana sanayi, metal eşya, makina teçhizat sanayi ile kauçuk plastik sektörü ve bazı gıda (un fabrikaları, şeker fabrikaları) sektörlerin büyük ve orta ölçekli işletmeler olduğu, diğerlerinin de küçük ölçekli işletmeler olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim tablo da görüldüğü gibi, orman ürünleri ve mobilyacılık sanayiinde 1330 işletme ile il imalat sanayiinde 3. sırayı almakla beraber 25 kişiden daha az işçi çalıştırdığı için kapsam dışı kalmıştır. Yine tablo ya bakıldığı zaman il imalat sanayiinin mikro ve küçük ölçekli işletmelerin daha yoğun olduğu görülmektedir.

ve ulaşılabildiği ölçüde, tarım ve orman sektörlerinin iktisadi katılımlarının, Türkiye genelinde, 3. sektöre oranla, önemli ölçüde arttığı görülmektedir. İstanbul'dan sonra, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller, 1992 yılında, sırasıyla, İstanbul, İzmir ve Antalya'dır. İstanbul'un, 3. sektöre oranla, en büyük katkıda bulunan iller arasında yer alması, Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer almasıyla uyumludur. Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer alması, Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer almasıyla uyumludur. Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer alması, Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer almasıyla uyumludur.

İl	1992	1993	1994
1. İstanbul	19,70	19,91	19,91
2. İzmir	12,17	12,85	13,41
3. Antalya	11,03	11,26	11,57
4. Bursa	10,44	10,78	11,09
5. Eskişehir	7,82	8,08	8,40
6. Adana	36,99	34,84	33,11
7. Diğer iller	10,7	11,1	11,5

TARIM SEKTÖRÜ

TARIM VE ORMAN

Tarım ve orman sektörünün, Türkiye genelinde, 3. sektöre oranla, önemli ölçüde arttığı görülmektedir. İstanbul'dan sonra, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller, 1992 yılında, sırasıyla, İstanbul, İzmir ve Antalya'dır. İstanbul'un, 3. sektöre oranla, en büyük katkıda bulunan iller arasında yer alması, Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer almasıyla uyumludur. Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer alması, Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer almasıyla uyumludur.

17.
BÖLÜM

TARIM SEKTÖRÜ

Tarım ve orman sektörünün, Türkiye genelinde, 3. sektöre oranla, önemli ölçüde arttığı görülmektedir. İstanbul'dan sonra, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller, 1992 yılında, sırasıyla, İstanbul, İzmir ve Antalya'dır. İstanbul'un, 3. sektöre oranla, en büyük katkıda bulunan iller arasında yer alması, Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer almasıyla uyumludur. Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer alması, Türkiye genelinde, 3. sektörün en büyük katkıda bulunan iller arasında yer almasıyla uyumludur.

TARIM SEKTÖRÜ

Tarım ve Sanayii :

Bu iki ifadeyi birbirinden ayırmak hayli güç olmaktadır. Modern ekonomik sistemlerde her sektörün entegre olduğu başka sektör yada sektörler mevcuttur. Bunlar tek başına ele alındığı gibi, beraber de ifade edilebilmektedir (Tarım, gıda, tarımsal sanayii, tarım ekonomisi vs).

Konya ili Anadolu'nun ortasında önemli bir sanayi ve tarım bölgesi durumundadır. Özellikle tarım ve tarıma dayalı sanayii, bu bölgenin temel ekonomik faktörlerini oluşturmaktadır. Basit bir misalle, buğday veya pancar üretimi ele alındığında, bu iki ürünün tek başına bir tarım ürünü ancak bir sanayi hammaddesi olduğu ortaya çıkar. Bu ürünlerin işlenerek ihtiyaca sunulması için gıda veya şeker sanayiinin devreye girmesi gerekmektedir. Hatta bunun ötesinde hammaddenin üretiminde kullanılan gübre, ilaç tarım alet ekipmanları bir sanayii sektörünün eseridir.

Ülkemizin 1/20'sini yani % 5'ini Konya ilimiz oluşturmaktadır. Toplam arazinin dağılımı, Konya Tarım İl Müdürlüğü kaynaklarına göre % 61. 5'ini tarla arazisi oluşturmaktadır. 1995 yılı itibariyle bu arazinin (% 14.48) 370.986 hektarında sululu tarım, 2. 191. 467 hektarında ise kuru tarım yapılmaktadır. Bunun yanında 2 milyon hektar alanın sululu tarıma açılacağı tahmin edilmektedir. Yüzölçümü olarak arazi bileşiminin % 2.3'ü bağ-bahçe, % 17'si çayır-mer'a, % 12.2'si orman, kalan % '7'si de ürün getirmeye alan olduğu görülmektedir.

TARIMSAL SANAYİ:**Un Sanayi : ⁽⁷¹⁾**

Un sanayi Konya için önemli bir sektördür ve ülke ekonomisinde de önemli bir yere sahiptir. Ancak un fabrikaları çoğunlukla mevcut kapasitesinin altında bir iş verimi ile çalışmaktadırlar.

Buna göre :

Toplam un fabrikası sayısı (Adet)	58
Toplam kapasite (Ton/gün)	5300
Yıllık kapasite	1934000
İhraç edilen değirmencilik ürünleri (ton)	9930
İhraç edilen hububat, un, nişasta ve pastacılık ürünleri (Ton/yıl)	5119

Yem Sanayi :

Yem sanayi, tarımsal girdinin önemli bir bölümünü oluşturmakla birlikte tarım ve hayvancılığın gelişmesinde önemli bir kaynak meydana getirir. Yeme hammadde vermek için tarımsal üretime, hayvancılığın ve hayvansal ürünlerin gelişmesi için yeme, bunun gelişmesi için de yem fabrikalarına ihtiyaç vardır. Yörenin bir tarım ve hayvancılık bölgesi olması, yem sanayisine kolay hammadde sağlama ve ürünü değerlendirme bakımından önemli sayılabilir.

Toplam yem fabrikası sayısı (Adet)	24
Toplam kapasite (Ton/saat)	341
İstihdam edilen kişi sayısı (Ort.)	150

⁷¹ Tarım İl Müdürlüğü Kontrol Şb. Md., 1994 Konya

Konya ve ilçeleri toplam 24 yem fabrikasının ortalama aylık tek vardiye üretim kapasiteleri 55.000 tondur. Mevcut üretimleri 20.000 ton civarında olup kapasitenin ancak % 36'sı ihtiyacı karşılamaktadır.

Buna ilave; Adana, Gaziantep, Afyon, Ankara, Kırşehir, Karaman ve Aksaray yem fabrikalarından da tüketimin % 20-25 kadarı gelmektedir. Yetiştirici de % 10-15 kendi yemini üretmektedir.

Şeker Pancarı ve Şeker Sanayi :

Konya'nın uzun yıllardır bilinen bir ifadeyle tahıl ambarı olduğu şeklinde idi. Ancak bu ifade giderek yerini endüstri bitkilerine özellikle de pancara bıraktığı bir gerçektir. Bugün Konya ili topraklarında 3 adet şeker fabrikası (Konya, Ilgın ve Ereğli) kurulu bulunmaktadır. Ayrıca bunun dışında Konya il olarak 2 şeker fabrikasına daha (Afyon ve Bor Şeker) pancar verilmektedir. Bugünkü mevcut durumuyla yaklaşık 2,5-3 milyon ton Türkiye'de üretilenin % 20'si şeker pancarı 350-400 bin ton şeker demektir.

Konya'da kurulu 3 şeker fabrikasının günlük işleme kapasitesi yaklaşık 18.000 ton/gün, yıllık (bir sezonda yaklaşık 5 ayda) 3 milyon ton kadardır.

Ancak bölgenin pancar tarımına gerek verim ve gerekse kalitede Türkiye ortalamasında bir yere sahip olduğu düşünülürse, bölgenin pancar tarımına daha yoğun açılması zarureti vardır. Ayrıca mevcut durumun da çok iyi değerlendirilmesiyle orta kapasiteli 1-2 şeker fabrikasının ihtiyacının kolaylıkla karşılanacağı düşünülmelidir.

Şeker sanayi konusunda diğer bir gelişme de, sanayi şekeri ve şekere dayalı (akide, bonbon, reçel, helva) işletmelerinin hızla artması ve bu konuda ülke bazında söz sahibi olmaya başlamasıdır. İrili ufaklı 150 kadar işletme mevcuttur. Ve bunların işleme kapasitesi 1-50 ton/gün kadardır. Bu işletmelerde esas problem yetişmiş eleman ve teknoloji eksikliğidir. Halbuki Konya'nın tarihi misyonu, bu bölgenin bu sahada da ülke ve dünyada söz sahibi olması için yeterli kabul edilebilir.

KOP VE ATIKSULAR

KOP (Konya Ovası Projesi) yaklaşık 120 yıllık bir geçmişe sahiptir. Proje esas itibarı ile arazi ıslahı ve tarım alanlarına sulama suyu temini olayını ihtiva etmektedir. Bu proje ile yaklaşık 2 milyon hektar (GAP alanından % 20 daha büyük) arazi sulu tarıma kazandırılmış veya ıslah edilmiş olacaktır.

Ancak, bu hedefin % 10 kadarı gerçekleştirilmiş (daha ziyade drenaj kanallarıyla arazi ıslahına yönelik) bulunmaktadır. Hedefte mevcut yeraltı sularının değerlendirilmesiyle birlikte 30 km lik bir tünelle Göksu Irmağından aktarma suyla tüm ovanın sulu tarıma açılması bulunmaktadır.

18. BÖLÜM

OSMANLI 1882 - 1904 DÖNEMİ KONYA TİCARET ODASI AZÂLARI

Konya Sebze Hali :1996

KONYA TİCARET ODASI

1882 - 1904

Dönemi Azâları

Konya Ticaret Odasının başkan ve azalanın adlarını Konya Vilayeti Salnamesinde görüyoruz ve buraya aktarıyoruz.

İş bu salnameler ki Konya Vilayeti tarafından aşağıda gösterilen yıllarda neşr edilmişlerdir:

"1286 ila1287 ve1289 ila 1292 ve 1294 ila 1296 ve 1298 ila 1307 yılları araları tamdır. 1309, 1310, 1312, 1314, 1317, 1322, 1330. yılları " diye basılmışlardır.

1300 H./1882 M.

Yılı konya sâlnâmesi(Sahife 32)

TİCARET ODASI HEYETİ

- 1- Şamlı Hacı Ahmet Efendi
- 2- Hasibzade Halim Efendi
- 3- İsbzade Ahmet Efendi
- 4- Hacı Mendizade İbrahim Efendi
- 5- Parlakzade Ahmet Efendi
- 6- Attar Ömer Efendi
- 7- Terkenlioğlu Hristo Efendi
- 8- Değirmenci oğlu İzak Efendi
- 9- Numus oğlu Yuvanaki Efendi
- 10- Yazıcı Petros Efendi
- 11- Za'til Efendi
- 12- Kazancının Karabit Efendi
- 13- Katib Hasen Hüsni Efendi

1301 H./1883 M.

Yılı konya sâlnâmesi(Sahife 30)

TİCARET ODASI HEYETİ

- 1- Reis: İsibzade Ahmet Efendi
- 2- Ömer Fikri Efendi
- 3- Şamlı Hacı Ahmet Efendi
- 4- Hasibzade Abdulhalim Efendi
- 5- Hacı Mendizade İbrahim Efendi
- 6- Parlakzade Ahmet Efendi
- 7- Hristo Efendi
- 8- İzak Efendi
- 9- Yuvanaki Efendi
- 10- Pedros Efendi
- 11- Za'til Efendi
- 12- Karabit Efendi
- 13- Katib Hasen Hüsni Efendi

1302 H./1884 M.

Yılı konya sâlnâmesi(sahife 45)

TİCARET ODASI HEYETİ

- 1- İstibzade Ahmet Efendi
- 2- Hacı Ömer Fikri Efendi
- 3- Şamlı Hacı Ahmet Efendi
- 4- Koca Musazade Hacı Ahmet Efendi
- 5- Hacı Mendizade İbrahim Efendi
- 6- Parlakzade Ahmet Efendi
- 7- Hristo Efendi
- 8- İzak Efendi
- 9- Yuvanaki Efendi

- 10- Za'til Efendi
- 11- Pedros Efendi
- 12- Karabit Efendi
- 13- Katib Hasen Hüsni Efendi

1305 H./1887 M.

Yılı konya sâlnâmesi(sahife 67)

TİCARET ODASI HEYETİ

- 1- Hacı Ömer Fikri Efendi
- 2- İsibzade Ahmet Efendi
- 3- Hristo Efendi
- 4- İstan Efendi
- 5- Koca Musazade Hacı Mehmed Ağa
- 6- Çavdar oğlu Hacı Romanos Efendi
- 7- Hacı Mendizade İbrahim Efendi
- 8- Şakiryan Mıgırdıç Efendi
- 9- Parlakzade Ahmed Efendi
- 10- Katib Hasen Hüsni Efendi
- 11- Kazzaz Efendi

1307 H./1889 M.

Yılı konya sâlnâmesi (Sahife 60)

TİCARET ODASI HEYETİ

- 1- İsibzade Ahmet Efendi
- 2- Koca Musazade Hacı Mehmed Ağa
- 3- Hacı Mendizade İbrahim Efendi
- 4- Parlakzade Ahmed Efendi
- 5- Katib Hasen Hüsni Efendi
- 6- Hristo Efendi

- 7- İzak Efendi
- 8- Çavdar oğlu Hacı Romanos Efendi
- 9- Petros Efendi
- 10- Kazzaros Efendi

1310/1892M.

Yılı Konya salnamesi (sahife 354) de tashih:

TİCARET ODASI HEYETİ

Reisi evvel Hacı Tevfik Efendi

Reisi Sani İsak Efendi

AZA:

- 1- Eli Temizzade Rıza Efendi
- 2- Hacızade Hacı Mustafa Efendi
- 3- Hacı Mendizade Hacı Mustafa Efendi
- 4- Türkmenzade Hacı Süleyman Ağa
- 5- Ağazade Kamil Efendi
- 6- Kokonus oğlu Nikola Efendi
- 7- Ispartalı Hacı Kısti Efendi
- 8- Attar Simon Efendi
- 9- Hacı Serkiz Ağa.

1312 H./1894 M.

Yılı konya sâlnâmesi (Sahife 107)

TİCARET ODASI HEYETİ

- 1- Reis-i Evvel: Hacı Tevfik Efendi
- 2- Reis-i Sani: İzak Efendi
- Aza: 3- Hacızade Hacı Mustafa Efendi
- 4- Hacı Mendizade Hacı İbrahim Efendi
- 5- Ağazade Kamil Efendi

- 6- Türkmenoğlu Hacı Süleyman Efendi
- 7- Yalta oğlu Bağus Efendi
- 8- Attar Simon Efendi
- 9- Kokonyanos Nikola Efendi
- 10- Hacı Kısti Efendi
- 11- Katib Şahmiryan Efendi

1314 H./1896 M.

yılı konya sâlnâmesi (Sahife 107)

TİCARET ODASI HEYETİ

- 1- Reis-i Evvel: Ahmet Efendi
- 2- Reis-i Sani: Yuvanaki Efendi
- Aza: 3- Baki Efendi
- 4- Mustafa Efendi
- 5- İbrahim Efendi
- 6- Ölmezzade Mehmet Efendi
- 7- İsmail Ağa
- 8- Hacı Serkiz Ağa
- 9- Hacı Kısti Efendi
- 10- Simon Efendi
- 11- Hristaki Efendi
- 12- Sarraf Robin Efendi
- 13- Şahmiryan Efendi

1317 H./1899 M.

Yılı konya sâlnâmesi (Sahife 45)

TİCARET, ZİRAAT VE SANAYİ ODASI HEYETİ

- 1- Reis-i Evvel: Lefkelizade Abdulkadir Ef.
- 2- Reis-i Sani: Hüseyin Bey

- 3- Çiftlik Müdürü Hamdi Bey
- 4- Ağazade Kamil Efendi
- 5- Ebu Ali Hacı Mustafa Efendi
- 6- Hacı Mualla Efendi
- 7- Çopurzade Hacı İbrahim Efendi
- 8- Karpuzcu Hacı Ali Ağa
- 9- Ohanis Efendi
- 10- Simon Efendi
- 11- Kirkor Efendi
- 12- Hacı Ali Ağazade Şemseddin Efendi
- 13- Katib Şemseddin Efendi

1322 H./1904 M.

Yılı konya sâlnâmesi (Sahife 48)

TİCARET, ZİRAAT VE SANAYİ ODASI HEYETİ

- 1- Reis-i Evvel: Hacı Hüseyin Efendi
- 2- Reis-i Sani: Hüseyin Bey
- 3- Müşavir: Çiftlik Müdürü Cevdet Efendi
- Aza: 4- Ağazade Kamil Efendi
- 5- Ebu oğlu Hacı Mustafa Efendi
- 6- Hacı Nazif Efendizade Nuri Efendi
- 7- Kadızade Hacı Edhem Efendi
- 8- Kollukzade Hacı Osman Efendi
- 9- Numus oğlu Hacı Kisti Efendi
- 10- Danyal Ohanis Efendi
- 11- Katib Şemseddin Efendi

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KONYA TİCARET ODASI

Konya Ticaret Odası

Mevcut Oda arşivleri ve diğer bilgilerden Cumhuriyet Döneminde odanın 1925 yılı sonlarında kuruluş çalışmalarını gerçekleştirerek organlarını teşekkül ettirdiği, 1926 yılı Ocak ayında ise üye kayıt işlemleriyle birlikte faaliyete başladığı anlaşılmaktadır. Odanın kuruluş safhasındaki müteşebbis heyetin kimlerden oluştuğu kesin olarak bilinmemekle birlikte Odalar nizamnamesi gereğince ilk kayıtlı üyeler olan, ilk meclis başkanı "Nuri Ekrem Bey" ve arkadaşlarından teşekkül ettiği muhakkaktır.

Kuruluşunu müteakip hükümet alanında küçük bir binada kiracı olarak faaliyet göstermeye başlayan oda, mahdut bütçesi nedeniyle Genel Katiplik, Muhasebe ve Sicil memurluğundan müteşekkil kadrosuyla görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Giderek inkişaf eden bütçesine uygun olarak yeterli personeli istihdam etmeye çalışan oda, çıkartılan kanunlara intibak ettirilmiş ve en son 15 Mart 1950 tarih ve 5590 sayılı kanuna uygun olarak, 4 Nisan 1951 tarihinde mevcut 12 meslek grubunda meslek komiteleri seçimini yaparak oda organlarını

teşekkül ettirmiştir. 1954 yılında 4 katlı müstakil binasında hizmet vermeye devam etmiş olan Oda, ilimiz de artan sanayici sayısı ve bazı sanayici üyelerin isteği ile 1 Mayıs 1974 tarihinde müstakilen Sanayi Odası kurulması nedeniyle yeniden reorganizasyona tabi tutulmuş ve bu tarihten itibaren KONYA TİCARET ODASI adı altında faaliyetine devam etmeye başlamıştır ve 1983 de şimdi odanın bulunduğu binaya geçmiştir.

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE
KONYA TİCARET ODASI
MECLİS BAŞKANLARI
1926-1995**

01.01.1926 - 31.12.1931	Nuri Bakkalbaşı
01.01.1932 - 31.12.1933	Osman Olgun
01.01.1934 - 31.12.1935	Ahmet Hazım Ergun
01.01.1936 - 12.07.1937	Ömer Keleş
13.07.1937 - 23.11.1937	Hazım KÖSELECİ
24.11.1937 - 31.12.1938	Ahmet SABUNCU
01.01.1939 - 21.10.1946	Ömer Keleş
22.10.1946 - 28.04.1947	Hazım Uluşahin
30.05.1947 - 20.05.1960	Tevfik Ceylani
21.07.1960 - 25.11.1963	Mehmet Abka
21.11.1963 - 21.11.1966	Derviş Sinangil
20.11.1968 - 21.12.1972	Hasan Sert
21.12.1972 - 21.11.1973	Yüksel Ulupınar
21.11.1973 - 20.11.1974	Halis Büyükbağrıaçık
20.11.1974 - 20.09.1977	Veli Nurullohoğlu
20.11.1977 - 29.11.1978	Yılmaz Yılmaz
29.11.1978 - 13.02.1984	Mehmet Mert
13.02.1984 - 16.10.1987	S. Mehmet Ortaer
16.10.1987 - 11.12.1987	A. İhsan Döngel
11.12.1987 - 30.03.1992	S. Mehmet Ortaer
30.03.1992 - 30.11.1995	S. Mehmet Ortaer

1.12.1995-Tahir Büyükhelvacıgil

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE
KONYA TİCARET ODASI
YÖNETİM KURULU BAŞKANLLARI**

1947-1995

04.08.1947 - 30.10.1960	Necati Sılay
20.06.1960 - 20.07.1960	Rıfki Koru
04.08.1960 - 19.01.1961	Abdüsamet Kuzucu
20.01.1961 - 25.11.1963	Kazım Kahvecioğlu
21.11.1964 - 20.11.1965	Nuri Nurullohoğlu
22.11.1965 - 18.11.1966	Faruk Özdündar
01.12.1966 - 20.11.1969	Muhittin Güzelkılıç
02.12.1969 - 20.02.1970	S. Mehmet Ortaer
20.02.1970 - 21.11.1973	Muhittin Güzelkılıç
21.11.1973 - 29.11.1975	Faruk Özdündar
29.11.1975 - 25.11.1978	Hasan Sert
30.11.1978 - 20.11.1980	Rahim Özkaymak
20.11.1980 - 23.11.1981	Rahim Özkaymak
23.11.1981 - 23.02.1984	Rahim Özkaymak
23.02.1984 - 17.11.1987	Rahim Özkaymak
17.11.1987 - 21.11.1989	Rahim Özkaymak
21.11.1989 - 07.03.1992	Rahim Özkaymak
07.03.1992 - 30.11.1995	Rahim Özkaymak

1.12.1995 Hüseyin Üzülmez

**19.
BÖLÜM**

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE
BELEDİYE
ÇARŞI - PAZAR İLİŞKİSİ
VE ULAŞIM**

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE
BELEDİYE
ÇARŞI -PAZAR
İLİŞKİSİ**

İslamda Muhtesiblik makamını kısmen olsa da gören Zabıta müessesesi olmaktadır. Burada bu müessesenin 27.2.1976 tarihinde yayınlanan idari - fenni Zabıta Yönetmeliğini derc ediyoruz:

Umumi Hükümler

Madde 1- Bu yönetmelik 1580 sayılı Belediye Kanunu ile diğer kanunların Belediyeye yüklediği görevleri yapmak ve halkın rahatlığını ve sağlığını korumak için yapılmıştır.

Madde 2-Konya belediyesi sınırları içerisinde bulunan herkes bu yönetmelikte yazılı emir ve yasaklara uymaya mecburdur.

Madde 3- Bu yönetmelikteki emir ve yasaklara uymayanlar hakkında Umuri Belediyeye müteallik Ahkamı Cezaiyye Kanunu ve bu kanunun tadil eden kanunlara ve bu kanuna ek kanunlardaki yazılı cezalar Encümen kararı ile uygulanır.

Belediyenin Kontrolüne

Giren Fealiyetler:

*Umumi yerlerde ve taşıt araçlarında herkesin uyacağı emir ve yasaklar*Umumi bahçelerde- eski ve yeni abideler ve çeşmelere riayet*İlanlar* Seyrü Sefer* Yaya yürüyüşü * Taşıt araçları ile ilgili hükümler *Hayvan ve eşya nakil ve hayvanlara yapılan muameleler * Hammallar ve Hammallarla ilgili hükümler *Yangına karşı yapılacak işler *Alış veriş ücret tarifeleri *Ölçüler * Yenecek maddelerin temizlik şartları * Açık artırmalı özel satışlar * Değirmenler* Furunlar *Kasaplar *Balıkçılar *Tavukçular *Lokantalar *Pastacılar *Süt

*Gazozlar.ve ilh *Oteller *Hanlar ve Pansiyonlar *Hamamlar ..ilh.
Odun Kömür Eğlence yerleri* Sinema,Tiyatro Bar ..ilh.*

Ancak 1995 yılında Gayri sıhhi müesseselerin gıda maddesi üreten yerler 506 sayılı kanunla İl Sağlık Müdürlüklerine devredildi.

Konya Şehrinin Son Durumu

Bu asrın sonuna doğru giderken Konya Büyükşehir Belediye'sinin mücavir alan sınırları Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın 09.0.1997 tarihli onayıyla genişletildi. Karatay ilçesine; Erler (eröldüren), Sakyatan, Meram ilçesine Borukotlu, Pamukçu, Yenibahçe (Resil), Çomaklı, Karadiğın, Karadiğın Deresi, Erenkaya (Bulumya) Çayırbağı köylerine kadar genişletildi. Buralara günde şehir içi mahalleleri gibi Belediyesinin otobüsleri seferler yapar oldu . Mahallelere halk Otobüs, , Minibüs ve Elektirikli Tramvay ile yolculuk yapmaktadır.Şehre Tıp Fakültesi Hastanesi , Devlet Hastanesi, Halk Sağlık ocakları, Belediye ve Halk tarafından da Hastahaneler ve Dispanserler açıldı. Çeşitli ilim tahsilini sunan Tıp , Diş Veteriner , Eczacılık ,İlahiyat gibi fakülteleri kapsayan Üniversite açıldı . Öğrenci yurtları tahsis edildi. Yolcular için Oteller bina edildi.

ULAŞIM VE TAŞIMACILIK

Karayolu :

Konya ili dahilinde 2.751 Km. uzunluğunda bir yol ağı bulunmaktadır. Bunun 1.311 Km.si Devlet yolu, 1.440 Km.si İl yoludur. 1996 Yılı içinde 716 Km.lik yol asfaltlanmış olup toplam yolların 2.487 Km.sinin asfalt olduğu tesbit edilmiştir. Halen 536 Km. stabilize yol mevcuttur.

İlimizin ülke çapında büyük, özellikle Orta Anadolu ve Karadeniz Bölgelerini Ticari ve Turistik anlamda Ege ve Akdeniz Bölgelerine ulaştıran Karayolu Ağının önemli bir noktası olan bir Otogarı bulunmaktadır. Konya Otogarından 1995 yılında civar köy, kasabalar ve ilçelerimiz dahil olmak üzere diğer illerimize 24 saatte 440 yolcu otobüsü çıkış yapmaktadır. Bu seferlere ilaveten, pek çok otobüs ve seyahat firmalarına ait otobüsler ilimizden transit geçiş yapmaktadırlar.

Konya Otogarında aşağıda isimleri verilen ve Ulaştırma Bakanlığından belgeli yolcu taşımacılığı yapan otobüs firmaları şunlardır:

- Aksel Turizm
- Çumralılar Turizm
- Gültur Turizm Tic. Ltd. Şti.
- İlgın Turizm
- Kadınhanı Seyahat
- Kartaş Turizm Seyahat A.Ş.
- Kartur Turizm Seyahat
- Kontaş-S.S. Konya Otobüsçüler Kooperatifi
- Kontur-Turizm ve Uluslararası Nakliyat Tic. A.Ş.
- Konya Seyahat

Konya Turizm Seyahat
 Meram Otobüs İşletmesi
 Öz Anadolu Seyahat
 Özkaymak Seyahat Turizm ve Tic. Ltd. Şti.
 Saran Otobüs (İşletmesi-(Meram-Ereğli)
 Set Turizm ve Seyahat Tic. Ltd. Şti.

İlimizin Komşu İllere Olan Uzaklıkları

Konya - Afyon	223 Km.
Konya - Ankara	258 Km.
Konya - Eskişehir	333 Km.
Konya - Isparta	265 Km.
Konya - Niğde	255 Km.
Konya - Antalya	342 Km.
Konya - Karaman	117 Km.
Konya - Aksaray	146 Km.
Konya - Mersin	347 Km.

İl Merkezinin İlçelere Olan Uzaklıkları :

Konya - Ahırılı	149 Km.
Konya - Akşehir	131 Km.
Konya - Akören	68 Km.
Konya - Altınekin	65 Km.
Konya - Beyşehir	90 Km.
Konya - Bozkır	129 Km.
Konya - Cihanbeyli	98 Km.
Konya - Çeltik	192 Km.
Konya - Çumra	59 Km.
Konya - Derbent	77 Km.

Konya - Derebucak	140 Km.
Konya - Doğanhisar	104 Km.
Konya - Ereğli	154 Km.
Konya - Emirgazi	141 Km.
Konya - Güneysınır	86 Km.
Konya - Hadim	137 Km.
Konya - Halkapınar	172 Km.
Konya - Hüyük	96 Km.
Konya - Ilgın	89 Km.
Konya - Kadınhanı	58 Km.
Konya - Karapınar	100 Km.
Konya - Kulu	148 Km.
Konya - Sarayönü	48 Km.
Konya - Seydişehir	126 Km.
Konya - Taşkent	146 Km.
Konya - Tuzlukçu	127 Km.
Konya - Yalılıyük	150 Km.
Konya - Yunak	171 Km.

DEMİRYOLU :

İlimiz hudutları içinde 364 Km. uzunluğunda ve doğu batı doğrultusunda demiryolu mevcuttur. Bu hat ilimizin Akşehir, Ilgın, Kadınhanı, Çumra ve Ereğli İlçeleri ile şehir merkezinin ulaşımını sağladığı gibi, Adana, Kayseri, Van, Diyarbakır, Samsun, İlleri'nin yük ve yolcu taşımacılığını temin eder.

1996 yılında 86.904.000.000 TL.'lik muhtelif yük ve yolcu taşımalarından gelir elde edilmiştir. Genel olarak ilimiz ve İlçelerinde TMO silolarındaki hububat ile şeker fabrikalarına gelen şeker pancarı, ayrıca kömür ve canlı hayvan taşımacılığının demiryolu ile sağlanması ayrı bir önem taşımaktadır.

Günden güne ve hızla büyüyen gelişen ilimizde Toplu Taşımacılık anlayışına paralel olarak yeni projeler gündeme gelmiştir.

Devlet Demir Yolları Konya-Çumra-Karaman-Ereğli-Ulukışla arasında gidiş-geliş olmak üzere Raybüs (Hızlı Tren) seferlerine başlamıştır.

Kent içinde de il merkezi ile Selçuk Üniversitesi Kampüsü arasında Hafif Raylı Sistem oluşturulmuştur. Bu hatta, 1992 yılından beri tramvay seferleri yapılmaktadır.

***

*Ve-l Hamdu lillâhi Rabbi-l Âlemin**Ve-s Salâtu Ve-s Selâmu**Alâ Seyidi-l Murselin**Ve-âlihi Ecmaîn*

***

KAYNAKÇA:

- Kur'an-ı Kerim
 Ahkamu-s Sultaniye :Maverdi
 Aksaray Tarihi :Dr .İbrahim Hakkı Konyalı
 Akşehir Ve Köylerindeki Türk Anıtları:Yekta Demiralp
 Bahru-l Muhit
 Sahihi Buhari
 Büyük Tarih-İ Umumi: Ahmed Refik
 Camiussağir: İmam Suyuti
 DİE 1992 Genel Sanayi ve işyeri sayımı sonuçları.
 İslam'da Adliye Sistemi
 İstiab
 İslam İktisad Metolojisi: Dr. Refik Yunus
 Kamus-İ Türki: Ş. Sami
 Kenzu-L Ummal
 Konya Sene 1317 Salnamesi
 Konya Belediye Zabıta Yönetmeliği
 Konya Sanayi Odası Yıllığı
 Konya Tarihi :Dr. İbrahim Hakkı Konyalı
 Konya Ticaret Odası Yıllığı
 Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış:Midhat Altan
 Konya Şer'iyye Sicilli
 Kurtubi Tefsiri
 Makamat-İ Hariri
 Mecelle-İ Umuri Belediye: Osman Nuri
 Mevlana Şehri Konya: Mehmet Önder
 Mukaddime : İbni Haldun.
 Nuzumu-L İslamiye: Enver Rifai
 Osmanlı Ansiklopedisi

Osmanlı Tarih Lüğatı:Midhat Sertoğlu

Osmanlı Kağıt Paraları: Dr. Mine Erol

Osmanlılarda İhtisab Müessesesi :Prof. Ziya Kazıcı

Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş: Mehmet Eminoğlu

Ruh El Hat El Arabi: Kamil El Baba, Beyrut

Siyer Kitabı

Süneni İbni Mace

Şeyh Ahmed Vakfiyesi -Yazma

Taberi Tefsiri

Takvimi Vekayi

Tarihi Taberi: (Tarihu-L Umemi Ve-L Muluk): Daru-L Kalem
Beyrut .İmam Taberi.

Tarihi Türk Hanları : İsmet İlter – Türk Sanatı : Celal Esad

Tarihu-n Nuzumi Ve-L Hadare El İslamiye : Dr.Fethiye
Abdulfettah En Nebravi

Tarım il müdürlüğü Kontrol Şb. Müdürlüğü 1994-Konya

Tefsir-İ Kebir

Tefsiru-t Tabatibai

Teratiubu-L İdariyye: Dar İhyai-t Turâs El İslami :Beyrut-
Lübnan - Kettani

Türk Tarihi Dinisi: Prof. Dr. Fuad Köprülü-Yazma

Türkçe'de Yabancı Kelimeler Sözlüğü:

Türkiye Selçukluları Devrinde Konya:Tunca Baykara

Selçuklularda ve Osmanlılarda İhtisap Kanunnamesi

هر نه کیم الله تعالی بار آتشد

مجموعه منی محتسب گوروب

گوزره نه کر کرد

" احتساب قانون نامه سی "

" Her Ne Kim Allahu Teâla Yaratmıştır.
Mecmu'unu Muhtesip Görüp Gözetse Gerekir "

- İhtisâb Nizâm-Namesi -